

TAMPEREEN YLIOPISTO

Elina Hiltunen

RUOTSINSUOMALAISTA IDENTITEETTIÄ JÄLJITTÄMÄSSÄ
Analyysi Ruotsin Suomalaisen valokuvista

Tiedotusopin pro gradu -tutkielma
Elokuu 2006

TAMPEREEN YLIOPISTO

Tiedotusopin laitos

HILTUNEN, ELINA: Ruotsinsuomalaista identiteettiä jäljittämässä.
Analyysi Ruotsin Suomalaisen valokuvista.

Pro gradu -tutkielma. 88 s., 6 liites.
Tiedotusoppi

Elokuu 2006

.....
Ruotsinsuomalaiset ovat Ruotsin suurin vähemmistöryhmä, vuodesta 2000 alkaen yksi maan viidestä virallisesta kansallisesta vähemmistöstä. Tämän tutkielman tarkoituksena oli ottaa selvää millaisena ruotsinsuomalaista identiteettiä representoidaan ruotsinsuomalaisen viestimen, *Ruotsin Suomalainen* -sanomalehden valokuvissa. Lähtökohtana oli oletus, että ruotsinsuomalainen identiteetti on jälkimoderni identiteetti, jota määrittää keskeisesti toiseuden kokemus.

Tutkielman pääasialliset menetelmät olivat määrällinen visuaalinen sisällönanalyysi ja laadullinen analyysi. Näin ollen tutkielman aineisto, otos vuoden 2004 *Ruotsin Suomalaisen* valokuvista koodattiin luokitusrungon läpi, jonka jälkeen koodauksen tuloksia analysoitiin tutkielman teoreettista taustaa vasten.

Teoreettisessa taustassa ruotsinsuomalaisuus määriteltiin ambivalentiksi tilaksi: ruotsinsuomalaisuus on jälkimoderni identiteetti, jonka muoto ei ole modernia aikaa määrittäneiden kansallisten identiteettien tapaan vakaa. Ruotsinsuomalaiset muodostivat oman hybridin kulttuurisen diasporan, jossa ilmenevä ruotsinsuomalaisen kulttuuri-identiteetin rakentamiseen käytettiin muiden muassa kansalliseen identiteettiin, suomalaisuuteen kuuluvia myyttejä.

Tutkielmassa selvisi poissaolon kautta ajateltuna, että otoksessa *Ruotsin Suomalainen* -sanomalehti rakentaa ruotsinsuomalaisuutta Toiseuden identiteetiksi. Otoksen valokuvista oli tulkittavissa teema ”tuttavuus” eli ruotsinsuomalaisten toimintaympäristö ja valokuvien useimmiten representoidut aihepiirit eivät viitanneet ruotsinsuomalaisten sijoittuneen ruotsalaisen yhteiskunnan kärkipaikoille. Tähän Toisen identiteettiin ei kuulunut teoriataustassa esiintynyttä sosiaalisten ongelmien ulottuvuutta, eikä juuri tanssimusiikkikulttuurin ulottuvuutta.

Voi sanoa, että *Ruotsin Suomalainen* muodosti ruotsinsuomalaisille Toisille oman julkisuuden muun muassa siksi, että ruotsinsuomalaisuutta ei oltu liitetty laajempaan maahanmuuttajuuden kontekstiin. Tutkielmassa selvisi myös, että otoksen ruotsinsuomalaisuus on jossain määrin hybridi kulttuurinen identiteetti, sillä ruotsinsuomalaisuutta rakennettiin suomalaisuuteen liitettyjen myyttien avulla.

Asiasanat: ruotsinsuomalaisuus, identiteetti, jälkimoderni, toiseus, representaatio

1 Johdanto.....	4
1.1 Tavoitteena yksityisestä yleiseen.....	4
1.2 Alkuasetelma ja aikaisemmasta tutkimuksesta.....	5
2 Tutkimusongelman määrittely.....	8
2.1 Mitä tutkitaan?.....	9
3 Teoreettinen tausta tutkimukselle: Toiseus ja identiteetti.....	11
3.1 Toiseuden käsitteestä.....	11
3.1.2 <i>Toiseus ja maahanmuuttaja</i>	13
3.2 Mitä tarkoittaa ”identiteetti”?.....	14
3.2.2 <i>Identiteetin määrittelyä: psykologian näkökulma</i>	14
3.3 Identiteetti modernissa ajassa.....	17
3.3.2 <i>Kolme subjektikäsitystä</i>	19
3.4 Lähtökohtia keskusteluun identiteetistä modernismin jälkeen.....	20
3.4.2 <i>Jälkimodernin piirteitä</i>	22
3.4.3 <i>Identiteetti globaalissa jälkimodernissa</i>	23
3.4.4 <i>Kulttuurinen identiteetti</i>	26
3.5 Ruotsinsuomalainen identiteetti.....	29
4 Aineisto ja menetelmät.....	35
4.1 Suomenkielinen media Ruotsissa.....	35
4.2 Ruotsin Suomalainen -sanomalehti.....	36
4.2.2 <i>Aineiston kulttuurinen sijainti: ruotsinsuomalaisten historiaa</i>	41
4.3 Määrällinen visuaalinen sisällönanalyysi.....	49
4.4 Strukturalistinen semiotiikka.....	50
4.4.2 <i>Roland Barthesin myyttikritiikki</i>	53
4.4.3 <i>Myytti ruotsinsuomalaisuudesta</i>	55
4.5 Aineiston koodaus: muuttujien esittely.....	60
5 Aineiston analyysi ja tulkinta.....	63
5.1 Muuttujien jakaumat ja tulkinta teoreettisen taustan kautta.....	63
6 Loppuyhteenveto.....	80
6.1 Tulokset, identiteetti ja Toiseus.....	80
Lopuksi.....	82
7 Lähteet.....	84
8 Liitteet.....	89

1 Johdanto ja lähtökohtia pro gradu -tutkielmalle

1.1 Tavoitteena yksityisestä yleiseen

Kuljeskelen eteläruotsalaisen Malmön kaupungin kaduilla. Kokeilen ensimmäistä kertaa katuvalokuvausta, ja eräs pysäyttämäni mies esittäytyy suomalaiseksi – tai ontuvan kielitaitoni kautta käy ilmi, etten ole paikallinen. Juttelemme ja tarina ajautuu hänen työhönsä: vapaan toimittajan uraan, joka silloin tällöin vie Ruotsin radion aluetoimituksen tiloissa toimivan *Sisuradion* Etelä-Ruotsin toimitukseen. Pyynnöstä lupaudun haastateltavaksi. ”Se on humpparadio sitten”, mies sanoo ja hyvästelemme.

Myöhemmin istun kirjastossa selailemassa lehtiä. Löydän *Ruotsin Suomalainen* -julkaisun, jonka aiheet vaihtelevat ajankohtaisista Suomen ja Ruotsin uutisista viikon reportaasiin ja kevyempään aineistoon, kuten ruokaohjeisiin ja menovinkkeihin. Haluan ottaa selvää, mistä sanomalehdestä henkivässä yhteisöllisyydessä on kysymys. Minkälaista on ruotsinsuomalaisuus, jota heijastellaan lehden artikkeleihin?

Runsasta vuotta myöhemmin, *Ruotsin Suomalaisen* syyskuun 2005 kolmannessa numerossa (s. 12, 38/ 2005) katkelma Olavi Suonsyrjän toimittamasta sienenkoimintajutusta herättää mielenkiintoni lehden lähitarkasteluun:

”– Nälkä pakotti lapsena sienien poimintaan, muistelee sienikurssin ohjaaja Anja Riihijärvi sienekiinnostuksensa alkuaikoja. Ruotsalaisesta ja suomalaisesta sienikulttuurista puhuttaessa kurssilaiset toteavat yhteen ääneen:
– Ei voi puhua samana päivänä. Ruotsalaiset poimivat vain kantarelleja ja tatteja. Suomalaisten koriin joutuu kaikkia syötäviä sieniä.”

Kohtaamista Malmön kadulla miettiessä ja lehteä selaillessani, keskustelujen jälkeen päätän työstää pro gradu -tutkielmani ruotsinsuomalaisesta viestimestä. Haluan ottaa selvää millaisen näkymän ruotsinsuomalaiseen identiteettiin *Ruotsin Suomalainen* -sanomalehti tarjoaa valokuvissaan.

Aihevalintani on mielestäni perusteltu: ruotsinsuomalaisesta vähemmistöstä ei ole aikaisemmin tehty kuvajournalismin piiriin kuuluvia tutkielmia. Tämä tutkielma voi pienellä panoksellaan tuoda esiin uuden näkökulman kyseisen vähemmistön representaatiosta.

1.2 Pro gradu -tutkielman alkuasetelma ja aikaisemmasta tutkimuksesta

Tutkielma jaetaan kahteen vaiheeseen. Ensiksi selvitetään "visuaalisen sisällönanalyysin" (Seppänen 2005, 142 – 144) keinoin millainen ruotsinsuomalainen julkisuus on juuri *Ruotsin Suomalainen* -sanomalehden valokuvissa. Toisin sanoen aineiston piirteitä kartoitetaan muuttujia koodaamalla. Koodausrunko on esitelty liitteessä 1.

Analyysiä laajennetaan postmoderniin keskusteluun identiteeteistä. Tutkimusongelma tiivistetään muotoon: millaista on ruotsinsuomalaisuus aineistosta tehdyn määrällisen visuaalisen sisällönanalyysin ja laadullisen tarkastelun perusteella? Metodisena lähtökohtana tutkimusongelman selvittämiseen käytetään strukturalistista semiotiikkaa, lähinnä Roland Barthesin (1957/ 1997) myyttikritiikkiä. Teoreettisen taustan tutkimukselle muodostaa Stuart Hallin kirjoituksista suomen kielelle vuonna 1999 toimitettu *Identiteetti* -kokoelma. Hallin ajatuksia toiseudesta otetaan täydentämään muiden muassa Julia Kristevan (1992) toiseutta, maahanmuuttoa/ siirtolaisuutta käsitteleviä tekstejä kirjassa *Muukalaisia itsellemme*.

Tutkielma etenee kahdeksassa osassa: on johdanto, tutkimusasetelma, teoreettinen tausta, aineisto, tulokset, loppuyhteenvedo, lähteet ja liitteet.

Vastaavan kaltaisia pro gradu -tutkielmia ruotsinsuomalaisista viestimistä Tampereen yliopiston tiedotusopinlaitoksella 1990-luvulta ei ole tehty, löyhästi teema koskettavia kyllä. Jorma Ikäheimo valmistui vuonna 2000 tutkielmallaan *Ruotsin radion P7 radiokanavan kotisivustrategiat*. Ikäheimon työtä varhaisemmat pro gradu -tutkielmat paikantuvat 1970 - 1980-luvuille. Pirkko Kosonen (1977, 8) päätyi tutkielmassaan *Suomenkielisen tiedon kulku ruotsinsuomalaisille* johtopäätökseen, että omakielisen tiedon tarve suomalaissiirtolaisilla kasvaa, mitä kauemmin he olivat Ruotsissa

asuneet. Arja Jokinen-Virta (1984, 1 – 2) selvitti otsikon *Kirjallisuustutkimus ruotsinsuomalaisten tiedontarpeesta ja joukkotiedotuksen kulutuksesta* - alla Kososen tutkielmaan mukailleen, että pitkään Ruotsissa asuneet suomalaiset seurasivat edelleen aktiivisesti äidinkielistä viestimiä, vaikka osasivat ruotsia sujuvasti.

Ruotsinsuomalaisuutta on Tampereen yliopiston pro gradu -tutkielmissa käsitelty usein kielen ja koulutuksen kautta, eli niistä näkökulmista, jotka ovat tätä vähemmistöä puhuttaneet. Veikko Honkala valmistui yhteiskuntatieteiden maisteriksi vuonna 1984 tutkielmallaan *Rinkebyn koululakko. Tutkielma ruotsinsuomalaisten vanhempien etnisestä liikehdinnästä Tukholmassa*. Hanna Rokkilan (2000) kasvatustieteiden laitokselle tekemän pro gradu -tutkielman otsikko kuuluu: *Kahden kielen ja kahden kulttuurin koulussa. Tapaustutkimus Örebron Ruotsinsuomalaisesta kielikoulusta*.

Yleistä tutkimusta suomalaisten muutosta Ruotsiin on runsaasti, ruotsinsuomalainen kulttuuri on suomalaisuuden ja ruotsalaisuuden välimaastoissa on kiinnostanut tutkijoita. Kokonaisvaltainen, nykypäivän ruotsinsuomalaisuuden huomioon ottava tutkimus kuitenkin puuttuu. (Siirtolaisuusinstituutti, 2005 [http://www.migrationinstitute.fi/index.php?subaction=showfull&id=1127130768&archive=&start_from=&ucat=1&] 4.10.2005.)

Käsillä oleva tutkielma sivuaa lähemmin Katja Okkosen pro gradu -tutkielmaa vuodelta 2001, *Mie luen ne kannesta kanteen. Olé-lehti ja Espanjan Sanomat espanjansuomalaisten identiteettien luojina siirtolaislehden ja erikoisaikakausilehden välimaastossa*. Kyseisessä työssä tutkimusmetodina oli käytetty teemahaastatteluja. Okkonen oli selvittänyt millainen funktio näillä kahdella espanjansuomalaisella lehdellä on sen lukijoille, ja oli lisäksi pohtinut näiden lehtien mahdollista roolia erityisen espanjansuomalaisen identiteetin luojina. Okkosen mukaan espanjansuomalaisia lehtiä käytetään eri tarkoituksiin: sekä yhteiskunnassa selviytymisen että yhteiskunnasta eristäytymisen välineinä. Identiteetin kannalta lehdet toimivat pinnallisen kiintymisen apuna. *Olé-lehti* ja *Espanjan Sanomat* ovat elämäntapalehti, jotka vahvistavat erilaisia espanjansuomalaisia identiteettejä. (Okkonen 2001, 2.)

Tämän tutkielman metodit ja aiheen rajausta poikkeavat Okkosen käyttämistä, jo siinä, että kyse on valokuvan tutkimuksesta. Okkonen oli kartoittanut lehtien tarjontaa ja tehnyt yleisön vastaanottotutkimusta.

Yksi kyseistä aihetta sivuava väitöskirja on tehty Tampereen yliopiston tiedotusopin laitoksella: Taisto Hujasen (1986) *Kultamaa ja kotimaa. Tutkimus Ruotsin ensimmäisen polven suomalaissiirtolaisten Suomi ja Ruotsi – kuvasta*. Hujanen tutki suomalaisten siirtolaisten subjektiviteettia eli kokemusta siirtolaisuudesta sosiaalisena ja kulttuurisena muutosprosessina (Hujanen 1986, 28).

Viestintätieteellistä opetusta ja tutkimusta järjestävät yliopistot Suomessa eivät viime aikoina ole tuottaneet käsillä olevaa tutkielmaa sivuavia opinnäytetöitä, lisensiaatin töitä ja väitöskirjoja.

Jyväskylän viestintätieteiden laitoksen, Turun yliopiston mediatutkimuksen yksikön ja Helsingin yliopiston viestinnän laitoksen elektronisissa tietokannoissa ei ollut keväällä 2006 mainintoja ruotsinsuomalaisista mediaa¹ tai ruotsinsuomalaisten mediankäyttöä käsittelevistä tutkimuksista. Tarkastetut elektroniset tietokannat käsittivät ajanjakson 1989 - 2005.

Yliopistojen ulkopuolella tehtyä tutkimusta aiheesta ruotsinsuomalainen joukkoviestintä, esimerkiksi sen kulutusta ja roolia koskien on vähän. Norden-yhdistys julkaisi 1980 luvulla kaksi teosta: *Ruotsin TV:n suomenkieliset ohjelmat* ja *Suomenkielinen radiotoiminta*.²

¹Ruotsinsuomalainen media termiä on käytetty yllä, huolimatta siitä, että termi ei täysin kuvaa suomalaisuutta, suomen kieltä ja suomalaisia Ruotsissa. Muissa yhteyksissä ongelma on ratkaistu kutsumalla Ruotsin radion ruotsinsuomalaisille ohjelmaa tuottava toimitusta nimellä *Sveriges radios finskspråkig redaktion*. (Suutari 2000, 39.) Ruotsinsuomalainen media tässä yhteydessä kuitenkin kuvannee asian laita.

² Unsgaard, Håkan (1980). *Ruotsin TV:n suomenkieliset ohjelmat (Finskspråkiga program i svensk TV)*. Tukholma: Norden-yhdistys, Finn-kirja.
Tukholma. Lindh, Eeva (1981). *Suomenkielinen radiotoiminta (Radioverksamhet på finska)*. Tukholma: Norden-yhdistys.

2 Tutkimusongelman määrittely

”Olla kuulumatta mihinkään paikkaan, mihinkään aikaan, mihinkään rakkauteen. Menetetty alkuperä, mahdoton juurtuminen, vajottava muisti, ratkaisematon nykyisyys. Muukalaisen tila: liikkuva juna, lentokone, siirtyminen, joka ei salli pysähdystä. Ei yhtään kiintopistettä.”

(Kristeva 1992, 18.)

Muukalainen, siirtolainen, maahanmuuttaja, vähemmistö: kaikki ruotsinsuomalaisiin sopivia määreitä. Yllä Julia Kristeva kuvailee muukalaisen tilaa, jota määrittää ennen kaikkea toiseuden kokemus. Millaiseksi Toinen tuntee identiteettinsä? Ja kuinka identiteettiä representoidaan *Ruotsin Suomalainen* -sanomalehden valokuvissa? Pentti Raittilaa (2004, 20) mukaillen toiseuteen liittyvästä ”toisesta” puhuttaessa käytetään tästä kappaleesta lähtien isoa alkukirjainta, yhtä lailla kuin jatkossa Länsi isolla kirjoitettuna viittaa maantieteellisen ilmansuunnan sijaan läntiseen, moderniin maailmaan Idän vastakohtana. Myöhemmin tässä tekstissä esiintyvä käsite Orientti ymmärretään myös Lännen vastakohdaksi.

Tutkielman taustalla vaikuttaa ajatus *Ruotsin Suomalaisesta* identiteetin työstämistä välineenä. Tällä tarkoitetaan, että *Ruotsin Suomalainen* -sanomalehdellä oli ja on yhä tehtävänänsä tiedonvälityksen ohella yhdistää ruotsinsuomalaisia, ja tarjota lukijakunnalleen aineistoa työstää omaan muukalaisen, Toisen, identiteetti-positiotaan. Käyttötarkoitustutkimuksissa on eroteltu erääksi viestimien käyttösyiksi juuri identiteetin uusintaminen (Kunelius 1998, 105). Sisältövalintojen kautta *Ruotsin Suomalaisen* toimitus määrittelee ruotsinsuomalaisille tärkeitä asioita. Ja mikä tärkeintä tässä yhteydessä: ko. lehden valokuvissa esitetään asioita ja ihmisiä, jotka oletettavasti toimituskunnan mukaan kuuluvat ja tulisivat kuulua *Ruotsin Suomalaisen* ruotsinsuomalaiseen elämän piiriin. Nyt ei kuitenkaan tutkita käyttösyitä, eikä kyseisen lehden käyttämiä strategioita ruotsinsuomalaisen identiteetin konstruoimiseen. Tarkoituksena on ottaa selvää ruotsinsuomalaisen identiteetin representaatiosta *Ruotsin Suomalainen* -lehdessä.

Mutta kuinka rajatun identiteetti-position esittäminen ja omaksuminen on mahdollista jälkimodernissa ajassa, jossa identiteettien väitetään hajautuneen? Vai voidaanko ajatella, että juuri modernin identiteetin (jota ennen kaikkea kansalliset identiteetit määrittivät) hajautuminen on mahdollistanut Toisen identiteetin eli tässä ruotsinsuomalaisen identiteetin muodostumisen? Jos näin on, niin millainen representaatio tuosta jälkimodernista identiteetistä muodostetaan tai on muodostettu? Myös nämä kysymykset vaikuttavat tutkielman taustalla. Seuraavassa hahmotellaan pro gradu -tutkielman tutkimusasetelma.

2.1 Mitä tutkitaan?

Tutkielman päätutkimuskysymys esitettiin kappaleessa 1: Millaista ruotsinsuomalaisuus on tutkimusaineistosta tehdyn määrällisen visuaalisen sisällönanalyysin ja laadullisen tarkastelun perusteella?

Ensimmäiseksi tutkimusaineistolle esitetään kysymys: Millainen on ruotsinsuomalainen identiteetti *Ruotsin Suomalainen* -sanomalehden valokuvissa? Tarkempia vastauksia tähän pulmaan etsitään käyttämällä *visuaalisen sisällönanalyysin* (Seppänen 2005) keinoja.

Tutkielman aineisto koodataan kuuden muuttujan avulla. Eli otetaan selvää mikä on: (1) jutun ihmistä esittävän pääkuvan kuvakulma, (2) ihmistä esittävän pääkuvan pääaihepiiri, (3) kuvan sosiaalinen paikka, (4) jutun pääkuvan päähenkilön sukupuoli, (5) jutun pääkuvan päähenkilön rooli, (6) jutun päähenkilön ruotsinsuomalaisen rooli. Lisäksi tutkimusmenetelminä käytetään strukturalistista semiotiikka ja siihen perustuvaa Roland Barthesin myyttikritiikkiä.

Tutkimusaineistosta ilmi tulleita tuloksia tarkastellaan tutkimuksen teoreettista taustaa vastaan. Eli, kuten kappaleessa 3 määritellään tarkemmin, teoreettisen taustan avulla nojataan oletukseen siitä, että siirtymä jälkimoderniin on tapahtunut ja se vaikuttaa kokemuksiin identiteetistä. Nimenomaan Stuart Hallin (1999, 23) käsitys vallitsevasta postmodernista subjektista on keskeinen tutkielmassa. Toisena teoreettisena lähtökohtana on toiseuden käsite, jonka ymmärretään tässä liittyvän juuri

ruotsinsuomalaisten maahanmuuttajien kokemukseen muukalaisina, Toisina elämisestä. Toiseuden käsitettä puretaan auki esimerkiksi Pentti Raittilan (2004) väitöskirjan määritelmien kautta.

Yksinkertaistaen tämän pro gradu -tutkielman johtoajatuksena on saada selvyys ruotsinsuomalaisen identiteetin representaatiosta *Ruotsin Suomalainen* -sanomalehden vuosikerran 2004 valokuvissa.

3 Teorettinen tausta tutkimukselle: toiseus ja identiteetti

3.1 Toiseuden käsitteestä

Toiseuden problematiikkaa on selvitelty monilta eri kanteilta. Tutkimuksen kohteina ovat olleet muiden muassa etninen toiseus, sukupuoleen liittyvä toiseus ja näitä yhdistelevä toiseus eli etninen ja sukupuoleen liittyvä toiseus (Raittila 2004, 26).³ Toiseuden perustana voivat olla myös erilaiset tavat, mentaliteetti, historia, uskonto, politiikkaan nojautuvat erot ja muut kulttuuriset piirteet (Raittila 2004, 17). Nimenomaan kulttuuritutkimuksen alalla kysymys erilaisuudesta on noussut keskeiseksi 1900-luvun loppupuolella (Hall 1999, 152). Edward W. Saidin *Orientalism* (alkup. 1978), orientalismi, on yksi huomatuimmista toiseutta käsittelevistä teoksista.

Said esittää kirjassaan yhteyden kolonialismin ja valistuksen välillä: valistuksen mittaan kehitelty käsitys ”Orientista” toimi kolonialismin oikeuttajana ja eurooppalaisten kansallisten identiteettien, tai oikeastaan länsimaisen identiteetin, rakennusvälineenä. Yhdenmukaiseksi esitetty ”Orientti” oli siis eurooppalaisten luoma kokonaisuus, joka on vaikuttanut eurooppalaiseen kulttuuriin tarjoten eurooppalaisille kielen ja sivistyksen lähteet. Toisin sanoen ”Orientti” on ollut yhtäältä ajatus ja toisaalta materiaallinen lähde Euroopan muodostumisessa. (Said 2000, 63 – 65.)⁴

Orienttia on tuotettu sekä orientalismiksi nimetyn tieteenalan piirissä, että muilla tieteenaloilla, joilla Orientista on kiinnostuttu. Orientalismi on myös yleinen käsite, jossa länsimaita ja Orienttia hahmotetaan toisistaan eroavina kokonaisuuksina. Esimerkiksi monet kirjailijat, runoilijat ja politiikan tutkijat ovat kulttuurissa teksteissään tulleet esittäneeksi Orientin Lännestä vastakkaiseksi (Said 2000, 65 – 66.)

³ Toiseus on ollut näkökulmana sukupuolisten vähemmistöjen esittämistä, asemaa ja kokemusta käsittelevässä tutkimuksessa (Juvonen, 2002). Lisäksi joukkoviestintä tutkimuksen piirissä on tutkittu toiseutta työttömyyden kautta (Renvall & Vehkalahti 2002; Vehkalahti 2002) ja ikääntymisen tuottamaa toiseutta mediassa (Halonen 2002). (Raittila 2004, 26.) Omassa väitöskirjassaan Pentti Raittila (2004) tutki otsikkoa ”Venäläiset ja virolaiset suomalaisten Toisina. Tapaustutkimuksia ja analyysimenetelmien kehittäjä” mukaillen toiseuden esittämistä suomalaisuudessa.

⁴ Yhdysvaltalaisille Orientti merkitsee Kaukoitää, lähinnä Kiinan ja Japanin seutuja. Eurooppalaisille Orientti on ensinnä alue, josta puhutaan Lähi-itänä. (Said 2000, 63 – 64.)

Kun Länsi on tehnyt eroa Orienttiin, on Länsi alkanut merkitä itselleen kaikkea muuta kuin miksi Orientti on määritelty. Toisin sanoen: Orientti on ollut Toinen, johon Eurooppa on verrannut itseään.

Edellä kuvailtu Länsi – Orientti paria voi kutsua käsitteellä binaarinen vastakohtapari, mistä on kirjoitettu esimerkiksi kulttuuriantropologian piirissä. Vastakohtaparien kautta tehty luokittelu, ja sitä kautta asioiden merkityksellistäminen, on antropologisen mallin mukaan luonnollinen ja välttämätön vaihe kulttuurin rakentumisessa (Hall 1999, 155). Näin monimutkaisiin asioihin saadaan selkeyttä.

Raittila on samalla linjalla kirjoittaessaan, että yhteiskunnat rakentuvat erilaisten sisä- ja ulkoryhmien vuorovaikutuksen eli keskinäisen vertailun välille. Tämä dialektiikka perustuu ennen kaikkea stereotyyppien käyttöön, jonka kautta maailmaa tehdään ymmärretyksi. Raittilan mielestä kyseessä on kulttuurin normaali toimintatapa, jota ei ole syytä yrittää torjua. (Raittila 2004, 17 – 18.)

Toiseuden rakentumista on tutkittu myös useammalta lingvistiseltä kannalta ja psykoanalyysin kautta (Hall 1999, 153 – 160). Ferdinand de Saussuren strukturalistisen lingvistiikan näkökulma toiseuteen on keskeinen tämän tutkimuksen kannalta, sillä Roland Barthesin strukturalistista semiotiikkaa käytetään menetelmänä tutkimusaineiston analyysissä.

Myös Saussuren mukaan erojen tekeminen on välttämätöntä. Binaarisen vastakohtaparin muodostavat määreet saavat merkityksen vasta, kun läsnä on parin toinen puoli – näiden eroista muodostuu merkitys. (Hall 1999, 153). Ne erot, jotka eivät täysin vastaa binaarisen vastakohtan rajoja yksinkertaistetaan stereotyypeiksi ja käytetään esimerkkeinä kuvaamaan Toista puolta binaarisesta vastakohtaparista. (Hall 1999, 123.) Vaikka stereotyypit kuvataan luonnollisiksi keinoiksi hahmottaa maailmaa, Raittilan mukaan on syytä selvittää miten stereotyyppien kautta rakentuviin kategorioihin suhtaudutaan (Raittila 2004, 17 – 18). Tämä siksi, että binaaristen vastakohtaparien väliltä löytyy aina valtasuhde (Hall 1999, 154 Derrida 1974 mukaan). Näin myös Orientti ja Länsi – vastakohtapari voidaan ajatella olevan kaikkea muuta kuin neutraali.

Mihin ruotsinsuomalaiset sijoittuvat maahanmuuttajat-kategoriassa? Kappaleessa 3.5 yhdistetään toiseuden, jälkimodernin identiteetti-käsityksen ja ruotsinsuomalaisuuden teemat.

3.1.2 Toiseus ja maahanmuuttaja

Pentti Raittila esittelee väitöskirjassaan toiseutta muukalaisuutena, rasismina ja uhkana. Toiseus muukalaisuutena ottaa Raittilan mukaan kaksi eri muotoa: yhteisön sisäpuolella tai yhteisön ulkopuolella. Jälkimmäisellä Raittila tarkoittaa Edward Saidin muotoilemaa käsitystä toiseudesta: islam on eurooppalaisille edelleen ulkopuolinen Toinen. (Raittila 2004, 20 – 24.)

Yhteisön sisäpuoliseksi muukalaiseksi henkilö käsitetään kulttuuristen erojen kautta. Lisäksi Itsen ja Toisen välistä erilaisuutta korostetaan vetoamalla vastakkaisen puolen taloudellisiin ja poliittisiin eroihin. Usein myös Toisen ”poikkeava” uskonto vahvistaa erilaisuutta Itseen. (Raittila 2004, 20.)

Teoksessaan *Muukalaisia itsellemme* Julia Kristeva (1992) ilmaisee muukalaisen kokemuksesta kaunokirjallisella tyyllillä, ilman lähdeviitteitä. Muukalaisuudesta ja uuden kielen omaksumisesta Kristeva (1992, 25) kirjoittaa:

” (...) Tunnet, että uusi kieli on ylösnousemuksesi: uusi nahka, uusi sukupuoli. Mutta illuusio särkyä, kun kuulet itseäsi vaikka joltain nauhoitteelta, ja puheesi kuulostaa sinusta kummalliselta, orvolta, enemmän menneiden aikojen mongerrukselta kuin nykypäivän kielenkäytöltä. (...) Tällä tavalla kahden kielen välissä sinun elementtisi on hiljaisuus. Kun puhuu asiastaan monin eri tavoin, aina yhtä latteasti, aina yhtä likimääräisesti, ei enää saakaan sitä sanotuksi.”

Maahanmuuttajan, tai kuten Kristeva nimittää muukalaisen, kohtalo on Kristevan teksteissä lohduton. Muukalaisen sisäistä olemusta määrittää ensisijaisesti melankolia, sillä muukalainen on joutunut myöntämään itselleen pysyvänsä aina Toisena, muukalaisena. Kielen oppiminen, työ, sosiaaliset kontaktit uudessa kotimaassa eivät tule poistamaan muukalaisen tunnetta siitä, ettei ole aivan yksi ”heistä” kulttuurissa. (Kristeva 1992, 18 – 27.)

Muukalaiselle esitetään uudessa maassa kaksi kysymystä: ”Miksi olet täällä?” ja ”Koska palaat kotiin?” Jälkimmäistä kysymystä muukalainen tulee miettineeksi vasta kysymyksen kuultuaan, mutta tietää jo, ettei paluupäivää synnyinmaahan tule koskaan. (Hall 1999, 10.)

3.2 Mitä tarkoittaa ”identiteetti”?

Osion tarkoituksena on kartoittaa identiteetin käsitteen määritelmiä, jotta seuraavien kappaleiden 3.3 ja 3.4 keskustelu modernista ja jälkimodernista identiteetistä tulee taustoitettua.

3.2.2 Identiteetin määrittelyä: psykologian näkökulma

Identiteetin käsitteeseen saadaan usea ulottuvuus otetaanpa määritelmä muiden muassa psykoanalyysin, sosiaalipsykologian ja sosiologian piiristä (Jansson 2001, 58). Myös tieteenalojen sisällä näkemykset identiteetin käsitteestä ovat vaihtelevia, niin, että yksiselitteisten määritelmien teko käy ylivoimaiseksi (Kaunismaa 1997, 39).

Pekka Kaunismaan mukaan identiteetin käsite on varattu psykologiselle kielenkäytölle. Tällä Kaunismaa tarkoittaa sosiaalipsykologian ja psykoanalyttisen teorian vaikutusta siihen, että ”identiteetti” on alkanut viitata itseyden muodostumiseen. Tarkemmin ilmaistuna em. tieteenalojen teorioiden kautta on vakiintunut käsitys, että itseys, minuus ja identiteetti merkitsevät samaa. (Kaunismaa 1997, 40.) Teoriahistorian kannalta psykologian näkökulma on verrattain uusi tapa ajatella identiteetistä. (Kaunismaa 1997, 40.)

Kaunismaan painottaa, että identiteetistä puhuttaessa psykologian näkökulma voidaan kiertää. Kollektiivista identiteettiä tutkiessaan Kaunismaa haluaa korostaa historian, myyttien ja muiden merkityskonstruktioiden vaikutusta identiteetin muodostumiseen ohi yksilön psyykkisten identifioitumisprosessien. (Kaunismaa 1997, 40 – 41.) Myös tässä tutkielmassa Kaunismaan tavoin identifikaatioprosessi ymmärretään sekä

psykologiseksi että kulttuuriseksi ilmiöksi, jossa historialliset prosessi ja erilaiset kulttuuriset merkitysprosessi vaikuttavat yksilön ja väistämättä myös ryhmän identiteetin muodostumiseen. Valokuvaa tutkittaessa on kuitenkin tärkeää selvittää identifikaatioprosessia yksilön kehityopsykologiselta kannalta, sillä kuten seuraavassa selviää, juuri visuaalisen kautta tapahtuva identifikaatio on tärkeä osa ihmisen varhaisessa, esikielellisessä subjektin muodostumisessa (tästä esim. Seppänen 2005, 50).

Ranskalaisen psykoanalyytikon Jacques Lacanin peilivaihetoria subjektuuden muodostumisesta lienee useimmin toistettu (Chandler 2002, 105). Teorialla on ollut suuri vaikutus visuaalisen kulttuurin tutkimiseen 1970-luvulta alkaen, ensin elokuvantutkimuksessa. Myöhemmin keskustelu on levinnyt katseen ja katsomisen pohtimiseen subjektuuden muodostumisessa. Lyhyesti ilmaistuna psykoanalyysi, peilivaihetoria sen yhtenä osana, teoreettisena tulkintatyökaluna on apuna, kun halutaan ottaa selvää ihmisten ja visuaalisen kulttuurin suhteesta. (Seppänen 2005, 47 – 48.)

Lacanin mukaan ensimmäisen kuuden elinkuukautensa aikana lapsi ei kykene erottamaan rajaa itsensä ja ulkopuolisen maailman välillä. Tässä Lacanin *reaalikseksi* kutsumassa tilassa lapsi aistii huolenpidon, vähitellen myös suu ja genitaalialueet aistitaan omiksi kokonaisuuksikseen ja fantasiamaailma alkaa kehittyä. 6 – 12 ikäkuukauden aikana lapsi alkaa katseensa avulla identifioitua ulkopuoliseen hahmoon, (lähinnä) hoitajaansa. Näin lapsi voi tuntea itsensä eheäksi. On kyse peilivaiheesta, jonka myötä lapselle kehittyy ero egon (minä) ja ideaaliegion (ihanneminä) välille. Peilivaihe kuuluu Lacanin mukaan *imaginaarisen* piiriin, joka on tästä alkaen läsnä läpi ihmisen elämän. Tarkemmin ilmaistuna imaginaarinen tarkoittaa jatkuvaa ideaaliegion tavoittelua, sillä ideaaliegion saavuttaminen lupaa meille egon eheyden. – Tavoittelu on kuitenkin turhaa, sillä ideaaliminään ei voi yltää koskaan. Kun lapsi alkaa omaksua kieltä, hän siirtyy *symboliseen*: hän oppii kielen vakiintuneet merkitykset ja kielen kautta yhteiskunnan jaettuja sääntöjä. (Seppänen 2005, 48, 50.) Näin lapsi on tullut tietoiseksi itsestään ja ympäröivästä maailmasta eli siirtynyt luonnosta kulttuurin piiriin (Chandler 2002, 105).

Identiteetin käsitteen määrittely monimutkaistuu entisestään, kun sanan eteen liitetään määreitä. Mitä tarkoitetaan käytettäessä termejä kulttuuri-identiteetti, sosiaalinen identiteetti tai kollektiivinen identiteetti? Eroavatko nämä termit toisistaan, ja miten? (tästä esim. Jansson 2001, 58). Tälle tutkimukselle keskeinen identiteettikäsite, kulttuurinen identiteetti, määritellään osiossa 3.4.4.

Identiteetin merkityksen pohdintaan saadaan uusi ulottuvuus vastakohtapari essentialistinen – antiessentialistinen kautta.⁵ Essentialististen argumenttien mukaan identiteetti on jotain pysyvää ja muuttumatonta. Perusteluita väitteeseen essentialismi johtaa historiasta, biologiasta tai kulttuurissa vakiintuneisiin käsityksiin vetoamalla. Anti-essentialistinen näkökulma kiistää essentialismin käsityksen asioiden luonnollisuudesta – kulttuuri on sosiaalinen konstruktio. Näin myös identiteetti osana kulttuuria tulee ymmärtää konstruktiksi, jolloin tulee mahdolliseksi ajatella identiteettien olevan kriisissä. (Woodward 1997, 11, 13, 15.) Toisin sanoen, samalla kun pysyväksi ymmärretty identiteetti voidaan kyseenalaistaa, kohdataan uusi tilanne. Kuinka määritellä identiteetti, kun yksiselitteistä mallia sen muodoksi ei enää ole?

Woodwardin ajatus identiteettikriisistä liittyy keskeisesti muutoksiin moderneissa ja jälkimoderneissa yhteiskunnissa.

⁵ Käännös Woodwardin englanniksi kirjoittamasta alkuperäistekstistä, jossa termit olivat ”essentialist” ja ”non-essentialist” (Woodward 1997, 11).

3.3 Identiteetti modernissa ajassa

Edellä ilmeni, että psykologia tieteenalana ja juuri Jacques Lacanin peilivaiheteoria on osaltaan vaikuttanut vallitsevan identiteetikäsityksen muotoutumiseen. Yllä kuvattu Lacanin peilivaiheteoria subjektiuden muodostumisesta rajoittuu lähinnä yksilön sisäisen identiteetikäsityksen kuvailuun. Seuraavassa keskustelua laajennetaan. Muutokset yhteiskunnissa ensin traditionaalisesta moderneihin ja sitten jälkimoderneihin yhteiskuntiin vaikuttivat ja vaikuttavat myös kokemuksiin identiteetistä.

Modernia aikaa kuvaillaan kirjavasti. Esimerkiksi Anthony Giddens kertoo moderneista yhteiskunnista neljän institutionaalisen muutoksen kautta (Held 1992, 31 – 34). Giddensin mukaan kapitalismin ja teollistumisen nousun ohella sotilaallinen valta keskitettiin armeijalle. Lisäksi harjoitettiin koordinoitua vallankäyttöä lähinnä valvontalaitteiden avulla. Nämä ulottuvuudet toimivat itsenäisinä. Edelleen Giddens tutki näiden neljän ulottuvuuden yhteyksiä neljään sosiaaliseen liikkeeseen, jotka molemmat ovat toistensa kautta muodostuneita, ja samalla rakenteittensa aktiivisia uusintajia. Tällaisia sosiaalisia liikkeitä olivat muassa työväenliike ja ympäristöliike. (Held 1992, 34.)

David Harvey puolestaan hahmottaa modernin ajan ennen kaikkea kulttuurisena ilmiönä, joka tarkoitti lähinnä sosiaalisia muutoksia ajassa ja paikassa. Harvey painottaa, että modernismista itsessään on havaittavissa useita toisistaan eron tekeviä jaksoja. Yhteistä niille on selkeän irtioton tekeminen traditionaalista yhteiskuntaa määrittävistä ominaisuuksista ja modernin ajan ymmärtäminen juuri epävarmuuden tilaksi. (Harvey 1990, 11 – 18.) Ensimmäiseksi modernismin vaiheeksi Harvey esittää valistuksen ajan 1800-luvulta lähtien – tuolloin yhteiskunta alettiin nähdä edistysuskon kautta. Tämä tarkoittaa rationaalisen ajattelun nousua ja traditionaalista yhteiskuntaa määrittäneiden uskonnon, myytin ja taikauskon syrjäyttämistä. Valistuksen ajan modernin yhteiskunnan pilareiksi määriteltiin tasa-arvo, vapaus, usko ihmisjärkeen ja universaaliin tietoon. (Harvey 1990, 11 – 13.)

Valistuksen aikana uskottiin, että yhteiskunnallisiin, luonnontieteellisiin ja muihin kysymyksiin on löydettävissä vain yksi oikea vastaus. Ja vastaukset löydettäisiin kun vain ajateltaisiin rationaalisesti. Käänteinen kyseisessä ajattelutavassa tapahtui 1800-luvun puolivälissä, kun esimerkiksi Pariisissa taiteilijat ja kirjailijat alkoivat etsiä moninaisempia esitystapoja. Tämä laajalle levinnyt kokeilu johti modernismin muutokseen vuosien 1910 - 1915 vaiheilla. Näin myös modernismi alettiin ymmärtää ensisijaisesti esteettisenä projektina, johon taiteilijat hakivat innoitusta modernismin materiaalisesta kehityksestä. Toisaalta myös esimerkiksi sosialismi haastoi valistuksen ajan feodaalisen teesin yhteiskuntien luokkajaon murtumisesta. (Harvey 1990, 27 – 29.)

Identiteetistä traditionaalisissa ja moderneissa yhteiskunnissa puhuttaessa on vakiintunut kertomus, minkä esimerkiksi Douglas Kellner (1995) toistaa. Perinteisissä yhteiskunnissa identiteetti oli kerralla järkkymättömäksi muodostunut, sen kautta ihminen sulautui osaksi ennalta määrättyä paikkaansa yhteiskunnassa. Myytit ja sosiaaliset koodit antoivat identiteetille suuntaa, jonka mukaan toimia. Henkilö syntyi, eli ja kuoli ennalta määrätyn mallin mukaan yhden ja saman sosiaalisen piirin jäsenenä. Näissä esimoderneissa yhteiskunnissa identiteettiä ei kyseenalaistettu: ihmiset elivät annettujen rooliensa mallia mukaillen. Moderneissa yhteiskunnissa identiteetti tulee muutoksille alttiiksi, liikkuvammaksi, mutta silti pysyy vakaana. Roolit määrittävät henkilön identiteettiä. (Kellner 1995, 233.) Tähän on tapana vielä lisätä, että identiteetit ovat modernin ajan jälkeen täysin hajautuneet (Hall 1999, 29).

Stuart Hallin ⁶ mukaan yllä olevan tyylinen tarina modernin identiteetin kehittymisestä on liian yksinkertainen. Toisaalta Hallin mielestä kyseistä kertomusta voidaan käyttää identiteetin kolmivaiheisen muuttumisen kuvaukseen. (Hall 1999, 29.)

⁶ Stuart Hall kirjoittaa identiteetin käsitteestä artikkeleissaan, jotka on suomennettu ja koottu vuonna 1999 kirjaksi otsikon ”*Identiteetti*” alle. Hall on syntyperältään jamaikalainen, Isossa-Britanniassa varttunut kulttuurintutkija, jonka oma kokemus toiseudesta kuultaa teksteissä. Hall pohtii identiteetin pysyvyyttä: yhtäältä kun hyväksynyt itsensä maahanmuuttajan rooliin, huomaa ettei tuo rooli ole kovin pysyvää laatua. On etsittävä uusi keino määrittää identiteettinsä. Hall omaksui mustan miehen roolin, mutta huomasi jälleen, että tarjottu rooli oli niin kulttuurisesti kuin poliittisesti epävakaa. (Hall 1999, 9 - 13.)

Näiden kolmen vaiheen kautta tulee esiin myös kolme erilaista subjektikäsitystä: ensin on valistuksen subjekti, sitten moderniteetin sosiologinen subjekti ja viimeiseksi fragmentoitunut, postmoderni subjekti (Hall 1999, 21).

3.3.2 Kolme subjektikäsitystä

Modernia identiteettiä, Hallin mukaan sosiologista subjektiä, edelsi valistuksen subjekti, jonka kautta ihmisen identiteetti ymmärrettiin kerran syntymässä muotoutuneen tietynlaiseksi, valmiiksi, autonomiseksi ja sellaisena lopun elämää pysyvän. Ihmiset käsitettiin järjellä varustetuiksi yksilöiksi, joiden muuntumaton keskusta (eli ihmisen identiteetti) vuosien myötä vain keriytyi auki, pysyen perustaltaan samanlaisena. Valistuksen subjektit olivat osa traditionaalisia yhteiskuntia, joissa yhtä lailla ihmisen identiteetin kanssa yksilö kokonaisuudessaan oli osa muuttumattomia rakenteita ja perinteitä. (Hall 1999, 22 – 30.)

Moderni aika käynnisti prosesseja, jotka irrottivat yksilön identiteettiä aiemmin hallinneista traditioista ja uskonnosta. Keskeisin muutos tapahtui 1500-luvun renessanssihumanismin ja 1700-luvun valistuksen aikana, kun tieteellisen ajattelun tulo ja uskonpuhdistus loivat ajatuksen suvereenista yksilöstä. (Hall 1999, 22 – 30.) Eritoten filosofi Rene Descartes on vaikuttanut suvereenin yksilöajattelun muodostumiseen (Hall 1999, 31 – 34).

Descartes mietitytti tilanne, jossa uskonpuhdistuksen myötä jumala oli siirretty pois maailman selittäjänä tieteellisen ajattelun tieltä. Ratkaisun Descartes löysi jakamalla maailman aineeseen ja henkeen näiden kahden ulottuvuuden kesken. Ajatteluun ja järkeilyyn kykenevän yksilösubjektin Descartes sijoitti hengen puolelle. Tätä käsitystä subjektista kutsutaan ”kartesiolaiseksi subjektiksi”. (Hall 1999, 31 – 34.)

Yhteiskuntatieteilijät ovat kritisoineet kartesiolaista subjektikäsitystä. Sosiologisen näkökulman mukaan ihmisen identiteetti ei ollut pysyvä, ihmisen keskuksesta lähtöisin, vaan ulkoisten vaikuttimien vallassa. Yksilön ”sisäpuoli” on ollut vuorovaikutuksessa ”ulkopuolen” kanssa. Subjektius syntyi sosiaalisiin suhteisiin osallistumisen kautta ja ihmisen eri tilanteissa (ja rakenteissa) esittämien roolien kautta, joiden myötä ko. tilanteita ja rakenteita myös ylläpidettiin. (Hall 1999, 34 – 35. Lainausmerkit Hall) Tämä kritiikki on sisällytetty kolmanteen subjektikäsitukseen eli jälkimoderniin subjektikäsitukseen.

3.4 Lähtökohtia keskusteluun identiteeteistä modernismin jälkeen

Yhtäläillä kuin modernista ajasta ja modernista identiteetistä on vaikea saada otetta, on jälkimodernista vaikeaa hahmottaa kattavaa yleiskuvaa. Seuraavassa pyritään tarjoamaan eri kirjoittajien tekstien kautta riittävä esitys jälkimodernista keskustelusta, nimenomaan identiteetin kannalta. On selvää, että tämän tutkielmatekstin rajat tulevat vastaan laajan jälkimodernista kirjoitetun kokonaisuuden kartoittamisessa.

Jälkimodernista keskustelu pysähtyy jo alkumetreille, kun tutkijat esittävät tahoillaan epäilyjä jälkimodernin olemassaolosta. Toisaalta ollaan jossain määrin yhtä mieltä siitä, että 1900-luvun lopulla on tapahtunut sarja muutoksia talouden-, kulttuurin- ja psyyken alueilla, ja yhtenä vaikuttimena tähän on ollut voimistuva globalisaatio (Billig 2001, 129 Lash 1990 mukaan.). Globalisaatio-ilmioon palataan seuraavassa kappaleessa.

Joillekin 1900-luvun lopulla yhteiskunnissa ilmenneet muutokset ovat tapahtuneet ennen kaikkea modernin talouden alueella. Toisille kyse on vain siirtymisestä fordilaista aikaa kuvaavasta massatuotannosta kevyempää, ja nopeampaan teolliseen valmistussykliin, jossa työvoiman ja tuotannon joustavuus ovat ensisijaisia tekijöitä kuluttajien huomiosta kilpaillessa. Tätä vaihetta kutsutaan joko jälkifordistinen tai

uus-fordistinen, riippuen halutaanko siirtymä ymmärtää jatkumoksi entiseen (edellinen) vai täysin uudeksi ajaksi (jälkimmäinen). (Allen 1992, 170.)

Daniel Bell selitti vuonna 1973, että jälkiteollinen talous tulisi rakentumaan palveluiden varaan, jolloin manuaalinen työ korvautuu palvelu- ja ajattelutyöllä. Taloudellista kasvua saadaan tietotaidon ja informaation tuella. Bellin mukaan tästä seuraisi modernin luokkayhteiskunnan rajojen uudelleenmäärittely, kun perinteisten työväenluokan ammattien muuttumisen ohella myös keskiluokka laajenisi. Ilmaantuisi myös uusi johtava luokka, joka koostuu tietotaitoa ja informaatiota hallitsevista ihmisistä. Uusia hierarkioita syntyisi juuri tiedon hallitsemisen kautta: eliitti, jolla on erikoistunutta tietoa, on myös valtaa. (Allen 1992, 171 – 174.)

Kun viitataan yhteiskunnissa tapahtuneisiin muutoksiin talouden kenttää laajemmin, käytetään termiä postmoderni tai jälkimoderni yhteiskunta. Toisaalta esimerkiksi Fredric Jameson väittää, ettei modernista ole siirrytty uuteen aikakauteen. On vain astuttu kapitalismin viimeiseen vaiheeseen, jossa modernina aikana alkuun laitettu kaupallistuminen on saatettu huippuunsa. Jamesonin mukaan modernismi yritti jossain määrin kritisoida omaa tilaansa, kun jälkimodernille (teorialle) tämä on mahdotonta. – Sillä ei edes voida olla varmoja minkäläistä aikaa ollaan kritisoimassa. (Jameson 1991, x – xi).⁷

Jean Baudrillard puolestaan kieltää jälkimodernin kulttuurin, mutta yhtäältä myöntää kuitenkin siirtymän modernista jälkimoderniin aikakauteen tapahtuneen. Baudrillard korostaa joukkoviestinten merkitystä luomassa uudenlaista kuvien kulttuuria, jossa kopioita/ simulaatioita ei voi enää erottaa todellisuudesta, sillä tämä todellisuus on muuttunut simulaatioksi. Tämän takia Baudrillard'n mukaan oli turhaa yrittää laatia kaiken kattavia uusia teorioita: kulttuuriin syvärakenteista ei teoriaa syntynyt, sillä syvärakennetta ei enää ollut olemassa. (Thompson 1992, 225.)

⁷ Lisäksi Jameson kiistää Daniel Bellin väitteet siirtymisestä jälkiteolliseen aikaan, jossa luokkataistelu lakkaisi olemasta tarpeettomana. Jamesonin mukaan tällaisilla uusien aikakausien esittelijöillä on usein omat tarkoituksensa tehdä ero esimerkiksi luokkataistelun värittämään moderniin aikaan (Jameson 1991, 3.)

3.4.2 Jälkmodernin piirteitä

Vaikka jälkmodernin määritelmistä kiistellään, seuraava lista on vakiintunut kuvaamaan ilmiötä. Jälkmoderni tarkoittaa siirtymistä pysyvästä modernista johonkin, lyhytaikaiseen, fragmentaariseen, jatkumattomaan ja kaoottiseen (Harvey 1989, 41).

Charles Jencksin mukaan jälkmodernissa on ennen kaikkea kyse epävarmuudesta ja vaikeudesta määritellä kyseiselle ajalle yksi yleispätevä muoto. Kulttuuristen luokittelujen (esim. renessanssi) sijaan jälkmodernia voidaan tarkastella sitä muokkaavien voimien, kuten politiikan ja talouden sekä sosiaalisten liikkeiden kautta. Siten jälkmoderni aika on aika, jolloin kolonialismi loppui, kommunismi kaatui ja yhteiskunta rakentuu kulutuksen ympärille. Jälkmodernia voi määritellä myös termein ”siirtymä”, ”pluralismi” tai ”epäilyn aika”. (Jencks 1996, 11 – 12.)

Jälkmodernia paikannetaan 1900-luvun eri vuosikymmenille. Kenneth Thompson (1992) kirjoittaa, että jälkmodernin piirteitä esiintyi 1980 - 1990-luvuilla, kun kulttuurissa havaittiin uusia muotoja ja käytäntöjä. Esimerkiksi taiteessa haastettiin modernismin elitistiksi muuttuneet muodot populaareilla, leikkisillä ja ironisilla aiheilla ja ilmaisukeinoilla. (Thompson 1992, 226 – 227.) Jamesonin mukaan modernista jälkmoderniin olisi liu’uttu jo 1950 - 1960-lukujen tienoilla, jolloin taiteiden piirissä haluttiin tehdä ero moderneihin, suuriin nimiin, joiden perinne Karl Marxia muotoillen ”painoi kuin painajainen elävien mielissä” (Jameson 1991, 1, 4).

Jencks jäljittää jälkmoderni-termin käyttöä jo 1870-luvulle (Jencks 1996, 17).⁸

⁸ Jälkmoderni ei toki rajoitu yksinomaan kulttuurin alueelle (Jameson 1991, 3). Tapahtui muutoksia talouden, politiikan ja sosiaalisen sektoreilla. Kommunismin myötä kaatui myös luottamus marxismiin vallankumousvoimana; massatuotannon alasajo ja siirtyminen erikoistuneisiin tuotanto- ja kulutustapoihin eivät tulisi johtamaan tiukan luokkajaon hajauttamiseen. Lisäksi usko moderniin teknologiaan taloudellisen kasvun ja kehityksen tuojana rapautui, yhtä lailla kuin puoluepolitiikan, ammattiyhdistysten valtaa alettiin kyseenalaistaa tai valta alkoi lipua muualle. (Thompson 1992, 223.)

Jencksin mukaan selkeää katkosta modernia määrittäviin narratiiveihin, kuten valistuksen ideaan, ei ole tapahtunut. Jälkimoderni on yhtäältä jatkumo modernista, mutta toisaalta myös jotain omalaatuista sisältävää. Nimenomaan sana ”jälki” lupaa siirtymän pois modernista, muttei kerro tarkkaa suuntaa. Jencks nostaa kuitenkin esiin kaksi keskeistä jälkimodernia aikaa muovaavaa ilmiötä: globalisaation ja monikulttuurisuuden. (Jencks 1996, 13 – 15.)

3.4.3 Identiteetti globaalissa jälkimodernissa

Globalisaatio on itse asiassa jo modernissa ajassa esiintynyt ilmiö. Stuart Hall (1999, 57) tiivistää:

”Käsite viittaa niihin maailmanlaajuisella tasolla vaikuttaviin prosesseihin, jotka ylittävät kansalliset rajat sekä yhdentävät ja yhdistävät yhteisöjä ja organisaatioita uusiksi paikan ja ajan yhdistelmiksi, minkä seurauksena maailma sisältää sekä reaalisesti että kokemuksellisesti enemmän yhteyksiä.”

Globalisaatio voidaan ymmärtää muiden muassa ensisijaisesti talouden ilmiöksi (tästä esim. Stiglitz 2002) tai yhteiskuntien rakenteiden uusjärjestelyn kautta (ks. esim. Giddens 1990). Identiteettiin globalisaatio vaikuttaa monella tavalla.

Niin kulttuurin kuin talouden prosessina globalisaatio tuottaa uudenlaisia identiteettejä. Usein esitetyn tarinan mukaan globaali kapitalismi, lähinnä monikansallisten yhtiöiden maailmanlaajuisesti jaetut tuotteet kannustavat kuluttajia yhdenmukaiseen (kuluttaja)identiteettiin. Lähes ympäri maailmaa on mahdollista kuluttaa monikansallisten yritysten tuotteita. Vaikka globaali markkinatalous antaa kuluttajalle/ kansalaiselle välineet luopua kansallisesta ja paikallisesta identiteetistä, ei täkyyntä välttämättä tartuta. Päin vastoin, kuluttaja/ kansalainen voi kokea tarvetta vahvistaa paikallista ja/ tai kansallista identiteettiä ja luoda täysin uudenlaisia identiteettipositioita, reaktioksi globaalia yhtenäistämistä vastaan. (Woodward 1997, 16.)

Michael Billigin näkökulma globalisaation määrittelemään jälkimoderniin aikaan on synkempi. On päädytty kapitalismin säätelemään, homogeeniseen kulttuuriin, jossa kansalliset kulttuurierot ja identiteetit olisivat korvautuneet identiteettien identiteetillä, eli amerikkalaisuudella. Toisaalta myös uusien identiteettien tuottaminen on kuluttamisen kautta tullut mahdolliseksi. Kun identiteetit eivät ole sidoksissa maantieteeseen, kansallisiin identiteetteihin, kuluttajalla on mahdollista määrittää identiteettiään, ryhmään kuulumistaan ostosvalintojensa kautta. (Billig 2001, 129 – 133.)

Toinen näkökulman identiteetin uudelleenmäärittelyyn saadaan muuttoliikettä tarkastelemalla.

Ihmiset ovat aina liikkuneet työn perässä, mutta globalisaation myötä esimerkiksi taloudellisista syistä työperäinen maahanmuutto on vilkastunut. Kun henkilö muuttaa toiseen maahan, oman identiteetin määritelmää tulee tarkastettua. (Woodward 1997, 16.)

Myös Hall nostaa esiin globalisaation identiteettejä muuttavana tekijänä, ei kuitenkaan niin, että globaali korvaisi kansalliset identiteetit. Hallin mukaan globaalin ja lokaalin välille syntyy uusi yhtymäkohta, joka tarkoittaa uusien lokaalien identiteettien ilmestymistä globaalin sisällä. Nämä uudet identiteetit voivat olla aikaisempaa liikkuvampia ja moninaisempia (Hall 1999, 24 – 26, 70).

Uusia identiteettejä, jotka kelluvat useiden positioiden välillä, ilmaantuu kaikkialla. Ihmiset, jotka ovat (tai ovat joutuneet) muuttamaan alkuperäisestä kotimaastaan pysyvästi, joutuvat elämään vähintään kahden identiteetin kautta. Kun he eivät voi koskaan tulla yhtenäisiksi tai osaksi valtakulttuuria tai palata takaisin syntymämaahansa, on taktiikaksi Hallin mukaan otettava ”kääntäminen”. Toisin sanoen, nämä diasporien ihmiset neuvottelevat jatkuvasti kahden tai useamman kulttuurisen identiteetin välillä, ja siten tuottavat jälkimodernille ajalle tyypillistä hybridiä kulttuuria. Hybridien kulttuurien nousu tuottaa osassa ihmisiä epävarmuutta,

ja siksi he pyrkivät palauttamaan kansallisten identiteettien yhtenäisyyttä. Tämä ilmenee esimerkiksi nationalismina. (Hall 1999, 70 – 72, 76.)

Tämän tutkielman aihe eli ruotsinsuomalaiset muodostavat hybridin kulttuurisen diasporan, sillä he eivät pääse eroon muukalaisuudestaan. He yhtäältä ylläpitävät ”alkuperäistä” suomalaista kulttuuria vaikkapa seuraamalla TV Finland -kanavan kautta suomalaisia ohjelmia. Toisaalta he ovat konstruoineet omaa kulttuurista identiteettiään esimerkiksi suomenkielisen Ruotsissa tuotetun media-aineiston avulla.

Edellä ollaan kuvailtu kolmatta osaa Hallin subjektikäsitteestä: postmodernia subjektia. Hall lähtee oletuksesta, että käänne jälkimoderniin on tapahtunut, ja siten myös sosiologinen subjekti olisi hajautunut. Hajakeskitys on seurausta viidestä moderniteetissa ilmenneestä murtumasta.

Ensimmäinen murtumista oli 1960-luvulla uudelleen löydetty marxilainen traditio, jonka tulkitsijoiden mukaan marxismi syrjäytti modernin perusväittämät universaalista ihmisolemuksesta, toinen murtuma oli Freudin löydös ihmisen tiedostamattomasta.⁹ Kolmanneksi murtumaksi määritellä Ferdinand de Saussuren strukturalistinen semiotiikka. Se rakentui myös oletukselle, ettei subjektipositioita ole olemassa sellaisenaan: subjekti muodostuu kielijärjestelmän sääntöihin (välttämättömän) mukautumisen myötä. Yksilöllä ei ole valtaa yli kielijärjestelmän. (Hall 1999, 26 – 41.)

Neljäs murtuma, joka tuottaa postmodernia subjektia löytyy Hallin mukaan Michel Foucault'n muotoilemasta valtateoriasta. Siinä Foucault paikantaa uuden valtatyyppin, joka kehittyi 1800-luvun mittaan ja laitettiin käytäntöön 1900-luvun alussa. Tämän vallan Foucault nimeää kurinpitovallaksi, jonka myötä yksilö asetetaan kollektiivisten ja organisoitujen instituutioiden kautta tarkan valvonnan alaiseksi. Kurinpitovalta

⁹ Freudin löydös on täysin Descartesin teoriaa vastaan. Freudin mukaan identiteetti muodostuu tiedostamattomissa psyykkisissä ja symbolisissa prosesseissa. Aikaisemmin tässä tekstissä esitelty Lacanin teoria subjektin kolmivaiheisesta muodostumisesta pohjautuu juuri Freudin työhön. (Hall 1999, 39 – 40.)

oikeuttaa itsensä vedoten yhteiskuntatieteiden tuottamaan tietoon, hallinnolliseen järjestykseen ja ammattimaiseen asiantuntemukseen. (Hall 1999, 41 – 42.)

Viidenneksi identiteetin hajakeskitykseksi Hall (1999) nimeä feminismin, sekä yhteiskunnallisena liikkeenä että teoriana. Keskeistä feminismissä postmodernin identiteetin kannalta on, että ko. tieteenalan nosti esiin käsitteen sosiaalinen identiteetti. Se purki myös kartesiolaisen subjektin jaon sisäiseen ja ulkoiseen väittäen henkilökohtaisen olevan poliittista. (Hall 1999, 43 – 44.)

3.4.4 Kulttuurinen identiteetti

Kulttuurisista identiteeteistä puhuessaan Hall keskittyy tarkastelemaan kansallisia identiteettejä, jotka olivat modernissa ajassa (ja ovat yhä jälkimoderneissa yhteiskunnissa) keskeisiä kulttuuristen identiteettien lähteitä. Kansallinen identiteetti esiintyy ja otetaan vastaan sellaisenaan, luonnollisena ilmiönä, vaikka kyseessä on kulttuurisen representaatiojärjestelmän tulos. (Hall 1999, 45 – 46.) Tällä Hall tarkoittaa, että niin kansalliset kuin kulttuurisetkin identiteetit ovat representaatioita, joita konstruoidaan jatkuvasti, vaikka ne näyttäytyvät ikuisina ja muuttumattomina.

Kansalliset kulttuurit takaavat olemassaolonsa tuottamalla identifikaatiopaikkoja kulttuurin jäsenille. Hall nimeää viisi tällaista identifikaatiostrategiaa: kansakunnan kertomus, ajattomuuden ja traditioiden korostus, perustamismyytti ja symbolinen ajatus kyseisestä kansallisuudesta alkuperäiskansana. Näiden avulla kansallinen identiteetti voi kehittyä ja vahvistua, ja pyrkiä yhtenäisyyteen. (Hall 1999, 47 – 54.)

Vaikka siirtymä jälkimoderniin on Michael Billigin mukaan rapauttanut moderniteetin kansallisvaltioita ja siten myös yhtenäisinä esitettyjä kansallisia identiteettejä, epävarmuus omasta identiteetistä saattaa siten innoittaa jälkimodernia kansalaista turvautumaan kansallisvaltioihin ja kansakuntiin liitettyihin myytteihin, uskontoihin ja heimoihin. (Billig 2001, 135 – 137.)

Jälkimodernissa maailmassa esimerkiksi suomalaisuuden kansallista identiteettiä rakennetaan edelleen suomalaisuuden yhteisesti jaettujen myyttien kautta. Näitä ovat muiden muassa sauna, sisu, talvisota ja Kalevala (Kaunismaa 1997, 42). Aavistuksen tuoreempia myyttejä suomalaisuudesta ovat esimerkiksi rehellisyys ja vaatimattomuus suomalaisena kansaluonteena, suomalaiset urheilukansana, Nokia ja kansainvälinen kilpailukyky. Näiden yksittäisten tarinoiden kautta tehdään merkitykselliseksi suurempaa kokonaisuutta eli saadaan ote siitä, mitä abstrakti käsite suomalaisuus tarkoittaa (Kaunismaa 1997, 42).

Ruotsinsuomalaisuuteen on liittynyt vahvasti Itsen määrittely työn kautta (Suutari 2000, 50) – suomalaisuuteen liittyvien myyttien ohella. Ruotsalaisessa yhteiskunnassa manuaalisen, raskaan tehdastyön tekijöinä tunnetut ruotsinsuomalaiset ovat hankkineet itselleen yhteiskuntakelpoisuutta pyrkimällä tekemään työnsä mahdollisimman hyvin (Suutari 2000, 50). Aivan kaikki ruotsinsuomalaiset eivät tietenkään työskennelleet tehtaissa, mutta huomattava osa kuitenkin: 1978 noin neljännes eli 27 prosenttia ruotsinsuomalaisista oli raskaan metalliteollisuuden palveluksessa. Ruotsalaisista 11 prosenttia työskenteli metalliteollisuudessa. (Suutari 2000, 50 Majava 1980 mukaan). Tämän tilastollisen faktan kautta laajempi käsitys suomalaisista manuaalisen työntekijöinä on voinut vakiintua kuvaamaan ruotsinsuomalaista vähemmistöä. Kyseistä osittain myyttistä käsitystä on voitu hyödyntää arkielämässä, esimerkiksi yhteenkuuluvaisuuden tunteen rakentajana (Kaunismaa 1997, 43). Ryhmän yhteisyyden rakennustyö on olennaista, sillä muiden muassa ruotsinsuomalainen yhteisö on kuvitteellinen yhteisö.

Termi kuvitteellinen yhteisö on peräisin Benedict Andersonilta. Hän tutki kansallistunnetta ja nationalismia kulttuurisina ilmiöinä, joiden suurta vaikutusvaltaa nykypäivänä ymmärtääkseen täytyi ottaa selvää niiden historiallisesta taustasta, siitä kuinka niiden merkitykset ovat muuttuneet ajan myötä. Andersonin löydös kuvitteellisesta yhteisöstä tarkoittaa, että kansallisen yhteisön jäsenet jakavat yksimielisesti idean yhteisyydestä, vaikka eivät tule pienimmässäkään kansallisessa yhteisössä koskaan tapaamaan toisiaan tai kuulemaan toisistaan. (Anderson 1983, 4 – 6.)

Hall myötäilee Andersonin ajatuksia kirjoittaessaan, ettei kansallinen identiteetti ole niin homogeeninen ilmiö kuin se on vaikuttanut olevan. Hallin mukaan kansallisia kulttuureja ja kansallisia identiteettejä irrotetaan globalisaation seurauksesta nyt entistä voimallisemmin niiden muuttumattomina pidetyiltä paikoilta (Hall 1999, 57). Ruotsinsuomalaiset ovat esimerkki tästä.

Ensinnäkin globalisaatio-ilmion myötä ryhmä ”ruotsinsuomalaiset” on voinut muodostua. Tällä tarkoitetaan suomalaisten työperäistä muuttoa Ruotsiin, jonka seurauksena ryhmä ”ruotsinsuomalaiset” on muodostunut. Juuri ruotsinsuomalainen identiteetti on voinut kehkeytyä, jos ollaan yhtä mieltä Hallin esittämästä siirtymästä postmoderniin subjektikäsitteeseen. Kansalliset identiteetit eivät enää näytä muuttumattomilta. Toisin sanoen Ruotsiin muuttaneet suomalaiset ovat huomanneet neuvottelevansa identiteettipositioiden välillä, kun suhde lähtömaan kansalliseen kulttuuriin ja identiteettiin on höllentynyt uuteen kulttuuriin siirryttäessä. Jälkimodernissa eläneet suomalaiset siirtolaiset ovat luultavasti tarvinneet myös psykologista tukea epävarmuuden tilassaan, ja siksi ovat turvautuneet lähtömaansa kansakunnasta kertoviin myytteihin identiteettinsä rakentamisessa (tästä Billig 2001, 136 – 137).

Kuten kappaleessa 3.4.3 todettiin, ruotsinsuomalaiset muodostavat hybridin kulttuurisen diasporan. He yhtäältä elävät uudessa kulttuuriympäristössä, mutta samalla esimerkiksi joukkoviestintäkulutuksensa myötä ammentavat lähtömaansa kulttuurista. Kansalliset kulttuuriset identiteetit, kuten suomalaisuus, ovat saaneet rinnalleen uuden jälkimodernin identiteetin – ruotsinsuomalaisuuden. Yhteenvetona voidaankin väittää, että kulttuurisen identiteetin lähde ei enää yksiselitteisesti sijaitse kansallisissa identiteeteissä.

Seuraavassa otetaan ruotsinsuomalainen näkökulma identiteetistä ja toiseudesta käytävään keskusteluun.

3.5 Toisen identiteetti? Ruotsinsuomalaisen identiteetin pohdintaa

Thomas Rosenberg ja Pertti Toukoma saivat 1980-luvun puolivälissä tekemässään tutkimuksessa (kenttätö 1986 – 1987) selville piirteitä ruotsinsuomalaisesta identiteetistä. Ensimmäisen sukupolven maahanmuuttajien identiteetti oli rakentunut suomalaisuuden varaan, vaikka osa tutkimukseen haastatelluista olikin kehittänyt itselleen kaksikulttuurisen identiteetin. Kaksikulttuurisella identiteetillä tarkoitetaan ruotsalaisen ja/ tai ruotsinsuomalaisen kulttuuri-identiteetin omaksumista suomalaisen kulttuuri-identiteetin oheen. Kyseinen ambivalenssi identiteetin määrittelyssä oli Rosenbergin ja Toukomaan mukaan seurausta muun muassa suomalaisten maahanmuuttajien huonohkosta itsetunnosta, vaikka erityisesti lasten suomenkielisen kouluopetuksen kautta ruotsinsuomalainen identiteetti ja samalla omanarvontunne olisi vahvistunut. Tästä huolimatta ruotsinsuomalainen identiteetti oli ja on ennen kaikkea ambivalentti tila, jota siirretään ensimmäiseltä maahanmuuttajasukupolvelta eteenpäin jälkipolville. (Rosenberg & Toukoma 1991, 181 – 188.)¹⁰

Rosenbergin ja Toukomaan tutkimuksen aikoihin Taisto Hujanen (1986) julkaisi väitöskirjansa *Kotimaa ja Kultamaa. Tutkimus Ruotsin ensimmäisen polven suomalaissiirtolaisten Suomi ja Ruotsi – kuvasta*, jossa ruotsinsuomalaisuus identiteettinä ei ole esillä. Hujanen kirjoittaa esimerkiksi *somalaisista siirtolaisista*, (...) ”että suhteessaan ruotsalaisiin ja muihin siirtolaisiin he tarkastelevat itseään ensisijaisesti suomalaisina ja vasta toissijaisesti jonkin muun sosiaalisen kategorian jäseninä” (Hujanen 1986, 550 kursiivi EH), eivät esimerkiksi ensisijaisesti ruotsinsuomalaisina. Hujanen mukaan suomalaisen päällimmäiseksi siirtolaiskokemukseksi ruotsalaisessa yhteiskunnassa jää kokemus suomalaisuudesta marginaali-ilmiönä (Hujanen 1986, 41).

1990-luvulle tultaessa Tove Skutnabb - Kangas pohti ruotsinsuomalaisuuden erilaisia määritelmiä ja kuinka vähemmistöstatuksen saatuaan tämä ryhmä määrittelisi itsensä. Tuntisiko tämä vähemmistö itsensä ryhmänä ruotsinsuomalaiseksi? (Skutnabb - Kangas 1994, 99.)

¹⁰ Tässä viitataan tutkimuksesta tehtyyn, karsittuun artikkeliin. Laajempi artikkelitutkimuksesta julkaistiin 1994 kirjassa *Man kan vara tvålandare också. Sverigefinnarnas väg från tystnad till kamp*, johon palataan kappaleessa 4.4.3 Myytti ruotsinsuomalaisuudesta.

Nyt vuonna 2006 ruotsalaista yhteiskuntaa tarkastellessa on selvää, että Ruotsista löytyy kansallinen vähemmistö ”ruotsinsuomalaiset”. Ruotsin valtio tunnustaa vähemmistön, ja tämä vähemmistö nimeää itsensä ruotsinsuomalaisiksi, pitää yllä ja uusintaa ruotsinsuomalaista kulttuuria. Selvää kuitenkin on, että vähemmistöidentiteettiä, kuten ruotsinsuomalaisuus, on vaikea kuvailla yksiselitteisesti ja kattavasti. Ruotsinsuomalaisuus jälkimodernina identiteettinä ei ole modernia aikaa määrittäneiden kansallisten kulttuuri-identiteettien tapaan yhdenmukainen ja vakaa (tästä esim. Suutari 2000, 21 – 22). Ruotsinsuomalaisuus on ennen kaikkea kulttuurinen identiteetti, jota rakennetaan suhteessa muihin yhteiskunnassa tarjolla oleviin identiteetteihin. Rakennusaineena saatetaan käyttää yhtäältä oman lähtömaan kansallisen kulttuuri-identiteetin tarjoamaa materiaalia, kun toisaalta halutaan erottautua muista kulttuurissa ilmenevistä kansallisista kulttuuri-identiteeteistä. Ruotsinsuomalaista kulttuuri-identiteettiä rakennettiin monikulttuurisuustapahtumassa juuri poissaolon kautta.

Ruotsin valtion koordinoiman monikulttuurisuusvuoden (Mångkulturåret 2006) avajaisia pidettiin ympäri Ruotsia helmikuun 2006 alussa. Malmön keskustassa avajaisjuhllaisuuksiin kuului koulutus- ja kulttuuriministeri Leif Pagrotskyin puheen ja ruotsalaisen laulunumeron ohella muiden muassa Puolasta ja Irakista maahanmuuttaneiden esityksiä. Esiintyjien joukossa ei ollut ainutta ruotsinsuomalaista, vaikka voisi olettaa, että monikulttuurisuus merkitsisi kaikkien kulttuurissa ilmenevien etnisyyksien huomioimista. Tukholman avajaisissa tosin nähtiin tanssitaiteilija Virpi Pahkisen esitys. Saattaa olla, etteivät Skånen seudun ruotsinsuomalaiset itse olleet halukkaita osallistumaan Malmön avajaistilaisuuteen.

Jonkinlaista selitystä edellä kuvatulle erottautumiselle voi löytää Taisto Hujasen jo vuonna 1986 esittämästä arviosta: haastattelemiensa suomalaisten siirtolaisten puheesta hän havainnoi suomalaisten selvän pyrkimyksen erottautua muista siirtolaisista, kun he esimerkiksi viittasivat suomalaisten ja ruotsalaisten läheiseen yhteyteen. Perusteluiksi tarjottiin yhteistä historiaa ja pohjoismaista naapuruutta. Hujasen mukaan suomalaiset siirtolaiset rakentavat nokkimisjärjestystä suhteessa muihin siirtolaisiin, he jäsentävät muut siirtolaiset ”etelämaalaisten” ryhmäksi. (Hujanen 1986, 548.)

Edellisissä kappaleissa on ensiksi kuvailtu Itsestä poikkeavaa eli toiseutta, jota muodostetaan binaaristen vastakohtaparien avulla. Ne ovat luonnollinen tapa hahmottaa maailmaa. (Esim. Raittila 2004, 17 – 18; Hall 1999, 155.) Toisaalta selvisi myös, että binaaristen vastakohtaparien välimaastoon jäävistä määreistä rakennetaan stereotyyppisiä, jotka binaaristen vastakohtaparien tavoin sisältävät aina valtaa (Hall 1999, 154 Derrida 1974, mukaan). Esimerkiksi Me - Ne – vastakohtaparin rajamaastoon jäävä henkilö tai ryhmä voidaan luokitella muukalaisiksi.

Voi väittää, että ruotsinsuomalaiset ryhmänä on yhtäältä eräs ruotsalaisen yhteiskunnan Toisista, mutta toisaalta eräs maan muukalaisista. Lisäksi esitettyjen yleisten havaintojen perusteella voidaan arvioida, että ruotsinsuomalaiset ja valtaväestö rakentavat erottelua ruotsinsuomalaisen Itsen ja Toisen eli muiden maahanmuuttajien välillä. Esimerkiksi arkipäivän keskusteluissa ruotsinsuomalaiset erotellaan ”omaksi ryhmäkseen” muiden pohjoismaasta kotoisin olevien joukkoon,¹¹ sillä kun puhutaan maahanmuuttajista, ”invandrare”, tarkoitetaan Idästä viime vuosisadan lopulla Ruotsiin muuttaneita. Ruotsinsuomalaiset ovat idästä muuttaneita tuttuja ruotsalaisille: eivät siinä määrin näkyvillä tai eksoottisiksi koettuja kuin Idästä tulleet. Toisaalta ruotsinsuomalaista muistutetaan hänen toiseudestaan, useimmiten kysymyksellä: Mistä olitkaan kotoisin? Ruotsinsuomalaisuus on maahanmuuttajuutta, muukalaisuutta ja muukalaisuus identiteettinä on selkeästi jälkimoderni-identiteetti. – Jos luotetaan Hallin tekemiin päätelmiin subjektin hajautuksesta jälkimoderneissa yhteiskunnissa.

Identiteettiä käsitelleissä kappaleissa selvennettiin yhteiskunnissa tapahtuneita muutoksia traditionaalisesta, moderniin ja jälkimoderniin aikaa, sekä esitettiin, että muutokset identiteetin-käsitteessä ovat ilmenneet näiden kolmen vaiheen kautta (näistä esim. Harvey 1990, 11 – 18; Hall 1999, 21). Hallin mukaan siirtymä jälkimoderniin on tapahtunut, jolloin modernin yhteiskunnan hajakeskityksestä seurasi sosiologisen subjektin hajakeskittäminen, eli postmodernin subjektin esiintulo.

¹¹ Edellä käytettiin lainausmerkkejä, sillä todellisuudessa on hyvin vaikea kuvailla mitä ”oma ryhmä” ruotsinsuomalaisten kohdalla tarkoittaa. Lisää aiheesta alaluvussa 4.2.1 ”Ruotsinsuomalaisten historiaa.”

Globalisaatio-ilmio on merkittävä ilmiö postmodernin subjektin tuottamisessa: se mahdollistaa uusien globaalien, lokaalien ja näiden väliin sijoittuvien identiteettien kehittymisen. Muotoutuu hybridejä kulttuurisia diasporia. (Hall 1999, 24 – 26, 70.)

Ruotsinsuomalaisuus on hybridi kulttuurinen diaspora, sillä vaikka yhtäältä globalisaation myötä kansallisesta ryhmästä ”suomalaiset” on muotoutunut jotakin uutta, vaikuttavat toisaalta lokaalit kulttuurit edelleen identiteetin rakennusprosessissa. (tästä esim. Hall 1999, 45 – 46). Lokaali ruotsinsuomalaisten kohdalla tarkoittaa kansallista kulttuuria eli Suomen kulttuuria ja suomalaisuutta kansallisena identiteettinä. Postmoderni subjekti voi siis ammentaa kulttuurisen identiteetin rakennusaineiksia maantiedettään laajemmalla alueelta.

Käytännössä tämä tarkoittaa (kuten edellä jo hieman esiteltiin) suomalaiskansallisten myyttien käyttöä vaihtelevasti eri yhteyksissä: esimerkiksi ruotsinsuomalaisille suunnattua ohjelmaan tuottava radiokanava on nimetty *Sisuradioksi* (kursiivi EH). Toki ruotsinsuomalaisten keskuudessa kulutetaan muita suomalaisesta kulttuurista kertovaa aineistoa. Tärkeä lähde on TV Finland, eli suomalaisia TV-ohjelmia esittävä kanava. Pekka Suutarin (2000) mukaan myös tanssimusiikilla on merkitys ruotsinsuomalaisessa kulttuurissa.

Väitöskirjassaan *Götanjoen jenkki. Tanssimusiikki ruotsinsuomalaisen identiteetin rakentajana* Pekka Suutari (2000) väittää, että tanssit ja ruotsinsuomalainen musiikki ovat keskeisiä alueita, joilla tehdään eroa valtakulttuuriin ja konstruoidaan omaa ruotsinsuomalaista identiteettiä. (Suutari 2000, 10 – 11.) Tosin Suutari huomauttaa, ettei yhdenmukaista, kollektiivista ruotsinsuomalaista identiteettiä ole olemassa; on monia eri keinoja erottautua valtakulttuurista. Myös selkeiden rajojen määrittely ruotsinsuomalaisuuden ja ruotsalaisuuden kategorioiden välille on vaikeaa. Identiteettejä voidaan kuitenkin tutkia yksilöä laajempina prosesseina. (Suutari 2000, 21 – 22.)

Kuten yllä mainittiin, Suutari oli tutkimuksessaan paikantanut ruotsinsuomalaiselle identiteetin työstämiselle merkittävät alueet, tanssimusiikin ja tanssit. Suutarin paikantama identiteetin työstämisen alue (tanssimusiikki ja tanssit) tuotti *mielihyvän* identiteettiä, jossa ruotsinsuomalaisen musiikin kuluttaminen ei yhdistynyt

suomalaisten traditioiden pakonomaiseen ylläpitoon, vaan omaehtoiseen ja elämykselliseen musiikin kuluttamiseen. Ruotsinsuomalaisissa tansseissa käyvät olivat tietoisia osallistuvansa ruotsinsuomalaisen perinteen ylläpitoon, jossa vähemmistön kulttuurinen poikkeavuus asetetaan esille. Toisen sukupolven ruotsinsuomalaisille ruotsinsuomalaisen musiikin kuuntelu on Suutarin mukaan alakulttuuri, jossa tietoisesti poiketaan valtakulttuurin tarjonnasta. Tällä valinnalla tähdätään vähemmistöidentiteetin konstruoimiseen. (Suutari 2000, 257 – 258. Kursiivi Suutari)

Laajemmalle katsoessa ruotsinsuomalaisen identiteetin kehittymiseen on keskeisesti vaikuttanut näkökulman muutos käsityksissä ruotsinsuomalaisten historiasta ja yhteisissä pyrkimyksissä. Toisin sanoen ruotsinsuomalaisista on alettu 1990-luvulla keskustella vähemmistönä siirtolaisten sijaan. (Suutari 2000, 36.) Kappaleessa 4.2 käsitellään ruotsinsuomalaisten historiaa yksityiskohtaisemmin.

Yllä olevaa tiivistettäessä voidaan todeta, että vaikka vallitsevassa jälkimodernissa yhteiskunnassa identiteettien väitetään hajautuneen, modernin ajan luomus, kansallinen identiteetti määrittää yhä kulttuurisia identiteettejä. Ruotsinsuomalaisen identiteetin kohdalla tämä tarkoittaa, että suomalaisuuteen liitettyjä kulttuurin piirteitä hyödynnetään ruotsinsuomalaisten keskuudessa tuottamalla oman kaltaista kulttuuria ja identiteettiä – esimerkiksi juuri tansseissa. On tärkeää huomata, että ruotsinsuomalaisuus postmodernina identiteettinä tarkoittaa myös, että Suomesta Ruotsiin muuttanut henkilö voi valita pois ehdotetun identiteettiposition. – Tai muokata tarjotusta omanlaisensa. Yllä mainittiin jo, ettei yhdenmukaista ruotsinsuomalaista identiteettiä ole olemassa (Suutari 2000, 21 – 22).

Samalla, kun globalisaatio on vaikuttanut koko ruotsinsuomalaisen (vähemmistö)identiteetin muodostumiseen, Ruotsiin on 1900-luvun lopulla muun muassa voimistuneen globalisaation seurauksena syntynyt joukko muita maahanmuuttajaidentiteettejä. Ruotsinsuomalaiset ovat peilanneet Itseään ”uusiin”, Toisiin maahanmuuttajiin, jolloin on saattanut muodostua hierarkia maahanmuuttajadiskurssiin. Tästä esimerkkinä esitettiin havaintoja ”Mångkulturåret

2006” – avajaisista. Silti mikään ei poista toiseutta ruotsinsuomalaisuuden kokemuksesta.

Kappaleissa 4 ja 5 tarkastellaan kuinka hyvin edelliset kehittämät ruotsinsuomalaisesta identiteetistä ja toiseudesta pitävät paikkansa aineistosta koodattuja tuloksia vasten. Samalla pohditaan tarkemmin ruotsinsuomalaista identiteettiä myytin näkökulmasta: mikä yhteys suomalaisuuteen liittyvillä myyteillä on ruotsinsuomalaisuuteen? Millaisia ovat ruotsinsuomalaiset myytit?

4 Aineisto ja menetelmät

4.1 Suomenkielinen media Ruotsissa

Otsikkoon ei ole valittu sanaparia ruotsinsuomalainen media, sillä suomalaisuutta ja suomen kieltä ja Ruotsissa asuvia suomalaisia ei voida täysin sisällyttää ko. termiin. Tästä syystä esimerkiksi Ruotsin radiossa toimii *finskspråkig redaktion* ja puhutaan suomalaisten historiasta Ruotsissa ”*Finnarnas historia i Sverige.*” Kun seuraavassa kirjoitetaan suomenkielisestä mediasta, tarkoitetaan suomen kielelle Ruotsissa tuotettua printti- ja sähköisen median materiaalia. Suomenkieliset tiedotusvälineet Ruotsissa ovat osa ruotsinsuomalaisuutta rakentavista instituutioista. (Suutari 2000, 39, 52).

Julkisen palvelun radio ja TV toimivat suomenkielisen sähköisen viestinnän lähteinä Ruotsissa. Ruotsin Radion (*Sveriges Radio, SR*) ja Ruotsin Television (*Sveriges Television, SVT*) toiminnat on eriytetty toisista omiin yhtiöihinsä. Radion ja television päätoimitukset on kuitenkin keskitetty Tukholmassa samalle alueelle ydinkeskustaan.

Suomenkielinen, epäsäännöllinen radiotoiminta aloitettiin Ruotsissa vuonna 1969, jolloin suomenkielinen toimitus perustettiin *SR:n* yhteyteen. Seurasi pääasiassa uutislähetysiä. Vuonna 1997 suomenkielinen toimitus siirrettiin P7-kanavan alaisuuteen omaksi P7-Finska – ryhmäksi, kolmea vuotta myöhemmin (v. 2000) toiminta hajautettiin eri kanaville. Siksi suomenkielistä ohjelmatoimintaa kootaan nykyään nimekkeen *SR Sisuradio* alle. (Sisuradio, 2005 [www.sr.se/sisuradio/fakta/historiikki.htm] 8.9.2005.) Vuonna 2006 *SR Sisuradion* lähetyksiä lähetetään ULA-verkossa, FM-taajuuksilla P2, P4 ja P6 -kanavilla ja digitaalisesti DAB-verkossa, internetissä ja kaapeli-TV:ssä (Sisuradio, 2006 [http://www.sr.se/cgi-bin/Sisuradio/programsidor/index.asp?ProgramID=2508] 13.8.2006.)

Myös suomenkielisten TV-ohjelmien lähetykset käynnistettiin Ruotsin televisiossa 1960-luvulla; 1968 alkoi ruotsinsuomalaisille suunnattu viihdeohjelma, jossa sivuttiin myös ajankohtaisaiheita (Korkiasaari, 2000, 328). SVT on jatkanut suomenkielisten TV-ohjelmien lähettämistä. Arkisin alkuillasta kerrotaan *Uutiset*, viikoittain nähdään

lastenohjelma *Karamelli*. SVT:n suomenkielinen toimitus tuottaa vaihtelevasti myös omia dokumenttisarjoja.

Kuten on aiemmin kerrottu, tässä tutkimuksessa huomio kiinnitetään ruotsinsuomalaiseen printtaviestintään. Sen alku paikantuu 1800-luvun lopulle. Tuolloin julkaistiin paikallisia ja verrattain lyhytikäisiä ruotsinsuomalaisille suunnattuja lehtiä, tosin ne olivat usein jäsenlehtiä tai tiedotteita. Harvan julkaisutiheyden takia lehtien ensisijaisena tarkoituksena oli ylläpitää yhteyttä muihin suomalaissiirtolaisiin kuin tarjota uusimpia uutisia. Toki tiedonvälitys oli yksi lehtien tehtävistä, sillä monen siirtolaisen kielitaito ei riittänyt ruotsin lukemiseen. Suomalaisten viestimien tieto ei aina välittynyt Suomesta Ruotsiin, kuten vuoden 1918 aikaan. Tukholman Suomalainen Seura paikkasi tilannetta perustamalla *Viestinimisen* lehden, ja vuotta myöhemmin alettiin julkaista *Revontuli*-lehteä. Molemmat lehdet sijoittuvat aatemaastossa vasemmalle. (Korkiasaari 2000, 307 - 309.)

Siirtolaislehdille löytyi laajempaa kysyntää 1950-luvulta lähtien: ensin ilmestyi *Tukholman Sanomat* (vuosina 1951 - 1952), sitten *Tukholman Uutiset* (1952 - 1958), minkä nimi vaihdettiin uuden omistajan myötä *Suomalaiseksi Uutislehdeksi* (1958 - 1975). Vaihtuvuus oli ja on yhä määräävä piirre ruotsinsuomalaisella lehtikentällä. *Suomalaisen Uutislehden* jälkeen ilmestyi *Tukholmalainen*, sen raunioilta *Uusi Tukholmalainen*. Joukkoon on mahtunut aikaisemmilla vuosikymmenillä lyhytikäisiä julkaisuja, kuten *Suomalainen*, *Louhi* ja *Suomalainen/ Suometar*. (Korkiasaari 2000, 309 – 311.)

4.2 Ruotsin Suomalainen -sanomalehti

Ruotsin Suomalainen -sanomalehti on tällä hetkellä ainoa säännöllisesti ilmestyvä, ruotsinsuomalaisille suunnattu sanomalehti Ruotsissa. Sitä on julkaistu vuodesta 1964 lähtien.

Vuosiksi 1965 - 1967 *Ruotsin Suomalainen* sai haastajan, viikoittain ilmestyneen *Ruotsin Uutisia/ Svenska Nyheter* -sanomalehden. *Ruotsin Uutisien* levikki oli noin 10 000 kappaletta, ja sitä toimitettiin ammattiyhdistysvoimin. *Ruotsin Uutiset* kuitenkin

lakkautettiin, ja syynä tähän oli niin vasemmistolaisten kuin oikeistolaisten poliittisten piirien ja RSKL:n (Ruotsinsuomalaisten Keskusliitto) nuiva suhtautuminen lehteen. (Korkiasaari 2000, 311.)

Vuodesta 2004 kevääseen 2005 asti ruotsinsuomalaiselle yleisölle tarjottiin tilattavaksi viisipäiväistä lehteä, *Ruotsin Sanomia*. Se muokattiin *Viikkoviesti*-lehden jäänteistä. (Mediaviikko, 2006 [<http://mediaviikko.fi/artikkeli/523/ruotsin-sanomat-konkurssiin>] 6.8.2006.)¹² *Ruotsin Sanomien* konkurssin jälkeen uusin yrittäjä ruotsinsuomalaisilla lehtimarkkinoilla on RSKL:n kustantama *Ruotsi.se* - internetjulkaisu. Paperiversio *Ruotsi.se* -sivustosta ilmestyy neljä kertaa vuodessa (*Ruotsi.se*, 2006 [<http://web.ruotsi.se/ilmoittaminen.asp>] 6.8.2006.)

Tutkimuskohde eli *Ruotsin Suomalainen* oli alunperin RSKL:n järjestölehti, joka ilmestyi ensin kuukausittain, sitten joka toinen viikko. Vuonna 1972 lehdestä tehtiin kerran viikossa ilmestyvä, ja samalla se otti juuri ruotsinsuomalaisen näkökulman maailmaan. 1970-luvun alussa sillä oli noin 10 000 tilaajaa. (Korkiasaari 2000, 310 – 313.) Helmikuussa 2006 julkaistujen virallisten levikkitilastojen mukaan *Ruotsin Suomalainen* on lisännyt levikkiään viime vuoden (2005) aikana kolmella sadalla kappaleella, 7600 kappaleesta 7900 kappaleeseen. Tämä levikkiluku on lehden parhain koskaan mitattu levikki. (Sisuradio, 2006 [<http://www.sr.se/sisuradio/nyheter/artikel.asp?artikel=803367>] 25.2.2006.)

Ruotsin Suomalaisen omistusjärjestelyt ovat muuttuneet vuosien varrella; RSKL myi lehden *Uusi Suomi* -kustannusyhtiölle, joka vaiheiden jälkeen luopui tehtävästään. Myös päätoimittajat ovat vaihtuneet tiheään. Nykyinen päätoimittaja Tapani Kekki toimi *Ruotsin Suomalaisen* markkinointipäällikkönä, kunnes osti lehden osakkeet päätoimittaja Pentti Salolta vuonna 1998. Salo tosin toimi kaupan jälkeen vielä hetken tehtävässään. (Korkiasaari 2000, 310 – 313.)

¹² Suomenkielistä joka arkipäivä ilmestyvää lehteä on kerran aikaisemmin yritetty juurruttaa Ruotsin lehtimarkkinoille. 1974 - 85 julkaistiin poliittisesti sitoutumatonta *Finn-Sanomat* -lehteä, jolla oli parhaimmillaan 5000 tilaajaa vuonna 1981. Konkurssin jälkeen lehteä julkaistiin viikoittain nimellä *Uusi Finn-Sanomat*. (Korkiasaari 2000, 313 - 314.)

Seuraavassa tarkastellaan esimerkin tavoin 10.6.2004 ilmestynyttä numeroa 24. Se kautta hahmottuu yleiskuva *Ruotsin Suomalaisen taittotyylissä* ja kuvailmaisun tyylissä.

Tabloid-kokoon painetussa sanomalehdessä on 24 sivua, joille on sijoitettu kuvitukseksi pääasiassa mustavalkovalokuvia. Värivalokuvia käytetään kannessa ja usein myös lehden keskiaukeaman tienoilla. Lisäksi pitkin lehteä on ripoteltu pieniä graafeja ja silloin tällöin myös kuvituskuvia. Näiden elementtien jakauma koko otoksen kohdalla on esitelty kappaleessa 4.3, jossa käsitellään aineiston määrällistä visuaalista analyysiä.

Numerossa 24 lehden aineisto on jaettu kannen jälkeen aihepiireihin pääkirjoitus, uutistyyppiset jutut, tapahtui Ruotsissa – palsta, tapahtui Suomessa – palsta ja vaihdellen yhdeksän aluetoimittajien juttuja. Joukkoon on saatettu lisätä perusuutisjuttuja suomalaisen STT:n ja ruotsalaisen TT:n tarjonnasta. Lukijoiden kirjeisiin on varattu yksi sivu. Lehden keskivaiheille sijoitetaan urheilua, mainoksia esimerkiksi ruotsinsuomalaisilta yrittäjiltä ja vaikka suomalaisilta matkanjärjestäjiltä. Tapahtumakalenteriin lehden toimitus on koonnut tietoa muiden muassa tulevien tanssien ajankohdista, yhdistysten ja seurojen järjestämästä toiminnasta ja eri maakuntien ruotsinsuomalaisille tarkoitetuista tilaisuuksista. Viimeisille sivuille on painettu lisää ilmoituksia, ristikko ja seuraavan lehden ilmestymiseen asti voimassaolevat TV-ohjelmat. Kahden palstan tila on varattu Ruotsin radion suomenkielisen radio-ohjelmien ja Radio Finlandin lähetyksille.

Grafiikat ovat uutistoimistomateriaalia, varsinaista valokuvaajaa tai kuvatoimittajaa lehdellä ei ole. Aluetoimittajat ottavat kuvia haastattelujen ohessa. Kuvia on pyydetty käyttöön myös haastateltavan taholta, esimerkiksi puoluetimistolta tai levy-yhtiöltä.

Lehden pääkohderyhmäksi voidaan määritellä 1960 - 1970-lukujen suuri siirtolaisryhmä: läpi vuosien lehden linja on määrittynyt tämän yleisön tarpeiden mukaan. On kirjoitettu siirtolaisten työoloista ja sosiaalisista ongelmista, suomen kielen opetuksesta ja identiteetti- ja vähemmistöasioista. Viime vuosikymmenellä lukijakunnan ikääntyminen on huomioitu artikkeleissa. (Korkiasaari 2000, 313.)

Vuoden 2005 aikana *Ruotsin Suomalainen* on hionut ulkoasuaan: se on jämäköitynyt kun kuvakokoja on tarkistettu, kanteen on lisätty väriä ja kirjasintyyliä on vaihdettu nykyaikaisempaan versioon. Nyt sanomalehden taitto vaikuttaa ilmavammalta. Tutkimusaineisto on kerätty aikataulullisista syistä vuoden 2004 lehdistä, siksi muutoksiin lehden ulkoasussa ei kiinnitetä enempää huomiota.

Vasemmalla nähdään lehden numeron 24 kansi (kuva 1). Taittotyyli on vakiintunut: lehden logo, lyhennys nimestä *Ruotsin Suomalainen* on asemoitu vasempaan yläkulmaan, jota seuraa lehden koko nimi ja vielä laatikkoon sijoitettu lehden internet-osoite. Kannen alalaitaa rajaa mainos ja oikealle on katseenvangitsijaksi, ikään kuin insertiksi lehden (oletetusta) pääjutusta, sijoitettu nelipalstainen valokuva.

Kuva 1. RS Nro 24/ 2004, 10.6.2004.

Kannen suuri kuva johdattelee lukijan sivulle 7 (kuva 2), jossa alue-toimittajan juttu on kuvitettu nelipalstaisella valokuvalla. Kuvateksti esittelee kuvassa laitimmaisena vasemmalla olevan henkilön:

”Pirkko Åkesson auttoi Soinisen pariskuntaa löytämään puutarhaan sopivat veronpysärit. Soiniset ovat Åkessonien pitkäaikaisia asiakkaita.”

Kannen vasemman laidan kuva ja siihen liittyvä artikkeli on sijoitettu sivulle 11 (kuva 3). Valokuva on tyypillinen otoksessa: se on kuva miehestä, silmien tasolta, ruotsinsuomalaisesta yksityishenkilöstä.

Kuva-tekstissä kerrotaan:

”1800 hakijan joukosta Tukholman kuninkaalliseen balettikouluun ja Riddarfjärdensin lukioon reilut kolme vuotta sitten valittu Matti Silfver on ehtinyt nuoresta iästään huolimatta jo paljon. Kansainväliset areenat tuntevan ruotsinsuomalaislupauksen haaveena on saada kiinnitys johonkin balettiin. Maalla tai mantereelle ei ole niinkään väliä, kunhan tanssijoiden taso on korkea.”

LINDESBERG. Åkessonin perheellä Lindesbergissä on yksi Ruotsin suurimmista kasvitarhoista, sillä vain 2-3 muulla tarhalla koko maassa on yhtä suuri valikoima. Lisäksi Pirkko Åkesson on rakennuttanut lapsille oman eläintarhan

Pirkko Åkesson auttoi Soinisen pariskuntaa löytämään puutarhaan sopivat veronpysärit. Soiniset ovat Åkessonien pitkäaikaisia asiakkaita.

”Ei kesää ilman Pirkkoa” Kasvitarhaltalo puutarhaan

Kuva 2. RS Nro 24/ 2004

TUKHOLMA. Suomalainen Matti Silfver on yksi Pohjan lupaavimmista nuorista balettitaanssijoista. Kolmannen ja viimeisen lukuvuotensa Riddarfjärdensin lukiossa Kuninkaallisen balettikoulun opinto-ohjelmassa päättänyt Matti on ehtinyt paljon nuoresta iästään huolimatta. Seuraava suuri koitos on lokakuussa järjestettävä korkeatasoinen kansainvälinen kilpailu Ranskan Grassessa, mihin Matti lähtee edustamaan Pohjoismaiden ja Baltian maiden nuoria balettitaanssijoita.

1 800 hakijan joukosta Tukholman kuninkaalliseen balettikouluun ja Riddarfjärdensin lukioon reilut kolme vuotta sitten valittu Matti Silfver on ehtinyt nuoresta iästään huolimatta jo paljon. Kansainväliset areenat tuntevan ruotsinsuomalaislupauksen haaveena on saada kiinnitys johonkin balettiin. Maalla tai mantereelle ei ole niinkään väliä, kunhan tanssijoiden taso on korkea.

Baletin suuri lupaus

Kuva 3. RS Nro 24/ 2004

Molemmat, yllä esiteltyjen sivujen 5 ja 11 kuvan, otsikon ja kuva- ja ingressitekstin kokonaisuudet ovat esimerkkejä tutkimusotoksessa mukana olleista havaintoyksiköistä. Aineiston koodauksen tulokset esitetään kappaleessa 5.

4.2.2 Aineiston kulttuurinen sijainti: ruotsinsuomalaisten historiaa

Visuaalisissa analyyseissä on tärkeää perustella huolellisesti aineiston valinta ja aineiston kulttuurinen paikka. Eli kulttuurinen paikka voidaan selittää vaikka historiaa purkamalla (Seppänen 2005, 149 – 150.) Seuraavassa ruotsinsuomalaisten historian esittelyn kautta aineisto, eli *Ruotsin Suomalainen*, liitetään ruotsinsuomalaisen kulttuurin kontekstiin.

On hieman harhaanjohtavaa puhua ruotsinsuomalaisista tai ruotsinsuomalaisuudesta ennen vuotta 1809, sillä jokainen Ruotsi-Suomessa asuva oli tuolloin ruotsinsuomalainen. Toisaalta muuttovirta kävi jo keskiajalta laajemmin nykyisen Suomen puolelta Ruotsiin kuin päinvastoin. (Jutikkala 1987, 12.) On myös epäselvää, mitä sanalla ”ruotsinsuomalainen” itse asiassa tarkoitetaan. Onko kyseessä kokonainen etninen ryhmä, vai Suomen kansalainen, joka asuu Ruotsissa? Vai yhdistelmä näistä kahdesta: etninen suomalainen, Suomen kansalainen, joka asuu Ruotsissa. Vai toisaalta jäsen etnisessä ryhmässä ”ruotsinsuomalaiset”, missä yhdistetään suomalaista ja ruotsalaista kulttuuria? (Skutnabb-Kangas 1994, 104.)¹³

Akateemikko Eino Jutikkala yksinkertaistaa ruotsinsuomalainen-sanan kuvaamaan suomalaisia Ruotsiin muuttaneita. (Jutikkala 1987, 12.) Myös termi ruotsinsuomalainen on osin epäselvä, ja yleensä puhutaankin suomalaisista Ruotsissa. Ruotsinsuomalaisuutta ei voida määritellä yksinkertaisesti, sillä käsitys tästä joukosta on riippuvainen sen sisäisestä koheesiosta ja valtaväestön tulkinnasta. (Suutari 2000, 37 – 39.)

¹³ Määrittelyä tehtäessä voidaan pohtia myös kielen merkitystä: tarkoittaako ruotsinsuomalainen, että henkilö puhuu sekä suomea että ruotsia? Entä voiko Suomesta Ruotsiin muuttanut kutsua itseään ruotsinsuomalaiseksi, vaikka ei taitaisi suomen kieltä? (Skutnabb-Kangas 1994, 104.)

Tämä ambivalenssi kuvaa hyvin juuri sitä tilannetta, jonka ääreen esimerkiksi ruotsinsuomalaisen identiteetin määrittelyssä jouduttiin kappaleessa 3.5 Tässä yhteydessä voidaan ajatella, että ruotsinsuomalainen on henkilö, joka kielen kautta kykenee seuraamaan *Ruotsin Suomalainen* -sanomalehteä eli taitaa suomen kieltä, oli sitten ensimmäisen, toisen tai kolmannen sukupolven ruotsinsuomalainen muilta määreiltään.

Ruotsinsuomalaisia käsittelevät kirjoitukset niin viestimissä kuin akateemisissa yhteyksissä ovat olleet ongelmalähtöisiä. Tästä kertoo muiden muassa Suomalaisuuden liiton vuonna 1987 järjestämän seminaarin puheenvuoroja kokoavan kirjan otsikko: *Suomalaisuus Ruotsissa. Ruotsinsuomalaisten kulttuurin ongelmia* (Lappalainen, 1987). Perusteita otsikolle toki löytyy, sillä 1970-luvulla muiden sosiaalisten ongelmien ohella ruotsinsuomalaisia miehiä kuoli alkoholiin suoraan ja välillisesti 3,5-kertaisesti kantaväestöön verrattuna. Ruotsalaisten tiedotusvälineiden raportointi aiheesta oli kattavaa. (Korkiasaari 2000, 442.) Nykyään ruotsinsuomalaisia käsittelevä tutkimus keskittyy esimerkiksi kielitaidon ja kulttuuri-identiteetin kartoitukseen (Suutari 2000, 37).

Ruotsinsuomalaisuus on ajan myötä moninaistunut. Vielä 1960- ja 1970-luvuilla ruotsinsuomalaiset olivat pääasiassa vähän kouluja käyneitä, ruotsalaisen teollisuuden palvelukseen tulleita suomalaisia, jotka usein asettuivat pysyvästi uuteen kotimaahansa. 1980-luvulla Ruotsiin muuttaneet saattoivat palata Suomeen työrupeaman jälkeen. 1990-luvulta lähtien Ruotsiin muuttaneiden joukosta on tavattu aikaisempaa enemmän korkeasti koulutettuja henkilöitä (Korkiasaari 2000, 151, 159, 161). On vaikeaa hahmottaa kokonaiskuvaa ruotsinsuomalaisista ja ruotsinsuomalaisuudesta, sillä kattavaa yksilötasontutkimusta 1970-luvun jälkeen ei ole Ruotsiin muuttaneista tehty (Korkiasaari 2000, 153). Tätä puutetta ollaan korjaamassa vuoden 2006 aikana, kun Siirtolaisuusinstituutti aikoo ottaa selvää 2000-luvun ruotsinsuomalaisista ja ruotsinsuomalaisuudesta. Kyseessä on Siirtolaisuusinstituutin kyselytutkimus Ruotsiin muuttaneiden tai siellä suomalaisten vanhempien perheeseen syntyneiden Ruotsissa asuvien keskuudessa.¹⁴

¹⁴ Tutkimuslomake on luettavissa internet-osoitteessa Siirtolaisuusinstituutti, 2005 [http://www.migrationinstitute.fi/forms/rs_survey.html] 5.11.2005.

Seuraavassa tehdään katsaus Suomesta Ruotsiin suuntautuneeseen maahanmuuttoon pääasiassa erikoistutkija Jouni Korkiasaaren ja pääjohtaja Kari Tarkiaisen (2000) kirjoittaman *Suomalaiset Ruotsissa* – kirjan kautta, joka on ainoa suomalaisten historiaa Ruotsissa keskiajalta 2000-luvulle kokoava teos. Vaikka tätä tutkimusta ajatellen huomionarvoisinta on ruotsinsuomalaisten historia 1900-luvun puolivälistä nykypäivään, tehdään seuraavassa katsaus pidemmälle suomalaisten historiaan Ruotsissa.

Suomalaisia on asunut Uppsalassa jo 1360-luvulla, mutta todenteolla Ruotsi on houkutellut suomalaisia keskiajalta lähtien. Erityisesti Tukholman seutu koettiin kiinnostavana. Onkin arvioitu, että 1500-luvun vaihteessa pääkaupungin asukkaista 10 % olisi Suomen puolelta muuttaneita. (Jutikkala 1987, 13.)

Keskiajalla työvoiman tarve Tukholman seudulla, Uplannissa, jopa Taalainmaalla ja Smoolannissa oli suuri, ja suomalaisia saapuikin näille alueille lähinnä ruumiilliseen työhön. Varsinkin Länsi-Suomesta lähdettiin Ruotsiin sesonkityöhön syksyksi ja talveksi. Maastamuuttoa tapahtui Itä-Suomesta vähemmän, vain kaskisavolaiset siirtyivät joukolla Keski-Ruotsin asumattomiin metsiin. Osa kaskisavolaisista muutti Käkisalmen seudulle valtakunnan itäosaan ja toinen joukko lähti Amerikkaan Delawaren virran rannalle Ruotsin silloiseen siirtomaahan. (Tarkiainen 2000, 20 – 22.)

Myös Suomen aatelisto koki Ruotsin houkuttelevana, sillä muutosta koitui usein elintason ja arvovallan nousu. Muuttovirtaa tasapainotti ruotsalaisten virkamiesten sankka muutto Suomeen 1600-luvulla, esimerkiksi Turkuun piispoiksi. Vaikka väestöt tässä muuttoliikkeessä sekoittuivat, Ruotsissa suomalainen limittyi usein rahvaaseen ja Suomessa ruotsalainen yläluokkaan ja porvaristoon. (Tarkiainen 2000, 21 – 23.)

1600 - 1700-luvuilla erityisesti Tukholman seudulla tarvittiin suomalaisia satama-, pursi- ja kirvestyömiehiä, kalastajia, pellavankutojia, kuorma-ajureita kuin piikojakin. Myös Suomessa syntyneitä virkamiehiä, pääasiassa juristeja, työskenteli Tukholmassa. (Tarkiainen 2000, 63 – 77.) Näistä 1500: sta muuttajasta osa palasi myöhemmin takaisin alkuperäisille kotiseuduilleen (Jutikkala 1987, 19). Tulevia suuria muuttoja enteilivät Venäjän toistuvat miehitykset Suomeen 1700-luvun

alkupuoliskolla Suuren Pohjan sodan (1713 - 1721) seurauksena. Epävarmat olosuhteet motivoivat osaa säätyläisistä ja porvaristosta, ja ennen kaikkea johtavaa luokkaa, muuttamaan Suomesta lahden yli Ruotsiin. Pikkuviha-sodan (1742 - 1743) aikaan muuttajajoukko koostui pääasiassa porvaristosta, ja Venäjän miehittäessä koko maan myös korkeampi virkamiehistö lähti Ruotsiin. Joukko näistä Pikkuvihan pakolaisista palasi takaisin Suomeen. Muutamaa vuosikymmentä myöhemmin Suomen sodan (1808 - 1809) myötä muutto jatkui, kun asevelvollinen miesväestö siirtyi Ruotsiin – osin kansallistunteesta Ruotsin kohtaan, osin välttääkseen värväyksen Venäjän armeijaan. Suomi piirrettiin Venäjän karttaan vuonna 1809. (Tarkiainen 2000, 78 – 83.)

Professori Max Engmanin arvion mukaan Suomesta olisi keskiajan ja 1860-luvun välisenä aikana muuttanut Ruotsiin ja lähiseuduille Baltiaan ja Venäjälle noin 110 000 - 120 000 henkilöä. Jouni Korkiasaaren henkilökohtainen laskelma on, että pelkästään Ruotsiin muuttaneita olisi tämä satatuhatta. (Tarkiainen 2000, 28 – 29.)

Laajimmat maastamuutot Suomesta Ruotsiin seurasivat toista maailmansotaa. 1900-luvun vaihteessa (1899 - 1913) Amerikka houkutteli vuosittain jopa yli 20 000:tta suomalaista. Ilman tapahtuneita muuttoja Suomen väkiluku olisi arvioiden mukaan 6 - 7 miljoonaa. (Korkiasaari 1989, 7, 24).

Vaikka jälleenrakennus ja sotakorvausteollisuus työllistivät toisen maailmansodan jälkeen suomalaisia hyvin, jo vuonna 1948 alkaneen laskukauden myötä monia teollisuuden työpaikkoja menetettiin. Epävarmuutta koettiin myös asuntopulan muodossa, kun maalta muutettiin töiden perässä suuremmille paikkakunnille. Tämä ns. maaltapako johtui maataloustukien lakkauttamisesta. Pitkäjänteistä sosiaalipolitiikkaa päästiin harjoittamaan vasta 1950-luvulla, lisäksi poliittinen ilmasto oli ailahteleva – lakot ja muut poliittiset vaatimukset näkyivät epävakautena hallitustenmuodostamisissa. (Korkiasaari 2000, 137 – 141.)

Suomalainen yhteiskunta oli muuttumassa teollisuusvetoiseksi; maalla ei ollut töitä, koulutusjärjestelmä ei kattanut koko väestöä ja suuret ikäluokat tulivat työikään. Tästä johtui huonosti koulutettujen parikymppisten halukkuus lähteä Ruotsiin töihin. Ruotsin palkka- ja elintaso houkuttivat sellaisenaan muuttoon, ja usein myös

lähisukulaisten esimerkki rohkaisi suomalaisia lähtöön. (Korkiasaari 2000, 140 – 141, 147, 150 – 151).

Siinä missä edellä kuvatut seikat toimivat työntövoimana Suomesta, Ruotsin vetovoima perustui vakaisiin oloihin. Ennen kaikkea Ruotsiin oltiin jo 1940-luvulta lähtien tarvittu ulkomaista työvoimaa. Arvioitiin, että 1950-luvulla syntyisi 100 000 – 200 000 teollisuuden alan työpaikkaan maahanmuuttajille, siksi sodan jälkeen ulkomaalaislakeja muokattiin maahanmuuttoa suosiviksi. (Korkiasaari 2000, 145 – 148.) Työhön saapuikin ihmisiä Norjasta, Italiasta, Jugoslaviasta, Turkista ja Suomesta (Suutari 2000, 40). Suomalaisille Ruotsiin muuttoa oli helpotettu jo vuonna 1943, kun työluvan sai aikaisempaa vähemmällä vaivalla (Korkiasaari 2000, 145 – 148.)

Ruotsin työvoimapula alkoi helpottaa vasta 1970-luvulla. Vuosikymmentä myöhemmin Ruotsin kohdatessa uudenlaisia rakennemuutoksia ulkomaista työvoimaa ei tarvittu entisissä määrissä, ja siirtolaisten sijaan maahan alkoi tulla pakolaisia. Osa Ruotsiin aikoinaan muuttaneista suomalaisista palasi 1980-luvulla Suomeen. Niin maiden välinen muuttoliike laantui ja tasapainottui. (Korkiasaari 2000, 148 – 149.)

Lasketaan, että vuosina 1945 - 1999 Ruotsiin muutti yli 530 000 suomalaista, joista Suomeen on palannut noin 300 000 henkeä. Kun lyhytaikaisesti muuttaneet otetaan mukaan, vuoden 1945 jälkeen Ruotsiin muuttaneita olisi 700 000 – 800 000.¹⁵ (Korkiasaari 2000, 156, 166.)

Vuoden 1999 lopussa Ruotsissa lasketaan elävän 446 000 ensimmäisen ja toisen sukupolven suomalaista, joista 200 000 on syntynyt Suomessa. Kolmannen ja neljännen polven ruotsinsuomalaisista ei ole tilastoja. Jos 3. ja 4. sukupolvi laskettaisiin summaan, saattaisi ruotsinsuomalaisia olla noin 550 000 henkeä. (Korkiasaari 2000, 166.) Toisaalta on epäselvää voidaanko kolmannen ja neljännen sukupolven ruotsinsuomalaisuutta katsoa esiintyvän. Jo 2. polven ruotsinsuomalaisia on vaikea jäljittää, sillä "Ruotsin valtio ei halua rekisteröidä väestön äidinkieltä tai kieliä, ei myöskään vähemmistöön kuulumista" (Peura 1987, 24). Määrittelyjen

¹⁵ 70 000:sta sotalapsesta 5380 jäi pysyvästi Ruotsiin (Suutari 2000, 40).

tekeminen vaikeutuu entisestään, kun otetaan huomioon, että suhteellisesti suurin osa muuttaneista on suomenruotsalaisia. 1970-luvulla suomenruotsalaisia oli Suomesta Ruotsiin muuttaneista 12 % eli 60 000 – 70 000 henkilöä. (Peura 1987, 25.)

Vähemmistökielikomitean mietinnössä ruotsinsuomalaisten määräksi oli saatu 440 000 henkilöä: mukaan oli laskettu Suomessa syntyneet Ruotsissa asuvat, ja ne lapset, joiden ainakin toinen vanhemmista oli syntynyt Suomessa. Lisäksi lukuun voidaan lisätä 50 000 – 60 000 Tornionjokilaakson meänkielistä. (Suutari 2000, 38.)

Edellisistä luvuista ei toisin voida tehdä arvioida ruotsinsuomalaisten ryhmään kuulumisesta tai muusta vähemmistöä koskevaan toimintaan osallistumisesta. Kulttuuri-identiteetin perusteella ruotsinsuomalaisten lukumäärää ei ole kartoitettu. (Suutari 2000, 38 – 39.) Identiteetin käsitteen kautta pohdintaan ruotsinsuomalaisuuden määritelmistä esiin tulee joukko kysymyksiä. Onko Suomesta Ruotsiin muuttaneiden ja esimerkiksi Ruotsissa suomalaiseen perheeseen syntyneiden henkilöiden identiteetti ruotsinsuomalainen, suomenruotsalainen ja ruotsinsuomalainen vain ruotsalainen tai jotakin muuta? Näiden toisen maailman sodan jälkeen tapahtuneiden suurmuuttojen seurauksena Ruotsiin muodostui väestöllinen pohja ja tarve sille ruotsinsuomalaiselle viestimelle, *Ruotsin Suomalainen* -sanomalehdelle, joka on tämän tutkielman tutkimuskohde.

Vähemmistöhaaveita oli tuotu julki jo 1820-luvulla, kun metsäsuomalaiset yrittivät perustaa autonomista kihlakuntaa Ruotsin ja Norjan rajalle (Korkiasaari 2000, 459). Vasta 1960 - 1970-luvuilla esitettiin vastaavanlaisia vaatimuksia, tosin vain muutamien aktiivien aloitteesta. Siirtolaiset tunsivat itsensä suomalaisiksi ja vähemmistöajatukset koettiin porvarilliseksi ja nationalistiseksi puheeksi, joka oli vastoin ajan henkeä. Työväen asialla ollut RSKL ei tästä syystä lähtenyt ajamaan asiaa. Moni suomalainen tunsikin myöskin kiitollisuuden velkaa ja häpeää taustastaan, jolloin vaatimuksia Ruotsin valtiolle ei haluttu esittää. (Korkiasaari 2000, 460 – 461.)

1960-luvulla suomalaiset siirtolaiset hakivat yhdistystoiminnan kautta tukea toisistaan. Järjestäydyttiin ammatillisiin järjestöihin puutteellisten työolojen korjaamiseksi ja paikallistasolla seuroissa järjestettiin huvituksiin keskittyvää toimintaa. Edunvalvonta jätettiin RSKL:lle. 1970 - ja 80-luvuilla järjestötoiminta oli vilkasta kulttuuri- ja urheilutoiminnan ohella. (Siirtolaisuusinstituutti, 2006 [<http://www.migrationinstitute.fi/db/articles/art.php?artid=27>] 6.8.2006.) Nyt vuonna 2006 voi väittää, ettei ruotsinsuomalainen yhdistystoiminta ole kovin vilkasta.

1980-luvun puolessa välissä eli 15 vuotta suuren muuttoaalton jälkeen ruotsinsuomalaisissa piireissä alettiin keskustella vähemmistöasemasta. Vuonna 1984 koottiin Ruotsinsuomalainen neuvottelukunta, johon liittyivät kaikki keskeiset ruotsinsuomalaiset ammattijärjestöt ja yhdistykset, paitsi RSKL. Neuvottelukunnan mallina oli saada suomen kielelle ja kulttuurille sama asema Ruotsissa kuin suomenruotsalaisilla oli ja on Suomessa. (Korkiasaari 2000, 456 - 466.) RSKL liittyi joukkoon 1987, jolloin kokouksen nimeksi vaihdettiin Ruotsinsuomalaiset neuvottelupäivät. (Korkiasaari 2000, 466 – 467.)

Vasta siis 1980-luvulla ruotsinsuomalaiset olivat juurtuneet Ruotsiin siinä määrin, että identiteetiksi saattoi muodostua jotakin suomalaisuuden ja ruotsalaisuuden oheen – ruotsinsuomalaisuutta (Korkiasaari 2000, 460 – 461).

RSKL oli tuolloin järjestämässä ruosu-kampanjoita.¹⁶ Hitaaseen toimintaan olivat syinä yllä mainittujen ohella ruotsinsuomalaisten työläistäusta, jolloin tunnettiin yhteenkuuluvaisuutta kaikkien Ruotsin siirtolaisryhmien kanssa. Myös siirtolaisena olo oli suomalaisille uutta. (Korkiasaari 2000, 460 – 461.) Myöhemmin koulutusasioiden tullessa ajankohtaisiksi eli pääasiassa suomenkielistä opetusta vaadittaessa ruotsinsuomalaiset huomasivat omaavansa ryhmänä vähemmistön ominaispiirteitä (Korkiasaari 2000, 456 – 466). Toisin sanoen, vaikka 1970-luvulla Ruotsissa siirryttiin uuteen vaiheeseen siirtolaispolitiikassa, todellisuudessa kotikielen (eli esimerkiksi suomen kielen) opetusta osin vastustettiin (Peura 1991, 256 – 257). Suomenkielisten koululuokkien ohella tämä 1975 tullut poliittinen muutos toi

¹⁶ Ruosu-termiä käytetään yleisesti lyhenteenä sanasta ruotsinsuomalainen.

ruotsinsuomalaisille kunnallisen äänioikeuden, kulttuurivierailuja, suomenkielisen ammattiteatterin ja lisää suomenkielisiä ohjelmia radioon (Suutari 2000, 45).

Käytännössä edellä mainittuja muutosten toteuttaminen jäi puolitiehen: resursseja ei lisätty tarpeen niin vaatiessa ja poliittinen ilmapiiri vähemmistöjä kohtaan muuttui vaivihkaa kielteisemmäksi (Suutari 2000, 45). Tämä suuntaus huomattiin vuonna 1987 pidetyssä seminaarissa, jossa pohdittiin ruotsinsuomalaisten asemaa ruotsalaisessa yhteiskunnassa. Esimerkiksi professori Gustav Björkstrand nosti puheenvuorossaan *Askel lähempänä ruotsinsuomalaisten kulttuuriongelmien ratkaisua* esiin suomalaisten siirtolaisten kieliongelmat, samoin huolen omakielisen kulttuurin ja koulutuksen tilasta. Seminaarissa vaadittiin myös lisää resursseja esimerkiksi suomenkieliseen siirtolaislehtityöhön. Suomessa oli kiinnitetty huomiota maiden historiallisiin suhteisiin ja siten vedottu tämän vähemmistön erityisaseman puolesta. (Lappalainen 1987, 10 – 11.)

1990-luvulle tultaessa oltiin hiljalleen siirrytty keskustelemaan vähemmistöasemasta siirtolaisuuden sijaa. Pekka Suutarin mukaan kyse on muutoksessa *tulkintamallissa*: ruotsinsuomalaiset määriteltiin siirtolaisiksi maahanmuuton hetkellä, ja mitä kauemmin tuosta ajankohdasta on kulunut, sitä heikommin termi kuvaa ko. ryhmää. Ruotsinsuomalaisten määrä ei ole joistakin arvioista poiketen vähentynyt, eivätkä ruotsinsuomalaiset ole assimiloituneet ruotsalaiseen yhteiskuntaan. Ruotsinsuomalaisten kokemus perustuu erilaisuuteen ja erilaisiin perinteisiin, joten ryhmä voitiin käsittää vähemmistöksi. (Suutari 2000, 36 – 37. Kursiivi Suutari)

Vuoden 1992 ruotsinsuomalaisilla neuvottelupäivillä osallistujat julistautuivat ruotsinsuomalaiset etniseksi ja kielelliseksi vähemmistöksi, ja vaativat ko. vähemmistölle virallista asemaa. Ruotsin valtio oli hidas vastaamaan pyyntöihin: neuvottelupäivien julistus vastaanotettiin kolmen vuoden kuluttua sen laatimisesta. (Korkiasaari 2000, 466 – 467.)

Suomen kieli sai kyllä erityisaseman vuonna 1994, kun neuvottelupäivien julistus osoitti ruotsinsuomalaisten täyttävän Euroopan neuvoston kriteerit vähemmistökieltä käyttävästä ryhmästä. Käytännön tasolla muutoksia ruotsinsuomalaisten arkeen ei tapahtunut. Vuonna 1999 alettiinkin järjestellä uutta yhteistyötä, Ruotsinsuomalaisten valtuuskuntaa, mutta samana vuonna Ruotsin valtio otti uuden näkökulman vähemmistökysymykseen. (Korkiasaari 2000, 466 – 467.) Toisin sanoen vähemmistökieliä koskeva laki (Prop. 1998/99) hyväksyttiin 1999 ja ratifioitiin vuotta myöhemmin. Lain myötä ruotsinsuomalaiset saivat virallisen aseman kansallisena vähemmistönä ja suomen kielestä tuli virallinen vähemmistökieli meänkielen, saamen, romani chibin ja jiddishin ohella. (Suutari 2000, 37.)

4.3 Määrällinen visuaalinen analyysi

Määrällinen visuaalinen analyysi – metodilla viitataan Janne Seppäsen teoksessa *Visuaalinen kulttuuri. Teoriaa ja metodeja mediakuvan tulkitsijalle* (2005) esiteltyyn visuaalisen aineiston sisällönanalyysimetodiin. Sisällönanalyysi mediatutkimuksessa juontaa 1950-luvulle, jolloin Bernard Berelsonin *Content Analysis in Communication Research* (1952) julkaistiin. Veikko Pietilän kirjoittama *Sisällön erittely* (1973) on tähän asti ainoa suomalaisen sisällönanalyysin oppikirja, Jouni Tuomi ja Anneli Sarajärvi (2002) tekevät yleisempää sosiaalitieteellistä sisällönanalyysia kirjassaan *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi*. Sisällönanalyysia ei ole juuri käytetty valokuvan ja muun kuvallisen aineiston tutkimukseen. (Seppänen 2005, 144, 147.)

Sisällönanalyysi on metodisesti ja teoreettisesti joustavaa ja sisältää kvantitatiivisia ja kvalitatiivisia elementtejä. On vaikeaa vetää selkeää rajaa kvalitatiivisen ja kvantitatiivisen tutkimuksen välillä, sillä jo sisällönanalyysissä tehty muuttujien määrittäminen ja aineiston kvantifioiminen on seurausta kvalitatiivisista valinnoista. (Seppänen 2005, 146.) Tästä huolimatta tutkielman metodiksi on kirjoitettu yllä *määrällinen* (kvantitatiivinen) visuaalinen analyysi. Tällä halutaan korostaa aineiston koodauksen luonnetta aineiston määrällisien yhdenmukaisuuksien kartoituksessa ja tehdä eroa tutkimuksen seuraavaan vaiheeseen, jossa aineistosta saadut tulokset

asetetaan laadulliseen (eli kvalitatiiviseen) analyysiin tutkielman teoreettista taustaa hyödyntäen.

Yksinkertaisimmillaan sisällönanalyysin voi määritellä kuvien ja tekstin järjestelmällisesti muuttamiseksi numeroiksi eli aineiston määrällisiksi piirteiksi. Mediakuvaston sisällönanalyysin keinoin voidaan selvittää sekä yksittäisten representaatioiden sijoittumista aineistoon, että tuoda esiin mahdollisia *visuaalisia järjestyksiä* eli visuaalisten esitysten *säännönmukaisuuksia ja rakenteita*. (Seppänen 2005, 142, 144.)

4.4 Strukturalistinen semiotiikka

Kun strukturalistinen semiotiikka tuli valituksi tämän tutkielman tutkimusmenetelmien joukkoon, tultiin samalla jatkaneeksi mediatutkimuksen 1950-luvulta ylläpitämää linjaa – representaatioiden tutkiminen on sekä tietoisesti että tarkoituksellisesti vahvasti pohjautunut semiotiikkaan (Seppänen 2005, 106).

Semiotiikka on tieteenhaara, jonka sisällä etsitään vastauksia merkityksen ja tulkinnan rakentumiseen. Toisin sanoen pohditaan mitä merkki merkitsee ja mistä tietty merkitys on lähtöisin. Semiotiikka juontaa 1800-luvun loppupuolelle ja 1900-luvun alkuun, kun tietoisuuden myötä myös kieltä uskottiin kyettävän tutkittavan tieteen keinoin. Lisäksi kaupungistumisen mukana muuttunut elämäntyyli toi esiin moninaisempia tulkintoja maailmasta, jonka myötä kiinnostuttiin havainnoimaan näiden tulkintojen muodostumista. (Kunelius 1998, 136 – 137.)

Semiotiikan kaksi tunnetuinta nimeä, C.S. Peirce ja Ferdinand de Saussure, tutkivat merkityksen muodostamisen problematiikkaa eri kannoilta. Peircen semiotiikka on pragmaattista eli tutkimuksen tarkoituksena on ottaa selvää merkkien käytöstä käytännössä. Strukturalistisen semiotiikan muotoillut Saussure puolestaan halusi ottaa selvää kielestä rakenteena tai järjestelmänä (*langue*). (Seppänen 2005, 109 – 110.)

Seuraavassa keskitytään tarkemmin strukturalistiseen semiotiikkaan, sillä kuten myöhemmin huomataan, kyseinen semiotiikan haara liittyy keskeisesti toiseen tutkimuksessa käytettyyn menetelmään eli Roland Barthesin myyttikritiikkiin.

Saussuren mukaan sana rakentuu todellisuuden asiaan viittaavasta ideasta ja äänneasusta. Tätä yhdistelmää Saussure kutsuu merkiksi. (Saussure 1966, 67.) Merkin Saussure nimeää uudelleen: se muodostuu merkitsijästä (muoto) ja merkitystä (sisältö), joiden välinen suhde on sopimuksenvarainen. Toisin sanoen ei ole olemassa ennalta annettua syytä, miksi esimerkiksi kirjoitusasu *keltainen* viittaisi niihin mielteisiin, jotka ymmärrämme täksi väriksi. Kytkeä merkitsijän ja merkityksen välillä on mielivaltaista mutta sosiaalisesti sovittua. Yksilön valta ei siten ulotu muuttamaan merkin merkitystä. (Kunelius 1998, 138.) Edellinen lause on tärkeä: merkitysjärjestelmiin on sisälletty valtaa. Kun käytämme kieltä tulemme samalla hyväksyneeksi tietyt merkitykset kielessä, hyväksymme myös meille tehdyn valinnan. Muut mahdolliset merkitsijät olisivat yhtä hyvin voineet liittyä osaksi merkittyjä. Toki sanoja voi aina yrittää määritellä uudelleen, tämä vain vaatii merkityksen ja merkitsijän välisen sidoksen horjuttamista. (Seppänen 2005, 109.) Sana *vihreä* olisi voinut merkitä sitä väriä, jonka nyt ymmärrämme sanan *keltainen* kautta.

Strukturalistinen semiotiikka tarjoaa myös muita työkaluja kielen merkitysten purkuun. Paradigma (valinnan ulottuvuus) ja syntagma (yhdistelyn ulottuvuus) ovat läsnä merkitysten muodostamisessa merkkijärjestelmässä. Valinnan kautta merkin merkitys määrittyy niiden merkkien kautta, jotka jätettiin valitsematta samalta paradigmatilalta. Kun merkkejä yhdistellään toisiinsa, tarkentavat ne toinen toistensa merkityksiä. (Kunelius 1998, 141 – 148.) Myös denotaatio, konnotaatio, metafora, metonymia, ikonisuus ja indeksisyys ovat käsitteitä, joita voidaan soveltaa esimerkiksi valokuvien analyysiin (Seppänen 2005, 125).

Denotaatiolla tarkoitetaan sanan yksiselitteistä merkitystä ja konnotaatiolla sanan tulkintaa vaativia merkityksiä. Metafora on merkityksellistämisen keino, jossa useille eri paradigmoille kuuluvaa merkkiä voidaan yhdistellä niin, että se saa vertauskuvallista merkitystä. Metonymia perustuu syntagmaattiselle ulottuvuudelle, jossa osa syntagmasta tuottaa esiin koko syntagman. (Kunelius 1998, 146 – 148.) Tuttu ja yksinkertainen esimerkki metonymiasta on *Viking Line* -laivayhtiön

mainoksissa taannoin vilahtanut kirjainyhdistelmä NGLI, jonka tarkoituksena oli tuottaa mainoksen lukijoiden mielissä osan kautta kokonaisuus, nimi *Viking Line*.

Myös syntagmaattinen tekninen laite kamera sisältää paradigmaattisen ulottuvuuden: kuvan ottoa varten täytyy osata valita oikeat asetukset kameras teknisistä toiminnoista. Itse kuvaustilanteessa tehdään paradigmaattisia valintoja. Valmis valokuva sekin on syntagma, joka on koostettu kuvaajan paradigmaattisten valintojen kautta. (Seppänen 2005, 128 – 130.) On huomattava, että valokuvan ja kirjoitetun kielen syntagmaattisuus eroavat toisistaan. Valokuvassa eri paradigman osat ovat usein yhtä aikaa läsnä, joka jossain määrin rajoittaa syntagmojen määriä. Kirjoitettu kieli on joustavampi. Ajatellaan vaikka tälle arkille kirjoitettua lausetta: sanoja voidaan poistaa, lisätä ja liikutella vapaasti ennen kuin tehdään päätös lopullisen syntagman muodosta. Yksinkertaistettuna ikonisuus tarkoittaa sitä, että merkki muistuttaa kohdettaan. Kielen onomatopoeettisuus on ikonisuutta: sana ”humina” jäljittelee kuulemaamme ääntä. Selvimmin ikonisuus näkyy kuvissa, esimerkiksi kartta ja passivalokuva ovat ikoneita. Indeksisyys merkissä ilmenee sen suorassa kytköksessä todellisuuteen. Savu viittaa tuleen. (Fiske 1990, 71.)

Usein edellä esiteltyt semioottiset käsitteet toimivat käytännössä limittäin. Valokuva on yhtä aikaa ikoninen ja indeksinen merkki, jopa symbolinen merkki. Eri esitystapoja rinnakkain semioottisesti analysoitaessa voidaan esimerkiksi kuvateksteistä huomata, kuinka niiden konnotaatiot osin määrittävät itse kuvan merkityksiä. (Seppänen 2005, 125.)

Roland Barthesin mukaan valokuva eroaa muusta visuaalisesta ja kuvallisesta materiaalista, sillä se on viesti ilman koodia. Barthes tarkoitti, että valokuva näyttäytyy katsojalleen ikään kuin siinä olisi vain denotaation taso. Tämä on kuitenkin myytti, sillä valokuvaa yhtä lailla ensin työstetään ja sitten tulkitaan. (Barthes 1977, 17 – 19.)

Barthes hyödynsi strukturalistisen semiotiikan osia yhteiskuntakritiikin välineenä omassa tutkimuksessaan. Barthes yhtäältä arvosti ja arvosteli Saussuren semiotiikkaa. Strukturalistisesta semiotiikasta puuttui Barthesin mukaan historian ulottuvuus, eli

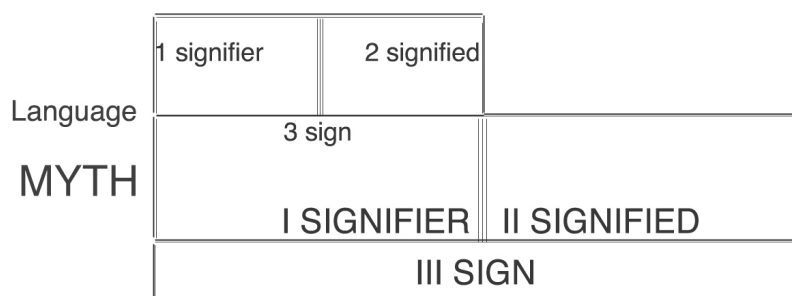
Saussure ei ollut kytkenyt merkkejä sosiaaliseen kontekstiin. Barthes tarttuu tähän ongelmaan myyttikritiikissään. (Seppänen 2005, 111 – 113.)

4.4.2 Roland Barthesin myyttikritiikki

Roland Barthes teoksessaan *Mytologioita* (1957, suom. 1994) kritisoi, purkaa porvarillisen yhteiskunnan myyttejä. Myytillä tarkoitetaan luonnollistettua historiaa: sellaisia merkityksiä, joiden merkitystä ei kyseenalaisteta. Nuo merkitykset tuntuvat luonnollista, ja ne on yhteisesti jaettuja käsityksiä kaikkien yhteiskunnan jäsenten kesken. (Seppänen 2005, 111 – 112.)

Myytti on puhetapa, ei mikä tahansa puhetapa, vaan tapa merkityksellistää asioita. Kaikista merkeistä voi tulla myyttejä, olivat ne sitten puhutussa, kirjoitetussa tai kuvallisessa muodossa. Näin Barthes määrittelee myytin käsitettä *Mytologioita*-kirjan *Myytti tänään* – kappaleessa (engl. *Mythologies, Myth Today*). Barthes lainaa Saussurelaista semiotiikkaa esitelleessään myytin rakenteen; myytti muodostuu merkistä, merkitystä ja merkitsijästä. Myytti on tosin systeeminä rakentunut monimutkaisemmin, kahdesta semioottisesta ketjusta, jossa ensimmäisen, kielen tason merkistä tulee myytin merkitsijä. (Barthes 1972, 109 – 115.)

Barthes (1972, 115) kuvaa myytin toimintaa seuraavan kuvion avulla:

Kieleksi Barthes käsittää puhutun ja kirjoitetun kielen ohella valokuvat, maalaukset, rituaalit, esineet, jotka toimivat muodostaan riippumatta yhtäläisinä rakennusmateriaaleina myytille. Myytti näkee kuvan, tekstin ja niin edes päin vain merkkeinä, jotka voidaan hyödyntää myytin raaka-aineena. (Barthes 1972, 114.)

Juuri kielen tasolla (kaaviossa ”language”) eli ensimmäisessä semioottisessa ketjussa tapahtuu ensimmäinen merkityksenanto. Tästä ketjusta syntynyt merkki toimii toisen semioottisen ketjun, eli myytin, merkitsijänä. (Barthes 1972, 114.)

Seuraavassa semioottisessa ketjussa myytti on ottanut kielen merkin merkitsijäkseen, kuten edellä kerrottiin. Eroa näiden kahden semioottisen ketjun (tai systeemin, kuten Barthes kirjoittaa) kesken ei tarvitse tehdä, sillä kaikki kieli tapahtuu tällä myytin tasolla. Barthesin mukaan myytistä tulee metakieli, jonka sisällä kieltä (language) käytetään. Siksi kielen rakenteisiin ei ole syytä myyttiä miettiessä syventyä, sillä kieli on sulautunut sen merkin kautta osaksi myyttiä. Tästä johtuen eroa kirjoitetun, puhutun tai kuvallisen kielen kesken ei tehdä – ne kaikki yhtä lailla perustuvat kielen rakenteeseen ja toimivat myytin välittäjinä. Myytti näkee vain merkin, jota käyttää rakennusaineenaan. (Barthes 1972, 114 – 115.) Edellä on selvennetty saussurelaisen lingvistiikan esittämää kielen toimintatapaa, jossa merkityksellistäminen tapahtuu ”kielen sisällä” (Seppänen 2005, 114 lainausmerkit Seppänen). Barthesin myyttikritiikin näkökulmasta tämä tarkoittaa, että yllä kuvatun toimintaketjun kautta myytti luonnollistaa historiaa, eli saa sattuman ja harkitun tapahtuman näyttämään luonnolliselta (Barthes 1972, 142 – 143).

Barthesin mukaan porvarillinen yhteiskunta ¹⁷ oli esimerkki myytistä, joka on onnistunut tekemään itsensä luonnolliseksi. Toisin sanoen määre porvarillinen on piilotettu termin yhteiskunnallinen taakse, vaikka kyseinen määre rajaakin merkityksiä. Myytti onnistuu juuri tämän esimerkin kohdalla epäpolitisomaan itsensä – myytin piirre sekin. ¹⁸ Myytti ei toki kiellä esimerkiksi porvarillisuuden olemassaoloa. Myytti vain esittää asiat yksiselitteisinä totuuksina. (Barthes 1972, 142 – 143.) Juuri siksi vaikkapa ”luonnollisen” yhteiskuntajärjestelmän kritisoiminen on vaikeaa, kun ”itsestään selvää” järjestelmää ei tuntuisi olevan syytä arvostella. Seppäsen mukaan myytti ja ideologia näiden em. piirteiden osalta muistuttavat toisiaan (Seppänen 2005, 112).

¹⁷ Porvarillisella yhteiskunnalla Barthes tarkoittaa 1950-luvun loppupuolen ranskalaista yhteiskuntaa.

¹⁸ Roland Barthes myötäilee Karl Marxin käsitystä poliittisesta, jolloin jokaisessa luonnollisessa objektissa on lähes poikkeuksetta jokin poliittinen ulottuvuus (Barthes 1972, 142 – 143.)

4.4.3 Myytti ruotsinsuomalaisuudesta

Osiassa 3.4.4 Kulttuurinen identiteetti esiteltiin myyttejä suomalaisuudesta, joiden kautta suomalaisuuden kansallista identiteettiä rakennetaan. Myyteiksi lueteltiin muiden muassa sauna, sisu, talvisota, Kalevala (Kaunismaa 1997, 42), rehellisyys, vaatimattomuus kansanluonteena, suomalaiset urheilukansana, Nokia ja kansainvälinen kilpailukyky. Samassa kappaleessa todettiin myös kuinka ruotsinsuomalaisuus on määrittynyt vahvasti yhteiskunnallisen aseman kautta.

Ruotsinsuomalaisuus myyttinä on sukua suomalaisuuden myyttiin, koska suomalaiset maahanmuuttajat tuovat omaa kulttuurihistoriaansa lähtömaastaan mukanaan Ruotsiin. Ruotsinsuomalaisuuden ja suomalaisuuden myyteillä on yhteys myös siksi, että myytit kansallisen identiteetin rakennusaineina vaikuttavat kulttuuristen identiteettien muodostumiseen. Toisin sanoen kansalliset identiteetit (esim. suomalaisuus) ovat olleet ja ovat yhä kulttuuristen identiteettien, kuten ruotsinsuomalaisuuden, lähtökohtia. Tähän johtopäätökseen päästiin päätelemällä esimerkiksi, että jälkimodernissa eläneet/ elävät siirtolaiset tarvitsivat ambivalentin psyykensä tueksi ja identiteettiä määrittämään (suomalaisesta EH) kansakunnasta kertovia myyttejä (tästä esim. Billig 2001, 136 – 137).

Ruotsinsuomalaisuus myytin näkökulmasta tulee tieteellisissä teksteissä esiin sivulauseissa. Esimerkiksi artikkelissa 1980-luvun puolivälissä tehdystä tutkimuksesta ruotsinsuomalaisten elämäntavasta Eskilstunan kaupungissa sivutaan ruotsinsuomalaisuuteen liitettyjä myyttejä.

Kyseisessä Thomas Rosenbergin ja Pertti Toukomaan tutkimuksessa analysoitiin ruotsinsuomalaista elämäntyyliä ja pyrittiin siten selvittämään taustoja ruotsinsuomalaisten oppilaiden mahdollisille koulunkäyntivaikeuksille. Tutkimus oli osa *Den sverigefinska skolfrågan* –projektia.¹⁹ Rosenberg ja Toukoma nostavat esiin

¹⁹ Kyseessä on Thomas Rosenbergin ja Pertti Toukomaan (1994) tutkimusta kuvaava artikkeli *Om kvinnors kraft, mäns marginalisering och pojcars kosmiska ensamhet*. Tutkimus oli osa *Den sverigefinska skolfrågan* –tutkimuksen loppuraporttia. Tarkoituksena oli kuvailla suomalaista alakulttuuria Eskilstunassa, erityisesti alkoholin roolia tässä alakulttuurissa ja edelleen selvittää millainen yhteys suomalaisten vanhempien alkoholinkäytöllä on heidän lastensa koulunkäyntivaikeuksiin. (Rosenberg & Toukoma 1994, 129 – 130.)

ruotsinsuomalaisesta elämäntavasta teemoja: yksinäisyys ja yhteisöllisyys, pyhitetty humalajuominen, naisten vahvuus ja miesten heikkous ja häilyvä identiteetti. (Rosenberg & Toukoma 1994, 129 – 144.) Kun seuraavassa luonnehditaan Rosenbergin ja Toukomaan tutkimustulosta, jonka keskeisenä hahmona esitellään ruotsinsuomalainen mies, on hyvä huomioida tutkijoiden itsensä esiin tuoma seikka. Rosenbergin ja Toukomaan mukaan tarina ”tyypillisestä” suomalaisesta miehestä patologisoituu siinä määrin, että siitä tulee stereotypia. Tarkemmin ilmaistuna Rosenberg ja Toukoma käyttävät tarinaa ruotsinsuomalaisen miehen kuvauksen lähteenä, ja niin tulevat patologisoineensa myös ruotsinsuomalaisen miehen stereotypiaksi, tai itse asiassa vahvistaneensa olemassa olevaa stereotypiaa. Toisaalta Rosenberg ja Toukoma vetoavat tilastotietoihin, joista selviää suomalaisten ja erityisesti ruotsinsuomalaisten miesten korkeampi kuolleisuus ja väkivaltaisemmin koettu kuolema suhteessa suomalaisiin ja ruotsinsuomalaisiin naisiin. He painottavat myös, että tutkimustulokset ovat haastateltujen ja tutkijoiden itsensä tulkinta todellisuudesta. Tällöin yksiselitteistä totuutta Eskilstunan ruotsinsuomalaisten elämäntavasta ei voida hahmottaa. Rosenberg ja Toukoma kuitenkin aloittavat loppupäätelmänsä epäillen, että olivat (ruotsin)suomalaista myyttiä tutkiessaan samalla vahvistaneen sitä. (Rosenberg & Toukoma 1994, 149 – 151.)

Tutkimuksen aikaan, 1980-luvun puolivälin tienoilla, suomalaisten muuttoaalto Ruotsiin oli hiljentynyt. Haastatellut ruotsinsuomalaiset kaipailivat entistä, vahvaa yhteisöllisyyttä. Syiksi yksinäisyyden kokemukseen ja eristäytymiseen Rosenberg ja Toukoma poimivat haastatteluista teeman suomalainen kansanluonne, jonka osasia huono itsetunto ja arkuus ovat. Nämä ominaisuudet hidastivat merkityksellisten, vahvojen kontaktien luomisen oman maahanmuuttajaryhmän ulkopuolella. Ruotsinsuomalaisten sosiaaliset kontakti rajautuivat kodin ja työn piiriin, koska aikaa ei vaativan vuorotyön takia riittänyt muuhun. (Rosenberg & Toukoma 1994, 132 – 134.)

Kun aikaa työltä ja kodilta liikenä, se käytettiin urheilun, kalastuksen, Suomi-yhdistyksien ja seurakuntien parissa. Selvästi suosituimmaksi huvitukseksi mainittiin suomalaiset tanssit. Eskilstunan kaupungissa, jossa tutkimus tehtiin, tanssit

muodostivat myös keskeisen osan suomalaisuuden (myyttisestä) kuvasta.²⁰ Myös alkoholinkäytön ympärille oli kehittynyt niin kattava myyttikuva, että totuutta puheesta alkoholista ja varsinaisen alkoholinkäytön välillä oli vaikea erottaa. Tanssit ja runsas alkoholin nauttiminen kuuluivat yhteen, ja juomistilanteita määritteli sosiaalinen pidättyvyys, eli hiljaisuus. Nämä kolme piirrettä erottivat ruotsinsuomalaisia valtaväestöstä eli olivat merkittäviä yhteisyyden ja identiteetin rakennusvälineitä. Myös ne ruotsinsuomalaiset, jotka eivät kertomansa mukaan alkoholia juuri käyttäneet tai eivät osallistuneet tansseihin toisivat puheessaan ko. ruotsinsuomalaisuuteen liitettyjä ominaisuuksia. (Rosenberg & Toukomaan 1994, 134 – 138. Sulkumerkit Rosenberg & Toukomaan)

Tutkimuksen sivuteema, uskonnollisuus, on huomattava. Se nousee esiin tutkijoiden mukaan ruotsinsuomalaisten elämäntavasta. Suomesta mukana tuotu helluntalaisuus toimi uudessa ympäristössä ruotsinsuomalaisen yhteisyyden rakentajana. Tärkeä osa seurakuntien työtä oli myös auttaa maanmiehiä: evankelis-luterilainen kirkko Eskilstunassa tarjosi apua alkoholin kanssa ongelmiin joutuneille ruotsinsuomalaisille. (Rosenberg & Toukomaan 1994, 135 – 136.)

Rosenbergin ja Toukomaan mukaan edellä kuvattu ruotsinsuomalainen elämäntapa ja siihen liittyvät ongelmat koskevat erityisesti ruotsinsuomalaisia miehiä. Selitykseksi Rosenberg ja Toukomaan tarjoavat eroja suomalaisten ja ruotsalaisten sukupuoliroolien kesken: osa haastatelluista puhui jopa Eskilstunan suomalaisten miesten kriisistä. Haastatellut painottivat ruotsinsuomalaisen naisen hyvää sopeutumiskykyä ruotsalaiseen yhteiskuntaan, samalla kun ruotsinsuomalaisilla miehillä oli vaikeuksia suhtautua tarjottuun uuteen pehmemmän roolimalliin. Kun keskusteltiin identiteetistä, itsetunnosta ja paluumuutosta, oli tutkijoiden havainto se, että ruotsinsuomalaiset epäoivansa päätöstä jäädä Ruotsiin ja tunsivat huonommuutta ruotsalaisten seurassa. Toisaalta toisen polven ruotsinsuomalaisten käsitys itsestä oli selkeämpi ja myönteisempi. Tämä johtui Rosenbergin ja Toukomaan mielestä

²⁰ Rosenberg ja Toukomaan mukaan suomalaisen tanssilavakulttuurin vaaliminen Eskilstunan kaupungissa on luonnollista: maahanmuuttaja ryhmä tarvitsee keinoja ylläpitää ja vahvistaa koheesiota ja ryhmäidentiteettiä (Rosenberg & Toukomaan 1994, 134). Kuten kappaleessa 3.5 kerrottiin, Pekka Suutari (2000) käsitteli tanssimusiikin ja tanssien merkitystä ruotsinsuomalaisen identiteetin rakennusprosessissa väitöskirjassaan *Götanjoen jenka. Tanssimusiikki ruotsinsuomalaisen identiteetin rakentajan*.

kaksikielisyyden ja samalla kaksikulttuurisuuden tukemisesta esimerkiksi kouluissa. (Rosenberg & Toukomaan 1994, 139 – 144.)

Näiden teemojen kautta tutkijoiden mukaan ruotsinsuomalaista todellisuutta voidaan kuvailla sanoilla marginalisointi ja heikohko itsetunto (Rosenberg & Toukomaan 1994, 146).

Marginalisointia tapahtuu etnisyyden ja sukupuolen kautta, niin, että ensinnäkin koko ruotsinsuomalainen ryhmä on kielellis-kansallisen altavastaajan asemassa, johtuen Ruotsin ja Suomen välisestä historiallisesta valtasuhteesta. – Josta puolestaan osin seuraa ruotsinsuomalaisten huono itsetunto. Marginalisointi liittyy nimenomaan ruotsinsuomalaisiin miehiin, sillä perinteinen suomalainen sukupuolirooliasetelmä kolaroi ruotsalaisten arvostusten kanssa. Tämä tutkijoiden mukaan marginalisoi ruotsinsuomalaisen miehen suhteessa ruotsinsuomalaiseen naiseen. Tutkijat toki huomauttavat, että perinteiset sukupuoliroolit ovat käymisvaiheessa myös Suomessa. (Rosenberg & Toukomaan 1994, 146.)

Ruotsinsuomalaisen miehen alkoholinkäyttöä Rosenberg ja Toukomaan selittävät agraarin yhteiskunnan häviämällä ja naisen toimintakentän laajentumisella, jolloin miehelle ei jää entisen kaltaista asemaa yhteiskunnassa. Alkoholi nousee tässä tilanteessa miehen (ainoaksi) omaksi (symboliseksi) toimintapiiriksi, kun ruotsinsuomalainen nainen enemmän ulospäin suuntautuneena, ja siten ruotsin kieleen harjaantuneena, on ottanut arjen asiat hoitaakseen. Tästä epätasapainosta ruotsinsuomalaisissa parisuhteissa seuraa av(i)erojen jälkeen ruotsinsuomalaisen miehen kaipuu Suomeen, jossa ainakin osin olisi odotettavissa perinteinen miehen rooli ja itsetunnon nousua. Niin ruotsinsuomalainen mies on päätyntä kierteeseen, jossa ajatukset paluusta Suomeen estävät sopeutumisen Ruotsin oloihin ja sopeutumattomuus lisää paluusta haaveilua.²¹ (Rosenberg & Toukomaan 1994, 147 – 150.)

²¹ Rosenberg ja Toukomaan vetävät tässä yhtäläisyyksiä suomalaiseen kulttuuriin, suomalaisen miestutkimukseen, esimerkiksi teoksiin Peltonen 1986, Kortteinen 1982 ja Falk & Sulkunen 1980 (Rosenberg & Toukomaan 1994, 148).

Kyseinen tutkimus toteutettiin noin kaksi vuosikymmentä sitten. Toki nyt voitaisiin päätyä toisenlaisiin tutkimustuloksiin, jos ajatellaan esimerkiksi sekä suomalaisen, ruotsalaisen että ruotsinsuomalaisen miehen sukupuolirooleja. Epäilemättä myös Rosenbergin ja Toukomaan tutkimuksen aikoihin ruotsinsuomalaisuudesta olisi ollut mahdollista saada valikoima nyansseja esiin.

Riippumatta siitä, vastasivatko ja vastaavatko ruotsinsuomalaisuuteen liitettävät myytit todellisuutta, väitetään tässä, että ruotsinsuomalaiset myytit elävät edellä esitetyn kaltaisina 2000-luvullakin.

Tutkielman tarkoituksena, kuten on toistettu useasti, on tutkia ruotsinsuomalaisuuden representaatiota. Oheisen ruotsinsuomalaisista myyteistä käydyn selvityksen kautta saadaan esiin taustaa, jonka kautta voidaan miettiä *Ruotsin Suomalaisessa* mahdollisesti ilmenevien representaatioiden yhteyttä ruotsinsuomalaisuuden myytteihin.

Yllä ruotsinsuomalaisuudesta hahmottui nimenomaan ruotsinsuomalaista maskuliinisuutta kuvaavia piirteitä, jotka voidaan ymmärtää sekoitukseksi myyttiä ja todellisuutta. Ruotsinsuomalaisen miehen myyttiin kuuluivat reipas alkoholin humalahakuinen käyttö, rajalliset (ruotsinsuomalaisiin piireihin keskittyneet) sosiaaliset kontaktit, yksinäisyys, huono itsetunto ja kaipaus Suomeen. Myytin mukaan ruotsinsuomalaisen miehen identiteetti oli liikkeessä: suhde vahvaan ruotsinsuomalaiseen naiseen ja tarjottu ruotsalainen heteromiehen malli hämmensivät perinteisempään miehen roolin kasvanutta ruotsinsuomalaista miestä. Rosenbergin ja Toukomaan tutkimusta tarkastelemalla voi todeta, että he tulivat kuvanneeksi varsin kliseisen, suomalaisen mieheen yhdistetyn maskuliinisuuden kuvan, joka on siirtynyt määrittämään ruotsinsuomalaista miestä.

Aikaisemmin tämän tutkielmatekstin edetessä on argumentoitu, että ruotsinsuomalaisuudessa on läsnä myös muita suomalaisuuteen yhdistettyjä myyttejä kuten ”suomalaiset urheilukansana”.

Kuten kappaleessa 4.4.2 esitettiin, myytti luonnollistaa historiaa eli saa asiat näyttämään yksiselitteisiltä totuuksilta, luonnollisilta seikoilta (Barthes 1972, 142 – 143). Myytti toimii myös kielen rakenteissa, eli esimerkiksi Rosenberg & Toukomaan (1994) tutkimukseen haastatelluiden voidaan ajatella puheessaan uusintavat esimerkiksi myyttiä ruotsinsuomalaisesta juomistyylistä, jolloin he luonnollistavan ruotsinsuomalaisuuteen liitettyä myyttiä diskurssissaan. Tällöin on haasteellista erottaa varsinaista myyttiä todellisuudessa tapahtuvista seikoista – myytti on tulee osaksi todellisuutta.

Edellinen keskustelu myyteistä on liitetty osaksi tutkielmaa, sillä myytit ovat identiteetin rakennusvälineitä ja siten yhteydessä tutkimusongelmaan. Kun aineiston koodauksen tuloksia analysoidaan teoreettista taustaa vasten, voidaan kuvailla ruotsinsuomalaisen identiteetin representaatiota. Oletetaan, että analyysistä esille tullut identiteetin representaatio on osin rakentunut ruotsinsuomalaisien myyttien varaan. Jos näin on, voitaisiin myös purkaa auki tätä ruotsinsuomalaista identiteettiä, ja saada vahvistusta tutkimuksen alussa esitetylle oletukselle/ lähtökohdalle, että identiteetit ovat liikahtaneet pysyvistä moderneista kansallisvaltioihin sidotuista identiteeteistä jälkimoderneihin, monimutkaisempiin, hybrideihin identiteetteihin. Juuri myyttien, niiden ei-luonnollisuuden jäljittämisen kautta voitaisiin ruotsinsuomalainen identiteetti jossain määrin määritellä jälkimoderniksi identiteetiksi.

4.5 Aineiston koodaus: muuttujien esittely

Aineiston kulttuurinen paikka (tästä esim. Seppänen 2005, 148 – 151) on osin tullut määritellyksi kappaleessa 4.2 Selvisi, että *Ruotsin Suomalainen* -sanomalehteä tarkastellessa tulee ensinnäkin huomioida suomalaisen siirtolaisuuden historia Ruotsissa. Lisäksi on kiinnitettävä huomio ruotsinsuomalaisten viestimien taustaan.

Itse aineistona tutkimuksessa käytetään *Ruotsin Suomalaisen* vuosikertaa 2004. Aluksi tehtiin määrällinen erittely koko vuosikerran kuvista, kuten taulukkoon 1 on kirjattu.

Perusjoukko: Ruotsin Suomalainen 2004

Mustavalkovalokuvia	70 %
Värivalokuvia	15 %
Graafeja	14 %
Kuvituskuvia	1 %
Muita kuvia	< 1 %

Taulukko 1

Aineistoa rajattiin eli tehtiin otos perusjoukosta, joka käsittää parillisten viikkojen numerot (24 numeroa) *Ruotsin Suomalaisen* 2004 vuosikerrasta. Kesänumero (viikot 27 - 30) jätettiin pois sen poikkeavuuden ja aineiston laajuuden takia. Poikkeavuudella tarkoitetaan eroa lehden ns. normaalinumeron ja kesänumeron sisällön kesken. Kesänumerossa jutut ovat kevyempiä, kesäloman viettoa tukevia, viihteellisiä juttuja. Valokuvat tukevat kevyttä kirjoitettua materiaalia. Silmäilyn perusteella voi sanoa, että kesänumerossa on käytetty varsin runsaasti värivalokuvia.

Havaintoyksikkö muodostui parittoman sivun pääjutun ihmistä esittävästä päävalokuvasta, kyseisen valokuvan kuva- ja ingressitekstistä ja jutun otsikosta. Pääkuvaksi ei ole laskettu jutun yhteyteen liitettyjä toimittajien kasvokuvia, eikä yleisönosastoa kuvittavia valokuvia. Sitä vastoin TV-ohjelmista kertovien tekstien ohessa julkaistut valokuvat on laskettu otokseen mukaan, sillä kyseessä on toimitettu materiaali.

Tällä menetelmällä aineiston otokseksi (N) muodostui 116 valokuvaa. Poikkeuksen tekivät muuttuja 5 (N= 102) ja muuttuja 6 (N= 50). Värivalokuvia ja mustavalkovalokuvia ei eroteltu erillisiksi muuttujiksi. On kuitenkin mainittava, että lehdessä on ensi sijassa käytetty mustavalkovalokuvaa. Muuttujia laadittiin kokonaisuudessaan kuusi kappaletta, joista tutkittiin pääasiassa kuvan päähenkilön representoimiseen liittyviä seikkoja: kuvakulmaa, sukupuolta ja rooleja. Lisäksi havainnoitiin kuvan sosiaalista paikkaa ja kuvan pääaihepiiriä. Muuttujien

koodauksesta saadut tulokset ja tulosten yhteys tutkielman teoreettiseen taustaan selvitetään seuraavassa kappaleessa 5.

5 Aineiston analyysi ja tulkinta

5.1 Muuttujien jakaumat ja tulkinta teoreettisen taustan kautta

Teoreettisen taustan aineiston koodauksesta tehtävään analyysiin muodostivat Toiseuden ja identiteetin käsitteistä kappaleessa 3 käyty keskustelu. Juuri ruotsinsuomalaisesta kontekstista ajatellen pääteltiin, ensinnäkin, että ryhmä ”ruotsinsuomalaiset” on voinut muodostua globalisaatio-ilmiön voimistaman muuttoliikkeen myötä. Myös toisen ilmiön, jälkimodernin, kautta on voitu nimetä suomalaiset maahanmuuttajat Ruotsissa ruotsinsuomalaisiksi. Tällä viitataan jo aiemmin esiteltyyn Stuart Hallin (1999, 19 – 23) väitteeseen, jonka mukaan on tapahtunut siirtymä modernista subjektikäsitteestä postmoderniin subjektikäsitteeseen. Näin ollen aiemmin kansallisvaltioihin rajautuneiden kansallisten identiteettien oheen voinut rakentua uudenlaisia identiteettejä. Hall käyttää termiä ”hybridi kulttuurinen identiteetti” kuvatessaan jälkimodernia subjektia.

Ruotsinsuomalaisten kohdalla yllä mainittu tarkoittaa, että jälkimodernin subjektikäsitteiden myötä puhe *suomalaisista siirtolaisista* Ruotsissa on korvautunut puheella *ruotsinsuomalaisesta vähemmistöstä* Ruotsissa. Tämä ruotsinsuomalainen vähemmistöidentiteetti voidaan ymmärtää hybridiksi kulttuuriseksi identiteetiksi.

Jälkimodernina identiteettinä ruotsinsuomalaisuus ei ole modernia määritelleiden kansallisten identiteettien tapaan yhdenmukainen ja vakaa – siksi ruotsinsuomalaisesta identiteettikäsitteestä on vaikeaa, ellei mahdotonta esittää yksiselitteistä kuvaa. Näin esimerkiksi Pekka Suutari toteaa tutkimuksensa alussa. Vaikka hän tutki ruotsinsuomalaisista identiteettiä, ei ruotsinsuomalaisista kollektiivista identiteettiä tutkimuksen perusteella voida väittää olevan olemassa (Suutari 2000, 21 – 22). Tässä pro gradu -tutkielmassa käytettiin Toiseuden käsitettä ruotsinsuomalaisen identiteetin muodon hahmottamiseen.

Kuten aiemmissa kappaleissa on käynyt ilmi, voidaan ajatella, että ruotsinsuomalaisuus on kaksikulttuurinen identiteetti. Toisin sanoen ruotsinsuomalaiset elävät kulttuurisessa diasporassa, jossa kahden kulttuurin välillä

neuvottelemisen tuottaa uutta ruotsinsuomalaista hybridiä kulttuuria. Ja tämä kahden kulttuurin välimaastossa liikkuminen ja valtaväestöstä kulttuuristen erojen kautta poikkeaminen määrittää ruotsinsuomalaiset yhteisön sisäpuolisiksi muukalaisiksi, eli Toisiksi. Toisaalta tässä tutkielmassa ehdotettiin ruotsinsuomalaisuuden kulttuurisena identiteettinä tarkoittavan, että ko. identiteettiä rakennetaan myös suhteessa muihin yhteiskunnassa tarjolla oleviin identiteetteihin, esimerkiksi muihin maahanmuuttajaidentiteetteihin. Eli ruotsinsuomalaiset tekevät eroa maahanmuuttajadiskurssin sisällä Itsen ja Toisen välillä. Väitettiin myös valtaväestön määrittelevän ruotsinsuomalaiset maahanmuuttajadiskurssin hierarkiassa lievemmin Toisiksi.

Harva maahanmuuttajaksi luokiteltava kuitenkin identifioituu ensisijaisesti maahanmuuttajaksi. Yksi syy voi olla, että kyseinen sana liikkuu samalla paradigmalla ”siirtolainen” ja ”muukalainen” sanojen kanssa. Yllä maahanmuuttajaidentiteetillä tarkoitetaan maahanmuuttajan identiteettiä juuri hybridinä kulttuurisena identiteettinä, kuten ruotsinsuomalaisuutena. Tosin maahanmuuttaja ei voi täysin ohittaa paradigman olemassaoloa, kuten tuli ilmi Julia Kristevan tekstejä tulkittaessa kappaleessa 3.1.2 Toiseus ja maahanmuuttaja.

Myös kansallisvaltiot vaikuttavat postmodernin subjektin, kuten ruotsinsuomalaisen subjektin, muodostumisessa: epävarmuus identiteetistä jälkimodernissa innoittaa turvautumaan kansallisvaltioihin ja kansakuntiin liitettyihin myytteihin (Billig 2001, 135 – 137). Ruotsinsuomalaisessa yhteydessä edellinen tarkoittaa, että hybridiksi kulttuuriseksi diasporaksi määritellyssä ruotsinsuomalaisessa kulttuurissa vaikuttavat globaali ja lokaali, niin, että molemmista hyödynnetään myyttejä ruotsinsuomalaisen identiteetin rakennukseen. Lokaalilla, lokaaleilla myyteillä viitataan tässä nimenomaan suomalaisen kulttuurin piirissä esiintyviin myytteihin. Ruotsalainen kulttuuri identiteetin rakennusprosessissa oli ruotsinsuomalaisille läsnä lähinnä eron tekemisen välineenä.

Ruotsinsuomalaisen Toisen identiteetin konstruoinen esiteltiin aiemmin tässä tekstissä kolme (pää)strategiaa: ruotsinsuomalainen tanssikulttuuri, humalahakuinen alkoholinkäyttö ja sosiaalinen pidättyvyys (ts. hiljaisuus) alkoholinkäyttötilanteissa. Toisaalta edellä mainitut ruotsinsuomalaisen kulttuurin piirteet olivat vakiintuneet

niin kattaviksi myyttikuviksi, ettei totuutta voitu erottaa puheesta. Kyseisessä Rosenbergin ja Toukomaan tutkimuksessa kuvattiin juuri ruotsinsuomalaisen miehen myyttisiä piirteitä saavaa elintapaa, tutkijat esittelivät jopa arveluita ruotsinsuomalaisen miehen kriisistä, kun sopeutuminen ruotsalaiseen yhteiskuntaa osoittautui vaikeaksi tehtäväksi. Ruotsinsuomalaiset myös uusintivat puheessaan työmiesmyyttiä kuvauksena identiteetistään, jonka kautta he lunastivat itselleen yhteiskuntakelpoisuutta.

Aiemmin todettiin myös, että Toisen identiteetti käsitteen kautta nimetty ruotsinsuomalainen identiteetti on rakentunut verrattain perinteisten, jopa stereotyyppisten ja kliseisten, suomalaisen mieheen yhdistettyjen käsitteiden varaan. Tässä yhteydessä maskuliiniseksi (ja feminiiniseksi) kuvailtu käytös käsitetään konstruktioksi, eli opituksi, toiminnan kautta esitetyiksi ominaisuuksiksi. Kyseessä olevan konstruktivistisen näkökannan mukaan käsitys sukupuolesta on muotoutunut historiallisen, kulttuurisen ja sosiaalisen kontekstin vaikutuksesta. – Ei yksin biologian kautta, kuten essentialistisissa teorioissa oletetaan. (Buchbinder 1994, 2 – 7.) Tällöin myös ruotsinsuomalainen maskuliini identiteetti voidaan käsittää konstruktioksi, kun sitä rakennettiin erottautumalla tarjotusta ruotsalaisen pehnomiehen roolista populaarikulttuurin, työmiehen ammattiylpeyden ja alkoholinkäyttötapojen kautta.

Ruotsinsuomalaisuuteen liitettiin lisäksi myyttisiksi luokiteltavia piirteitä, kuten naisten vahvuus, häilyvä identiteetti ja yksinäisyys. Viimeksi mainittu väitettiin liittyvän osana suomalaista kansanluonnetta. Oletettiin myös, että suomalaisia myyttejä (esimerkiksi sauna, sisu, Talvisota, rehellisyys, suomalaiset urheilukansana) siirrettäisiin ruotsinsuomalaisiksi myyteiksi; kansallisia myyttejä hyödynnetään jälkimodernissa, jossa identiteeteillä ei ole selkeitä kiinnekohtia.

Seuraavaksi pohditaan edellistä suhteessa aineistoon, eli otetaan selvää missä määrin teoreettisen taustan kautta esiintuotu määritelmä ruotsinsuomalaisesta identiteetistä vastaa aineiston koodauksen tulosten kuvaa ruotsinsuomalaisesta identiteetistä. Muuttajat ja niiden arvot on laadittu päätutkimuskysymys ”millainen on ruotsinsuomalainen identiteetti *Ruotsin Suomalainen* -sanomalehden valokuvissa?”

mielessä. Koodausrunгон muuttujat ja niiden arvot selitetään yksityiskohtaisemmin liitteessä 1.

1. M= jutun ihmistä esittävän pääkuvan kuvakulma (N= 116)

Silmäntaso	57%
Ylhäältä/ etäältä	20%
Alhaalta	20%
Muu	3 %

Muuttuja ja sen arvot valittiin Iina Hellstenin (2000) artikkelin innoittamana, jossa Hellsten Kressia ja van Leeuvenia (1996) lainaten yhdistää kuvakulman vaihteluiden ja vallan toisiinsa. Hellsten (2000, 58) analysoi *Aamulehden* Hervanta-juttujen valokuvia ja päättelee muun muassa:

”Silmien tasolta otetut kuvat korostavat näin asukkaiden katsetta Hervantaan, kun taas ylhäältä alas suuntautuvat kuvat ovat enemmänkin päättäjien ja suunnittelijoiden näkemys lähiöstä.”

Ensimmäinen muuttuja kartoittaa yleisellä tasolla lehden toimituskunnan ja sen lukijakunnan, eli (oletettavasti) ruotsinsuomalaisten suhdetta – tai ainakin toimituskunnan näkemystä ja halua rakentaa suhteesta sen lukijakuntaan tietynlainen.

Kun suurin osa otoksen valokuvista oli otettu silmäntasolta, eikä ylhäältä tai alhaalta, voidaan sanoa, ettei lehden valokuvissa yritetä muodostaa kovin autoritaarista suhdetta lukijoiden ja lehden välille. Olisi liioittelua väittää, että edellisen kautta lehden ja lukijoiden suhdetta voitaisiin kuvailla läheiseksi. Silmäntasolta otetuilla valokuvilla ja lukijasuhteen muodostumisella on kuitenkin jonkinlainen yhteys.

Psykoanalyttisessa viitekehyksessä kirjoitettu elokuvateoriaa voitaneen hyödyntää ko. kontekstissa. Eräs visuaalisen kulttuurin perusteksteistä, Laura Mulveyn *Screen-lehdessä* vuonna 1975 julkaistu artikkeli, ”Visual Pleasure and Narrative Cinema” (Seppänen 2005, 53) nostetaan tässä esiin.

Mulvey tutki artikkelissaan psykoanalyttisen teorian avulla Hollywood-elokuvien katsomisesta saatavaa mielihyvää ja elokuvan katsojalle ehdottamia katsoja-asemia, jotka olivat Mulveyn mukaan sukupuolittuneita. Psykoanalyttisessä teoriassa mielihyvä katsomisesta rakentui kahden menetelmän, katsomisvietin (skopofilia) ja narsistisen identifikaation, kautta. Katsomisviettiin liittyvä mielihyvä syntyy esimerkiksi yksisuuntaisessa tirkistelytilanteessa, jossa katsottava ei tiedä olevansa katseen kohteena. Elokuvia katsottaessa tilanne on lähes sama: katsoja seuraa ikään kuin salaa valkokankaalla esiintyviä henkilöitä ja kokee näin valtaan liittyvää, seksuaalisesti latautunutta mielihyvää. (Seppänen 2005, 49 – 54.)

Mulvey soveltaa Jacques Lacanin peilivaihteoriaa²² argumentoidessaan narsistisesta identifikaatiosta ja väittää, että elokuva muodostaa kuvaston, jota vasten identifioituminen voi tapahtua. Toisin sanoen, elokuvan kuvasto voi olla siinä määrin kiehtova, että katsoja voi yhtäältä hetkellisesti unohtaa egonsa ja toisaalta saada vahvistusta egolleen samastumalla valkokankaalla näkyvään subjettiin. Kyseinen tapahtuma vastaa lapsen kokemaa esikielellistä kokemusta. (Mulvey 1986/ 1975, 201 – 202.) Hollywood-elokuvassa useimmiten miespäähenkilö toimii katsojalle egoideaalina, johon identifioituminen tuottaa katsojalle mielihyvää. Nainen on useimmiten passiivinen katseen kohde. – Tämä rakenne elokuvankatsomisessa noudattelee Mulveyn mukaan patriarkaatin yhteiskunnan normia, jossa mies on aktiivinen katsoja ja, kuten yllä, nainen passiivinen kohde katseelle. (Seppänen 2005, 54). Mies- ja naiskatsojan tilanne on kuitenkin tätä hienosyisempi, mutta tässä yhteydessä asiaan ei perehdytä tarkemmin.

Nämä yllä kuvatut katsomiseen liittyvät mielihyvän menetelmät toimivat yhtä aikaa, vaikka ne ovat osin ristiriidassa keskenään. Katsojan on yhtä aikaa tarkkailtava elokuvaa sivusta ja samastuttava tarjottavaan egoideaaliin. (Seppänen 2005, 54.)

Mulveyn teoriaa on kritisoitu elokuvallisen tekstin vallan painottamista ohi katsojan. Arvostelijat väittävät, että teoria on kapea-alainen; miehen katsoja-asema on yhdenlainen ja naiskatsojan kokemus katsomisesta on rajoitettu. Identifikaatio elokuvan kuviin on vain yksi identifikaation muoto. (Seppänen 2005, 49 – 57.)

²² Ks. kappale 3.2

Tästä huolimatta Mulveyn teoriaa katsojan identifikaatiosta voi soveltaa, kun selvitetään yhteyttä otoksen valokuvien ja niiden katsojan katsoja-aseman välillä.

Muuttujan kuvakulmasta tuloksen mukaan 57 prosenttia otoksen valokuvista oli otettu silmäntasolta.

Muuttujan tuloksesta pääteltiin, ettei kuvakulma edistä kovin autoritaarista suhdetta lukijan ja lehden välillä. Näin ollen voi ensinnäkin väittää, että silmäntason kuvakulman kautta katsojaan rohkaistaan identifioitumaan kuvassa representoitavaan henkilöön. Toiseksi, silmäntasolta kuvaamisen ja yleisen valokuvien harrastelijamaisen tyylin kautta luo kotikutoisuuden vaikutelmaa, joka puhuttelee katsojaa niin, että syntyy katsoja-asema, jossa kuvakulma asemoi katsojan kuvauskohteiden kanssa tasavertaiseen asemaan. Toisin sanoen katsojan identifioituminen kuvauskohteen kanssa luonnistuu vaivatta. Identifikaatioon voi myös liittyä mielihyvää, joka syntyy kun katsoja saa vahvistusta egolleen samastumalla kuvan henkilöön.

Teoriataustaa vasten tarkasteltuna edellinen voi olla osoitus lehden ja sen (pääasiallisesti) ruotsinsuomalaisten lukijoiden katsoja-aseman kautta rakentuvasta tuttavallisesta suhteesta. Tutkielmassa ei kiinnitetä huomiota *Ruotsin Suomalaisen* kuvajournalistiseen tuotantoprosessiin, joten ei voida tietää mistä johtuu, että enemmistö otoksen valokuvista oli otettu silmäntasolta. Toisessa yhteydessä voitaisiin selvittää johtuuko edellinen esimerkiksi tietoisesta valinnasta tai lehden toimittaja-kuvaajien valokuvakäsityksestä tai teknisistä valmiuksista ottaa valokuvia. Toimittaja-kuvaajien valokuvakäsityksellä viitataan erääseen kuvajournalismin konventioon, eli käsitykseen silmien tasolta otetusta valokuvasta ”normaalina” valokuvaotoksena. Näin ollen otoksen suuri määrä silmäntasolta otettuja valokuvia olisi osoitus normaalista kuvajournalistisesta käytännöstä.

2. M= ihmistä esittävän pääkuvan pääaihepiiri (N= 116)

Viihde- ja vapaa-aika	21 %
Sosiaaliasiat	17 %
Kotipiiri	13 %
Politiikka	11 %
Urheilu	10 %
Uskonto	8 %
Työelämä	6 %
Muut	6 %
Kulttuuri	5 %
Koulutus	3 %

Otoksen valokuvat oli otettu läheltä, ruotsinsuomalaiselle yleisölle. Lehden toimituskunta on aihevalintojensa kautta tullut määritelleeksi ja rajanneeksi aihepiirin, jonka oletetaan kiinnostavan lehden lukijakuntaa. Muuttujan koodauksesta erottui kolme keskeisintä ruotsinsuomalaisille tärkeäksi määriteltyä aihetta: viihde- ja vapaa-aika (21 %), sosiaaliasiat (17 %) ja kotipiiri (13 %). Kun katsotaan näitä tuloksia teoreettista taustaa vasten, voidaan löytää yhtymäkohtia.

Aiemmassa tutkimuksessa on väitetty, että ruotsinsuomalaiset erottautuvat ja rakentavat identiteettiään valtakulttuurista eroavaksi tanssimusiikkikulttuurin kautta. Otoksessa viihdettä ja vapaa-aikaa käsittelevillä valokuvilla oli keskeinen rooli, eli tässä yhteydessä esiin tullut tulos on linjassa varhaisemman tutkimuksen kanssa.

Tosin on selvää, etteivät kaikki otoksen valokuvat voineet liittyä juuri tanssimusiikkikulttuuriin. Kyse oli kuitenkin populaarikulttuuriin nivoutuvista seikoista, johon myös tanssimusiikkikulttuuri osana kuuluu. Näin ollen voidaan päätellä, että toimituskunta on tietoinen ruotsinsuomalaiseen elämänpiiriin kuuluvista seikoista, kuten tansseista ja tanssimusiikista. Ei voida kuitenkaan olettaa, että *Ruotsin Suomalaisen* tanssimusiikkikulttuuria representoivia valokuvia käytettäisiin tukemaan tanssimusiikkikulttuurin kautta rakennettavaa ruotsinsuomalaista identiteettiä. Tilastollisesti päteviä tuloksia varten tämän tutkielman koeasetelmaa olisi muokattava mittaamaan yleisön vastaanottoa.

Toisaalta yhdistettäessä kyseisen muuttujan tuloksia teoriataustaan voidaan tehdä päätelmiä otoksen ruotsinsuomalaisen identiteetin *representaatiosta*. Sillä kun lehden valokuvissa keskitytään populaariin, tullaan samalla rajanneeksi pois yleisöä, joka ei koe kyseistä kulttuuria tai sen osia merkittäväksi. Korkeakulttuuri ei muodosta merkittävää aihepiiriä otoksessa. Toisin sanoen, otoksessa identiteettiä oli rakennettu populaarin kautta, sillä otoksessa esiintyi viihteeseen ja vapaa-aikaan, kuten tanssimusiikkikulttuuriin, liittyviä kuvia.

Sosiaaliasiat (17 %) muodostivat toiseksi usein representoidun aihepiirin otoksessa. Nämä aiheet eivät kuitenkaan olleet yhteydessä teoreettisen taustan kautta ajateltaviin sosiaaliasioihin: *Ruotsin Suomalaisen* valokuvissa ei nostettu esiin ruotsinsuomalaiseen kulttuuriin keskeisenä piirteenä pidetyn humalahakuisen alkoholinkäytön sosiaalisia seurauksia. – Seurauksia, jotka ovat siinä määrin toistettuja, että niistä on rakentunut osa ruotsinsuomalaisen miehen myyttiä alkoholisoituvana hahmona. Sosiaaliasiat lehden valokuvissa käsittelivät muiden muassa terveyden- ja vanhustenhoitoa. Kyseinen valinta, oli se tietoinen tai tiedostamaton, kertoo *Ruotsin Suomalaisen* linjanvedosta. Otokseen *Ruotsin Suomalaisen* valokuvien ruotsinsuomalaisuudesta ei ole sisällytetty sosiaalisia ongelmia kohtaavia ruotsinsuomalaisia.

Toisaalta voidaan ajatella, että *Ruotsin Suomalaisen* toimitus vain rajaa toimitettua materiaaliaan oman ruotsinsuomalaisen lukijakuntansa kiinnostuksen kohteita vastaamaan. Lehden noin 8000 kappaleen levikki ei tietenkään tavoita koko ruotsinsuomalaista vähemmistöä. Toimituksen tekemät kuvavalinnat kertovat kyllä, että *Ruotsin Suomalaisen* representaatioon ruotsinsuomalaisuudesta ei kuulu ruotsinsuomalaisuus sen kaikkine puolineen.

Kotipiiri oli pääkuvan pääaihepiirinä 13 prosentissa otoksen valokuvista ja politiikka 11 prosentissa. Prosentuaalinen ero näiden kahden arvon välillä ei ole niin huomattava, että arvojen välillä voitaisiin tehdä perustavanlaatuista analyysiä. Kuitenkin painotus kotipiiriä koskevien valokuvien hyväksi politiikan ohi, on mielenkiintoinen valinta. Politiikka on toki muiden sanomalehtien valokuvissa tavanomaisempi ja useammin representoitu aihepiiri kuin kotipiiri. Kolmea useimmiten representoitua aihepiiriä yhdistää jonkinlainen populaari ote.

Teoriataustassa aihepiirit uskonto ja työelämä olivat läsnä. Ruotsinsuomalaiset käyttivät kunnan työntekijä – roolia identiteettinsä rakennusvälineenä ja lisäksi ruotsinsuomalaiseen elämään kuului entisestä kotimaasta mukana tuotu uskonnollisuus. Otoksen valokuvissa uskonto (8 %) ja työelämä (6 %) eivät olleet useimmiten representoitujen aihepiirien joukossa. Tosin eivät nuo aihepiirit olleet täysin poissuljettujakaan.

Urheilun (10 %) suhteellisen suuri esiintymistiheys verrattuna kulttuuria (5 %) ja koulutusta (3 %) representoiiviin valokuviiin kertoo jälleen *Ruotsin Suomalaisessa* tehdystä valinnasta ruotsinsuomalaisuuteen tärkeinä kuuluvista asioista. Voidaan arvioida, että ruotsinsuomalaista identiteettiä rakentamaan siirretty myytti suomalaisista urheilukansana on otettu lehdessä luonnollisena osana ruotsinsuomalaista kulttuuria, jota on siten itsestään selvästi uusinnettu valokuvissa. – Sillä urheilu näyttää kuuluvan ruotsinsuomalaisille tärkeinä pitämiin asioihin, enemmän kuin koulutus ja kulttuuri. Juuri koulutusasioita kuvaavien valokuvien vähäinen määrä otoksessa on huomion arvoista, sillä koulutusasiat ovat viime vuosina olleet ja ovat edelleen usein representoitu aihe muissa suomenkielisissä viestimissä Ruotsissa.

Aihepiiri kulttuuri oli otoksessa määritelty vastakkaiseksi viihteen (ja vapaa-ajan) aihepiiristä, eli toisin sanoen koodausrungossa käytetyn, yhä vaikuttavan korkeakulttuuri – populaarikulttuuri jaottelun perusteella. Kuten yllä jo hahmoteltiin, tässä yhteydessä poissaolon kautta hahmottuva merkitys kertoo populaarikulttuurin (kuten tanssimusiikki/ tanssikulttuurin) tärkeydestä otoksessa ohi niin sanotun korkeakulttuurin alueelle kuuluvista aiheista. Havainto on yhteneväinen teoreettisen taustan myötä esiin tulleesta ruotsinsuomalaista identiteettiä rakentavasta ominaisuudesta: tanssimusiikkikulttuurista.

3. M= kuvan sosiaalinen paikka (N= 116)

”Kolmas” tila	48 %
Yksityinen tila	17 %
Muu/ ei määriteltävissä	16 %
Virallinen tila	12 %
Puolivirallinen tila	7 %

Jälleen oheinen muuttuja ja sen arvot on lainattu Risto Kuneliuksen (2000) toimittamasta kirjasta *Juttuja lähiöstä*, kuten oli myös muuttuja kuvakulmasta.

Kuneliuksen, Hellstenin ja Renvallin (2000) mukaan virallisella tilalla tarkoitetaan kaupunginkanslian tapaisia paikkoja. Puolivirallisissa tiloissa esimerkiksi erilaiset järjestöt pitävät kokouksiaan. ”Kolmas tila” on järjestäytymättömän, mutta vakiintuneen kansalaistoiminnan tai – keskustelun aluetta. Näitä alueita ovat muiden muassa työpaikan kahvihuone, bensa-aseman kuppila, parturi, kauppa. Yksityinen tila on ”yksityinen” tila, esimerkiksi koti.

Valtaosa (48 %) otoksen valokuvista oli saanut tapahtumaympäristökseen ”kolmannen” tilan, eli esimerkiksi kahvihuoneen ja kaupan, joita kansalaiset käyttävät keskustelualueinaan. Jossain määrin voi näin ollen väittää, että ”kolmas” tila otoksen kautta tulkittuna on nimenomaan ruotsinsuomalaisiin liittyvä tila. Näin voi väittää, kun poissaolon kautta tarkastellessa huomataan, että *Ruotsin Suomalaisen* tuottama kuvallinen julkisuus tapahtuu harvemmin puolivirallisissa, virallisissa ja yksityisissä tiloissa kuin ”kolmansissa” tiloissa. Virallisia tiloja representoitiin 12 prosentissa otoksen valokuvista ja puolivirallisia tiloja 7 prosentissa otoksesta.

Yksityisiä tiloja voitiin paikantaa 17 prosentissa otoksen valokuvista ja muu/ ei määriteltävissä arvo sai luvukseen 16 prosenttia. Jälkimmäiseksi otoksessa arvioitiin epäselvät tapaukset, jotka eivät korreloineet muuttujan muiden arvojen kanssa. Valokuvat, joissa representoitiin esimerkiksi epämääräisemmin jotakin julkista tilaa määriteltiin kyseisen arvon mukaan.

Edellä olevaa taulukkoa katsoessa voidaan hahmottaa jaottelu ei-virallisten ja virallisten tilojen välillä. Ei-virallisia tiloja representoitiin useimmin (”kolmas” tila, yksityinen tila) kuin virallisia tiloja (virallinen ja puolivirallinen tila). Mitä tämä

merkitsee ruotsinsuomalaisen identiteetin muotoa hahmottaessa? Edellä on selvinnyt, ettei otoksen ruotsinsuomalainen toimintaympäristö juuri kata puolivirallisiksi ja virallisiksi määriteltyjä ympäristöjä.

Teoriataustassa esiintuotua Toiseuden käsitettä voidaan soveltaa tämän kyseessä olevan muuttujan yhteydessä. Edellä on väitetty, että ruotsinsuomalaiset määrittävät ruotsalaisessa yhteiskunnassa Toisiksi. Ruotsinsuomalaisen identiteetti on Toisen identiteetti, joka yhtäältä määrittyy suhteessa syntyperäisiin ruotsalaisiin ja toisaalta muihin Ruotsissa asuviin maahanmuuttajiin. Muuttujan tulos puolivirallisten ja virallisten tilojen vähäisestä esiintymisestä otoksen valokuvissa on jossakin määrin yhteneväinen teoriataustan kanssa. Toisin sanoen, kun *Ruotsin Suomalaisen* otoksen valokuvat muodostavat paikan, jossa representoidaan ruotsinsuomalaisen Toisen toimintaympäristöä. Poissaolon kautta tuli ilmi, ettei *Ruotsin Suomalaisen* ruotsinsuomalaisuuden kuulunut puolivirallisissa ja virallisissa tiloissa, yhteyksissä esiintyminen.

4. M= jutun pääkuvan päähenkilön sukupuoli (N= 116)

Mies	55 %
Nainen	33 %
Molemmat sukupuolet päähenkilöinä	9 %
Ei tunnistettavissa	3 %

Muuttujan ”jutun pääkuvan päähenkilön sukupuoli” arvolla ”molemmat sukupuolet päähenkilöinä” tarkoitetaan valokuvaa, jossa mies (miehet) ja nainen (naiset) on kuvattu päähenkilöiksi. Kuvatekstissä, otsikossa, ingressitekstissä tai sommitelmassa ei ole arvoitettu toista kuvassa esiintyvää henkilöä toista tärkeämmäksi. Tällaisia kuvia otoksessa perusjoukosta oli 9 prosenttia eli 10 kuvaa, jotka esittivät useimmiten ryhmää ihmisiä – Mäkimaan fiktiivistä perhettä Kotikatu-sarjasta tai Biisibongarit-TV-ohjelmassa esiintyvien kahden miehen ja kahden naisen kasvoja tai ryhmää päiväkotilapsia. Joukkoon mahtui myös promootiokuva Yleisradion TV-ohjelmasta ”Sunnuntaivekkari”, jossa juontajat Paula Lehdistö ja Raimo Vakkuri istuvat pöydän ääressä molempien kasvot suoraan kameraan suunnattuina.

Lisäksi näissä vaikeasti määriteltävissä kuvissa (molemmat sukupuolet päähenkilöinä) oli kuvattu ryhmä eläkeläisiä kuorolaulutapahtumassa, pääasiassa pariskuntia, jotka on sommiteltu kuvassa rivistöksi ja esitelty kuvatekstillä:

”Iloiset kuorolaulun kuuntelijat Skövdestä: Markku ja Eevi Salo, Päivi Siila, Heimo Juopperi, Silvo Karjalainen sekä Kaisa ja Kalevi Meriläinen.”

Suoraan edestä otettu kasvolähikuva sotalapsia käsittelevän kirjan kirjoittaneesta ryhmästä (kahdesta naisesta ja miehestä) määriteltiin ko. muuttujan arvoksi. Saman arvon sai myös ruotsinsuomalaisia iskelmälaulajia Eija Kalliomäkeä ja Timo Hörmania esittävät potrettikuva, josta havaintoyksiköksi määriteltävien osien kautta ei voitu erottaa päähenkilöä kuvalle.

Edellisen sivun muuttujataulukkoa tarkastellessa voi väittää, että sukupuolijakauma lehden valokuvissa noudattaa mediarepresentaatioiden normia (tästä esim. Gallagher 2004, 148).²³ Eli *Ruotsin Suomalaisen* julkisuus on sukupuolittunut julkisuus, kun määrällisesti miehiä (55 %) esiintyy otoksen valokuvissa naisia (33 %) enemmän. Teoriataustassa ruotsinsuomalaisten Toisen identiteetti määriteltiin edellä (pääasiassa) ruotsinsuomalaisen miehen kautta. Kun aineisto, ja siten myös tämä muuttuja, ovat yhteydessä teoriataustassa määriteltyyn ruotsinsuomalaisuuteen, voi väittää, että muuttujan tulos on jossain määrin linjassa ruotsinsuomalaisuutta yleisesti määrittävän ominaisuuden kanssa. Toisin sanoen: teoriataustassa ja otoksessa *Ruotsin Suomalainen* -lehdestä ruotsinsuomalaisuutta määritellään joiltain osin ruotsinsuomalaisen miehen kautta.

Seuraavien muuttujien myötä selviää lähemmin tässä sukupuolittuneessa julkisuudessa esiintyvän päähenkilön rooli, joka voi olla joko miehen tai naisen representoiva rooli. Kun ristiinkoodausta ei ole muuttujien 4 ja 5 välillä tehty, ei voida tietää onko jutun pääkuvan päähenkilön roolista (muuttuja 5) esiintyvää sukupuoleltaan mies tai nainen (muuttuja 4). – Vaikka suurin osa otoksen valokuvien henkilöitä voitiin määritellä sukupuoleltaan miehiksi.

²³ Margaret Gallagher selvittää artikkelissaan *The Impact of Monitoring Media Images of Women* uutisten sukupuolittumisesta. Lähtökohtana Gallagherilla on raportti 70:ssä maassa toteutetussa Global Media Monitoring Project – hankkeesta vuodelta 2000, jossa selvisi, että 18 % uutisten toimijoista oli naisia. (Gallagher 2004, 148.)

5. M= jutun pääkuvan päähenkilön rooli (N= 102)

Ruotsinsuomalainen yksityishenkilö	21 %
Viranomainen	15 %
Muu	12 %
Kirkon työntekijä	11 %
Työntekijä	10 %
Järjestöaktiivi	8 %
Ammattiurheilija	7 %
Suomalainen julkisuudenhenkilö	6 %
Kulttuurityöntekijä	5 %
Eläkeläinen	3 %
Viihdetaiteilija	2 %

Muuttujan 5 arvot oli laadittu aineiston lähitarkastelun ja teoreettisen taustan myötä esiin tulleiden teemojen perusteella. Koodauksen tulokset nähdään yllä: pääkuvan päähenkilö esiintyi otoksessa useimmiten ruotsinsuomalaisen yksityishenkilön roolissa (21 %). Tämä tulos on yhtäältä odotettu, kun ruotsinsuomalaisessa lehdessä oletettavasti representoidaan ruotsinsuomalaisia. Toisaalta (ruotsinsuomalaisten) yksityishenkilöiden verrattain suuri määrä on merkillepantavaa. Muuttujassa 6 tutkittiin tarkemmin millaisissa rooleissa ruotsinsuomalaisiksi esiteltyt henkilöt lehdessä esiintyvät. Edellähän ei eroteltu tarkemmin kuka kyseisessä roolissa esiintyy, ainoastaan yksiselitteisesti ruotsinsuomalaisena yksityishenkilönä esiintyvät henkilöt rajattiin omaksi arvokseen.

Juuri tulos ruotsinsuomalaisten *yksityishenkilöiden* suuresta määrästä vaatii lisäpohdintaa. Olisi ollut tavanomaisempaa, että otoksen valokuvissa olisi representoitu arvostetuissa asemissa, julkisen elämän piirissä toimivia henkilöitä. Nämä henkilöt, kuten yllä mainittiin, olisivat olleet todennäköisesti sukupuoleltaan useimmiten miehiä. Tässä ei kuitenkaan voida vetää yhtäläisyyksiä muuttujien 4 (sukupuoli) ja muuttujan (5 rooli) välillä, joten ei tiedetä ovatko nuo 21 prosenttia ruotsinsuomalaisen roolissa esiintyvää miehiä vai naisia. Joka tapauksessa koodauksessa on tullut esiin otoksen *Ruotsin Suomalaisen* valokuvien erityispiirre: ruotsinsuomalaiset on omana roolinaan tuotu esiin, ja nimenomaan ruotsinsuomalaiset yksityishenkilöt ovat saaneet tilan julkisuudessa. Edellistä voidaan tarkastella lähemmin myös teoreettista taustaa vasten; otoksen representaatiossa ruotsinsuomalaisista yksityishenkilöistä on tuotu esiin ruotsinsuomalainen Toinen,

joka ei otoksen yhteydessä olekaan yksiselitteisesti ”Toinen” ja marginaalissa. – Tästä kertoo oma paikka julkisuudessa. Toisaalta tuo tarjottu julkisuus sijaitsee marginaalisessa viestimessä.

Viranomaisen roolissa esiintyi 15 prosenttia otoksen pääkuvien päähenkilöistä, tarkemmin määrittelemättömässä roolissa muu 12 prosenttia ja kirkon työntekijänä 11 prosenttia. Viranomaisen roolia ei määritelty ruotsinsuomalaisuuteen kuuluvaksi tutkielman teoriaosiossa, jolloin viranomaisen osuus otoksen representaatiosta on siten jossain määrin linjassa mediarepresentaatioiden normiin. Eli korkealle sosiaalisessa hierarkiassa sijoittuvat henkilöt ovat mediarepresentaatioiden perustavaraa (Kunelius 1998, 171 – 172 Galtung ja Rugen 1965 mukaan). Kirkon työntekijöiden esittäminen on jossain määrin odotettavaa; teoriataustassa ruotsinsuomalaisuuteen oli liitetty uskonnollisuus ja kirkko ruotsinsuomalaisia yhdistävänä instituutiona. Näin ollen otoksen kautta arvioitaessa *Ruotsin Suomalainen* tarjoaa jonkinlaisen yhteyden ruotsinsuomalaisille tärkeänä pidettyyn instituution. Tässä yhteydessä ei selvitetty minkälaisia kirkon työntekijä arvon saaneiden havaintoyksiköiden viestit olivat yksityiskohtaisemmin.

Arvolle työntekijä saatiin osuudeksi 10 prosenttia kokonaisotoksesta. Tulosta voi arvioida teoreettista taustaa vasten. Toisin sanoen rooli työntekijän rooli ruotsinsuomalaisen identiteetin osana on teoriataustan ohella otettu mukaan otoksen *Ruotsin Suomalaisen* representaatioon ruotsinsuomalaisuuteen kuuluvista ominaisuuksista. Järjestöaktiivin (8 %) roolin arvo oli laadittu aineiston silmäilyn perusteella: järjestöaktiivin rooli oli paikannettavissa aineistosta. Myös teoriataustassa tämä rooli tuli esille, sillä ruotsinsuomalaisuuteen on liitetty ahkera seura- ja yhdistystoimintaan osallistuminen. Toisaalta esimerkiksi Suomi-seurojen jäsenluvut ovat olleet laskussa. Yhteyttä todellisuuden ja otoksen representaatioiden välillä ei voida tietenkään tehdä, tässä yhteydessä on selvinnyt ainoastaan otoksesta tehdyn koodauksen tulos. Se kertoo, että lehden otoksen päähenkilön rooli oli silloin tällöin olla järjestöaktiivi.

Ammatturheilijan roolissa esiintyi 7 prosenttia otoksen pääkuvien henkilöistä, suomalaisen julkisuuden henkilön roolissa 6 prosenttia. On vaikea määritellä missä määrin edellä kirjatut prosenttiosuudet ovat huomattavia tai vähäpätöisiä verrattuna

yleiseen ammattiuurheilijoiden ja suomalaisen julkisuuden henkilön (määrällisen) representaatioon. Ammattiuurheilijan ja suomalaisen julkisuuden henkilön rooleja voi pohtia myyttisinä rooleina.

Risto Kuneliuksen mukaan joukkoviestintä tarjoaa meille uusia versioita myytistä, joka kertoo meille ”meistä” ja ”niistä”. Yksi tällainen kerronnantapa on julkisten sankareiden mytologisointi. (Kunelius 1998, 169.) Otoksen yhteydessä voi ajatella, että ammattiuurheilijoita (jotka olivat usein suomalaisia) ja suomalaisia julkisuuden henkilöitä käytetään *Ruotsin Suomalaisen* ruotsinsuomalaisen identiteetin rakennusvälineenä. Kuten Kunelius muotoilee, julkiset, myyttiset sankarit pärjätessään sekä ”niiden” parissa ulkomailla että ”kotona”, kertovat meille ”meistä” (Kunelius 1998, 169 – 170).

Teoreettisen taustan ja muuttujan tulosten esittämän ruotsinsuomalaisen julkisuuden välinen vastakkaisuus tulee esiin, kun tarkastellaan niitä muuttujan 5 arvoja, joita *ei* representoitu. Viihdetaiteilijan rooli (2 %), eläkeläisen rooli (3 %) olivat harvinaisuuksia otoksessa, vaikka teoreettisen taustan mukaan eritoten viihdetaiteilijan roolia ja eläkeläisen roolia (suuren muuttoaallon ruotsinsuomalaiset ovat tulleet eläkeikään) rooleja voi pitää ruotsinsuomalaisuuteen keskeisesti kuuluvina rooleina. *Ruotsin Suomalaisen* pääkohderyhmäksi määriteltiin aiemmin 1960- ja 70-luvuilla Ruotsiin muuttaneet suomalaiset, jotka alkavat tulla eläkeikään.

Toisaalta jotkut teoreettisen taustan ja koodauksen tuloksista menevät yhteen. Kulttuuriryöntekijän roolissa esiintyi vähäinen määrä (5 %) kuvien päähenkilöistä, joka on oletettavaa, kun ruotsinsuomalainen kulttuuri määriteltiin enemmän populaariksi kuin korkeakulttuuriksi. Kulttuuriryöntekijä oli koodausrungossa määritelty ns. korkeakulttuurin piiriin kuuluvaksi. (ks. Liite 1).

On huomautettava, että koodaus tehtiin kuvasta havainnoidun *ensisijaisen* roolin kautta. Esimerkiksi kuvassa esiintyi joissakin tapauksissa henkilö, joka vastasi arvoihin ruotsinsuomalainen yksityishenkilö ja eläkeläinen tai ruotsinsuomalainen yksityishenkilö ja järjestöaktiivi. Havaintoyksiköstä pääteltiin silloin määräävin rooli kuvassa esiintyvälle päähenkilölle.

Seuraavassa (muuttuja 6) selvitettiin laajemmin millaisissa muissa rooleissa ruotsinsuomalaiseksi tunnistettavat henkilöt toimivat. Otokseksi (N) tuli 50 kuvaa, joissa esiintyvä henkilö voidaan määrittellä havaintoyksikön perusteella ruotsinsuomalaiseksi. Ruotsinsuomalaisella tarkoitetaan suomalaista syntyperää olevaa henkilöä, joka asuu Ruotsissa. Muuttujan arvot pidettiin samana kuin yllä, lukuun ottamatta arvoa ”suomalainen julkisuuden henkilö”.

6. M= jutun pääkuvan ruotsinsuomalaisen rooli (N= 50)

Ruotsinsuomalainen yksityishenkilö	36 %
Järjestöaktiivi	16 %
Kirkon työntekijä	16 %
Työntekijä	9 %
Kulttuurityöntekijä	7 %
Muu	4 %
Eläkeläinen	4 %
Ammattiuurheilija	4 %
Viihdetaiteilija	2 %
Viranomainen	2 %

Muuttujan 6 ruotsinsuomalaisen rooli oli olla 36 prosentissa otoksen valokuvia ruotsinsuomalainen yksityishenkilö. Ruotsinsuomalaisen rooli oli myös olla järjestöaktiivi (16 %) ja kirkon työntekijä (16 %). Kun havaintoa sovitetaan yhteen teoreettisen taustan kanssa, löytyy yhtäläisyyksiä. Ruotsinsuomalaisten vapaa-aikaa on tavan mukaan vietetty Suomi-seuroissa ja muiden järjestöjen parissa. Suomesta mukaan oli otettu vankka uskonnollisuus, ja lisäksi kirkko toimi ruotsinsuomalaisia yhdistävänä, hädässä auttavana instituutiona.

Kun lähdetään oletuksesta, että roolit ovat tärkeitä identiteetin rakentamisen kannalta, on yllä muuttujan tuloksesta nähtävissä otoksen kohdalla *Ruotsin Suomalaisen* määrittelemänä ruotsinsuomalaisuuteen keskeisinä kuuluvat roolit. Toisin sanoen, ruotsinsuomalaisuutta rakennetaan otoksessa pääasiassa ruotsinsuomalaisen yksityishenkilön, järjestöaktiivin ja kirkontyöntekijän roolien kautta. Yllä selvisi, että nämä roolit olivat yhteneväiset teoriataustasta esiin tulleisiin ruotsinsuomalaisuutta määrittävien roolien kanssa.

Myös poissaolon kautta tarkasteltaessa tulee esiin huomionarvoisia seikkoja. Ruotsinsuomalaisen rooliksi määrittyi harvoin viihdetaiteilijan ja eläkeläisen rooli, vaikka teoriataustan mukaan voisi olettaa, että juuri nuo roolit ovat keskeisiä ruotsinsuomalaisuuteen kuuluvia rooleja. Koodauksessa ruotsinsuomalaisen roolista selvisi, että viihdetaiteilijoita esiintyi 2 prosentissa ja eläkeläisiä 4 prosentissa otoksessa. Koodaustavasta johtuen on toisaalta voinut käydä niin, että ensisijaisia rooleja koodatessa on esimerkiksi ensisijaisesti ruotsinsuomalaisen yksityishenkilön arvon saanut saattanut esiintyä myös eläkeläisen roolissa. Poissaolon kautta voidaan havaita myös, ettei ruotsinsuomalaisen rooli usein ollut esiintyä viranomaisena (2 %) eikä ammattiuurheilijana (4 %).

Muuttujan 5 kohdalla pääkuvan päähenkilö representoitiin viranomaisena 15 prosentissa otoksen kuvissa ja ammattiuurheilijana 7 prosentissa otoksen kuvissa. Kun ammattiuurheilija-roolin kohdalla representoidaan useammin ei-ruotsinsuomalaisia henkilöitä, saattavat nämä henkilöt olla suomalaisia ammattiuurheilijoita. Arvelun vahvistaminen vaatisi tosin uuden muuttujan koodaamista aineistosta. Hypoteesina voi arvella, että suomalaisten ammattiuurheilijoiden kuvien esittäminen liittyy ruotsinsuomalaisten identiteetin rakennuksessa hyödyntämään suomalaisuuden myyttiin suomalaisista urheilukansana. Viranomaisen roolin representointia muuttujien 5 ja 6 välillä vertailtaessa voidaan sanoa, että viranomainen on useimmiten joku muu kuin ruotsinsuomalainen henkilö. Myös teoriataustasta voi päätellä, ettei ruotsinsuomalaisten roolivalikoimaan ole kuulunut ruotsalaisen yhteiskunnan sosiaalisesti arvostetuimpia rooleja. Toisessa yhteydessä voitaisiinkin ottaa selvää heijastaako kyseinen tulos ruotsinsuomalaisten yhteiskunnallista asemaa todellisuudessa.

Ruotsinsuomalainen yksityishenkilö – rooli, arvon saama suuri prosenttiosuus, antaa aihetta lisäpohdinnalle seuraavassa kappaleessa 6. Siinä esitellään kokonaiskuva ja loppuyhteenveto koodauksen tuloksista ja yhteys teoreettiseen taustaan.

6 Loppuyhteenveto

Tutkielman alkulehdillä määriteltiin päätutkimuskysymys: Millaista ruotsinsuomalaisuus on tutkimusaineistosta tehdyn määrällisen visuaalisen sisällönanalyysin ja laadullisen tarkastelun perusteella?

Ensimmäiseksi taustoitettiin tutkielmalle keskeiset käsitteet Toiseus ja identiteetti. Myös aineiston kulttuurinen paikka selvitettiin, ja myyttikritiikki otettiin menetelmäksi. Selvisi, että teoriataustan kautta ruotsinsuomalaisuutta voitiin kuvailla hybridiksi kulttuuriseksi identiteetiksi. Tätä identiteettiä määritti kahdella tapaa ilmennyt Toiseuden kokemus: yhtäältä ruotsinsuomalainen oli Toinen syntyperäisiä ruotsalaisia kohtaan. Toisaalta ruotsinsuomalaisuus ei määrittynyt yhtäläiseksi Toiseudeksi muiden maahanmuuttajien kanssa.

Tästä edettiin aineiston koodaukseen, jossa käytettyjen muuttujien lähtöasetelmana oli tuottaa vastaus kysymykseen ”missä määrin teoreettisen taustan kautta esiintuotu määritelmä ruotsinsuomalaisesta identiteetistä vastaa koodauksen tulosten kuvaa ruotsinsuomalaisesta identiteetistä?”. Tutkimusmenetelmien, määrällisen visuaalisen sisällönanalyysin, strukturalistisen semiotiikan ja myyttikritiikin, kautta päädyttiin seuraavaan tutkimustulokseen.

6.1 Tulokset, identiteetti ja Toiseus

Kappaleessa 5 esitettyjen muuttujien koodauksesta selvisi, että otoksessa *Ruotsin Suomalainen* -sanomalehdestä konstruointiin pääasiassa silmäntasolta otettujen valokuvien kautta jossain määrin tuttavallista suhdetta lukijoiden ja toimituskunnan välillä. Tärkeimmiksi aihepiiriksi havainnoitiin ensinnäkin viihde- ja vapaa-aikaa esittäviä valokuvia, jotka ovat yhteydessä teoriataustassa ruotsinsuomalaisuutta määrittäneeseen ominaisuuteen: populaariin. Kolmanneksi useimmiten representoitu aihepiiri, kotipiiri, voidaan myös laskea tuttavallisuutta esittäväksi aihepiiriksi.

Koodauksesta merkittäväksi tulokseksi erottuu sosiaaliasioiden esitystapa. Otoksessa jätettiin representoimatta ruotsinsuomalaisiin liitettyjä sosiaalisia ongelmia, vaikka teoriaosiossa ruotsinsuomalaiseen elämänpiiriin kuului alkoholinkäyttö. Ruotsinsuomalaisuutta rakennettiin sekä otoksessa että teoriataustassa uskonnon, työelämän ja urheilun kautta.

Aineiston koodauksen tuloksista on tulkittavissa, että ruotsinsuomalaiset sijoittuivat pääasiassa ns. ”kolmanteen” tilaan, ja harvoin virallisiin tai puolivirallisiin tiloihin. Tämän tuloksen kautta otoksen ruotsinsuomalaisuus edelleen rakentuisi ja sijoittuisi määreen tuttavallinen ympärille – eikä samalla paradigmalla sijaitsevien määreiden autoritaarinen, virallinen sanojen piiriin. Myös roolien representointia arvioivan muuttuja myötä tuli ilmi, että ollaan yksityisen, ei-virallisen äärellä. Tällä tarkoitetaan kuvien päähenkilöiden eniten representoimaa roolia ruotsinsuomalaisena yksityishenkilönä. Ruotsinsuomalaisen esiintyminen harvoin viranomaisen roolissa on yhtäältä osoitus siitä, että otoksessa *Ruotsin Suomalainen* on määritelty ruotsinsuomalaisuutta tietynlaiseksi. Edellinen tulos on merkittävä myös ajatellen, että ruotsinsuomalaisten historiaa tarkastellessa ruotsinsuomalaisten rooli on sijoittunut ruotsalaisen yhteiskunnan laitamille. *Ruotsin Suomalainen* muodostaa ruotsinsuomalaisille oman, Toisen julkisuuden. Enemmistö tämän otoksen julkisuuden kuvajournalistisessa materiaalissa esiintyvistä oli sukupuoleltaan miehiä.

Urheilijoiden esiintyminen otoksessa on tärkeää ruotsinsuomalaisen identiteetin konstruoimisen kannalta. Suomalaiset, myyttiset urheilusankarit kilpakentillä pärjätessään toimivat ruotsinsuomalaiselle lukijakunnalle oman suomalaisuuden peilauskohteena – ruotsinsuomalaisuuden rakennusmateriaalina.

Huomionarvoinen tutkimustulos on, ettei otoksessa juuri esiintynyt viihdetaitelijan ja eläkeläisen roolia – vaikka nämä roolit voitiin arvella kuuluvan ruotsinsuomalaisuuteen. Ruotsinsuomalaisuutta ei siis rakennettu näiden roolien kautta, päin vastoin kuin yksityishenkilön, järjestöaktiivin ja kirkontyöntekijän roolien kautta.

Näin ollen kun tiivistetään edellistä, on selvinnyt, että ruotsinsuomalaista identiteettiä, ruotsinsuomalaisuutta voi hahmottaa teemojen tuttavallisuus, ei-virallisuus ja populaari kautta. Ruotsinsuomalaisuus otosta analysoiden jossain määrin hybridi kulttuurinen identiteetti, kun vaikkapa suomalaisia, myyttisiä urheilusankareita hyödynnettiin identiteetin rakentamiseen. Ennen kaikkea ruotsinsuomalainen identiteetti on otoksen mukaan Toisen identiteetti: ruotsinsuomalainen ei toimi sosiaalisesti arvostetuissa asemissa tai alueilla. Mutta kuten yllä on osoitettu, tämä puoli on käännetty *Ruotsin Suomalaisessa* ruotsinsuomalaisuutta rakentavaksi tekijäksi. Ruotsinsuomalaisen Toisen identiteettiä rakennettiin poissaolon kautta myös niin, että ruotsinsuomalaisuutta ei liitetty osaksi monikulttuurisuuden käsitteeseen.

Tämä aineiston koodauksesta esiin tuleva kokonaiskuva poikkesi ruotsinsuomalaisuutta kartoittaneen teoreettisen taustan kautta hahmottuneesta ruotsinsuomalaisesta identiteetistä. Eritoten poissaolon kautta selvisi, että suomalaisuuteen myyttisinä piirteinä kuuluviin sosiaalisiin ongelmiin ei oltu nojaututtu otoksessa ruotsinsuomalaisuutta rakentavana tekijänä. Myös tanssimusiikkikulttuuri ruotsinsuomalaisen identiteetin rakentajana oli jäänyt otoksen valokuvissa vähälle huomiolle.

Lopuksi

Jälkimodernista identiteetistä keskusteleminen osoittautuu haasteelliseksi tehtäväksi, sillä kun yritetään hahmottaa perusluonteeltaan fragmentaarista jälkimodernista jokin kuva tai muoto esiin, joudutaan myöntämään, että kyseinen tehtävä jää aina jollain lailla hahmottumatta. Jälkimoderni jatkuvassa liikkeessä ja muutoksessa, niin, ettei yhtenäisen muodon selittäminen ole yksinkertaisesti mahdollista. Myös ruotsinsuomalaisen identiteetin representaation hahmottamisessa kohdataan juuri edellä kuvattu haaste.

Representaation yksiselitteisen kuvaamisen ongelma toisaalta tuo erinomaisesti esiin sen tosiseikan, etteivät ruotsinsuomalaiset identiteetit voi olla yksiselitteisiä ja yhdenmukaisia. Tässä pro gradu -tutkielmassa on havaittu yksi representaatio, *Ruotsin Suomalainen* -lehden valokuvien representaatio, ruotsinsuomalaisesta identiteetistä.

Kyseisen representaation kautta voisi tarkemmin miettiä *Ruotsin Suomalaisen* kuvajournalistista linjaa.

Jatkotutkimuksia ruotsinsuomalaisen identiteetin representaatiosta voitaisiin suunnata esimerkiksi toisen sukupolven ruotsinsuomalaisten kuvalliseen representaatioon juuri ruotsinsuomalaisissa viestimissä, tai jopa ruotsalaisessa valtamediassa. Viimeksi mainitussa yhteydessä toisen polven ruotsinsuomalaisten representaation tutkimus voitaisiin yhdistää laajemmin toisen polven maahanmuuttajien kuvallisen representaation tutkimiseen.

7 Lähteet

Allen, John (1992): Post-industrialism and Post-Fordism. Teoksessa Hall, Stuart, Held, David & McGrew, Tony (ed.). *Modernity and Its Futures*. Trowbridge, UK: Polity in association with The Open University.

Anderson, Benedict (1983): *Imagined Communities. Reflections on the Origin and Spread of Nationalism*. London & New York: Verso.

Anttila, Jorma (1993): Käsitukset suomalaisuudesta – traditionaalisuus ja modernisuus. Teoksessa Korhonen, Teppo (toim.). *Mitä on suomalaisuus*. Jyväskylä: Gummerus.

Barthes, Roland (1957): *Mythologies*. New York: Hill and Wang.

Barthes, Roland (1977): *Image, Music, Text*. New York: Hill and Wang.

Billig, Michael (1995): *Banal Nationalism*. London, Thousand Oaks, CA & New Delhi: Sage Publications.

Buchbinder, David (1994): *Masculinities and Identities*. Malaysia: Melbourne University Press.

Carter, Cynthia & Steiner, Linda (2004): Introduction to Critical Readings: Media and Gender. Teoksessa Carter, Cynthia & Steiner, Linda (ed.). *Critical Readings: Media and Gender*. Maidenhead, UK: Open University Press.

Carter, Cynthia & Steiner, Linda (2004): Mapping the Contested Terrain of Media and Gender Research. Teoksessa Carter, Cynthia & Steiner, Linda (ed.). *Critical Readings: Media and Gender*. Maidenhead, UK: Open University Press.

Chandler, Daniel (2002): *Semiotics: The Basics*. London & New York: Routledge.

Fiske, John (1990): *Merkkien kieli. Johdatus viestinnän tutkimiseen*. Tampere: Vastapaino.

Gallagher, Margaret (2004): The Impact of Monitoring Media Images of Women. Teoksessa Carter, Cynthia & Steiner, Linda (ed.). *Critical Readings: Media and Gender*. Maidenhead, UK: Open University Press.

Hall, Stuart (1999): *Identiteetti*. Tampere: Vastapaino.

Harvey, David (1990): *The Condition of Postmodernity. An Enquiry into the Origins of Cultural Change*. Cambridge MA & Oxford UK: Blackwell Publishers Ltd.

Held, David (1992): Liberalism, Marxism, and Democracy. Teoksessa Hall, Stuart, Held, David & McGrew, Tony (ed.). *Modernity and Its Futures*. Trowbridge, UK: Polity in association with The Open University.

Hellsten, Iina (2000): Kansalainen kivierämaassa. Aamulehden Hervanta-kuvituksen analysointia. Teoksessa Kunelius, Risto (toim.). *Juttuja lähiöstä*. Tampere: Tampereen yliopisto, tiedotusopin laitos.

Honkala, Veikko (1984): *Rinkebyn koululakko. Tutkielma ruotsinsuomalaisten vanhempien etnisestä liikehdinnästä Tukholmassa*. Tampereen yliopisto: pro gradu -tutkielma.

Hujanen, Taisto (1986): *Kultamaa ja kotimaa: tutkimus Ruotsin ensimmäisen polven suomalaissiirtolaisten Suomi ja Ruotsi -kuvasta*. Tampere: Tampereen yliopisto.

Ikäheimo, Jorma (2000): *Ruotsin radion P7 radiokanavan kotisivustrategiat*. Tampereen yliopisto: pro gradu -tutkielma.

Jameson, Fredric (1991): *Postmodernism, or, The Cultural Logic of Late-Capitalism*. London: Verso.

Jencs, Charles (1986): *What is Postmodernism?* Chichester, UK: Academy Editions.

Jokinen-Virta, Arja (1984): *Kirjallisuustutkimus ruotsinsuomalaisten tiedontarpeesta ja joukkotiedotuksen kulutuksesta*. Tampereen yliopisto: pro gradu -tutkielma.

Jonsson, André (2001): Contested Meanings. Audience Studies and the Concept of Cultural Identity. Teoksessa Kivikuru, Ulla-Maija (ed.). *Contesting the Frontiers. Media and Dimensions of Identity*. Göteborg: Nordicom, Göteborg University.

Jutikkala, Eino (1987): Ruotsinsuomalaisten historialliset juuret. Teoksessa Lappalainen, Jukka-Pekka (toim.). *Suomalaisuus Ruotsissa, Ruotsinsuomalaisten kulttuurin ongelmia. Ruotsinsuomalaisuuden bibliografia*. Helsinki: Kirjapaino Lars Erikson Oy.

Kaunismaa, Pekka (1997): Mitä on kollektiivinen identiteetti? Teoksessa Virtapohja, Kalle (toim.). *Puheenvuoroja identiteetistä. Johdatusta yhteisöllisyyden ymmärtämiseen*. Jyväskylä: Atena.

Kellner, Douglas (1995): *Media Culture. Cultural studies, identity and politics between the modern and the postmodern*. London & New York: Routledge.

Korhonen, Teppo (1993): Suomalaisuuden aineellisista symboleista. Teoksessa Korhonen, Teppo (toim.). *Mitä on suomalaisuus*. Jyväskylä: Gummerus.

Korkiasaari, Jouni (1989): *Suomalaiset maailmalla: Suomen siirtolaisuus ja ulkosuomalaiset entisajoista tähän päivään*. Turku: Siirtolaisinstituutti.

Korkiasaari, Jouni (2000): Suomalaiset Ruotsissa 1940-luvulta 2000-luvulle. Teoksessa Korkiasaari, Jouni ja Tarkiainen, Kari. *Suomalaiset Ruotsissa*. Turku: Siirtolaisinstituutti.

Kosonen, Pirkko (1977): *Suomenkielisen tiedon kulku ruotsinsuomalaisille*. Tampereen yliopisto: pro gradu -tutkielma.

- Kristeva, Julia (1992): *Muukalaisia itsellemme*. Helsinki: Gaudeamus.
- Kunelius, Risto (1998): *Viestinnän vallassa. Johdatusta joukkoviestinnän kysymyksiin*. Juva: WSOY.
- Kunelius, Risto (toim.) (2000): *Juttuja lähiöstä*. Tampere: Tampereen yliopisto, tiedotusopin laitos.
- Lappalainen, Jukka-Pekka (toim.) (1987): *Suomalaisuus Ruotsissa, Ruotsinsuomalaisten kulttuurin ongelmia. Ruotsinsuomalaisuuden bibliografia*. Helsinki: Kirjapaino Lars Eriksen Oy.
- Lindh, Eeva (1981): *Suomenkielinen radiotoiminta (Radioverksamhet på finska)*. Tukholma: Norden-yhdistys.
- Mediaviikko (2006): Ruotsin Sanomat konkurssiin. [<http://mediaviikko.fi/artikkeli/523/ruotsin-sanomat-konkurssiin>], katsottu 6.8.2006.
- Mulvey, Laura (1975): *Visual Pleasure and Narrative Cinema*. Teoksessa Rosen, Philip (ed.) (1986) *Narrative, Apparatus, Ideology. A Film Theory Reader*. New York: Columbia University Press.
- Okkonen, Katja (2001): *Mie luen ne kannesta kanteen. Olé-lehti ja Espanjan Sanomat espanjansuomalaisten identiteettien luojina siirtolaislehden ja erikoisaikakausilehden välimaastossa*. Tampereen yliopisto: pro gradu -tutkielma.
- Peura, Markku (1987): *Ruotsinsuomalaiset tänään*. Teoksessa Lappalainen, Jukka-Pekka (toim.) *Suomalaisuus Ruotsissa, Ruotsinsuomalaisten kulttuurin ongelmia. Ruotsinsuomalaisuuden bibliografia*. Helsinki: Kirjapaino Lars Eriksen Oy.
- Peura, Markku (1991): *Sweden-Finns' Struggle for Minority Rights*. Teoksessa Söderling, Ismo och Korkiasaari, Jouni (red.). *Migrationen och det framtida Norden. 8:e Nordiska migrationsforskarseminariet Hanaholmen, Esbo 1990. Slutrapport*. Åbo: Painosalama Oy.
- Raittila, Pentti (2004): *Venäläiset ja virolaiset suomalaisten Toisina. Tapaustutkimuksia ja analyysimenetelmien kehittelyä*. Tampere: Tampereen Yliopistopaino.
- Rokkila, Hanna (2000): *Kahden kielen ja kahden kulttuurin koulussa. Tapaustutkimus Örebron Ruotsinsuomalaisesta kielikoulusta*. Tampereen yliopisto: pro gradu -tutkielma.
- Rosenberg, Thomas & Toukomaa, Pertti (1991): *Marginalisering, identitet och självkänsla. Om livstil och kultur bland finska invandrare i Eskilstuna*. Teoksessa Söderling, Ismo och Korkiasaari, Jouni (red.). *Migrationen och det framtida Norden. 8:e Nordiska migrationsforskarseminariet Hanaholmen, Esbo 1990. Slutrapport*. Åbo: Painosalama Oy.

Rosenberg, Thomas & Toukoma, Pertti (1994): Om kvinnors kraft, mäns marginalisering och pojkars kosmiska ensamhet. Teoksessa Peura, Markku & Skutnabb-Kangas, Tove (red.). *Man kan vara tvålandare också. Sverigefinnarnas väg från tysnad till kamp*. Stockholm: Sverigefinländarnas arkiv.

Ruotsi.se, 2006 [<http://web.ruotsi.se/ilmoittaminen.asp>], katsottu 6.8.2006.

Ruotsin Suomalainen. Numero 24/ 2004, 10.6.2004.

Ruotsin Suomalainen. Numero 38/ 2005, 22.9.2005.

Said, Edward (1978): *Orientalism*. Stockholm: Ordfront.

Saussure, de Ferdinand (1959): *Course in General Linguistics*. New York: McGraw-Hill.

Seppänen, Janne (2005): *Visuaalinen kulttuuri. Teoriaa ja metodeja mediakuvan tulkitsijalle*. Tampere: Vastapaino.

Siirtolaisuusinstituutti (2005): Kysely ruotsinsuomalaisille. [http://www.migrationinstitute.fi/forms/rs_survey.html], katsottu 5.11.2005.

Siirtolaisuusinstituutti (2005): Ruotsinsuomalaiset tänään. [http://www.migrationsinstitute.fi/index.php?subaction=showfull&id=1127130768&archive=&start_from=&ucat=1&], katsottu 4.10.2005

Siirtolaisuusinstituutti (2006): Suomalaiset Ruotsissa II maailmansodan jälkeen. [<http://www.migrationinstitute.fi/db/articles/art.php?artid=27>], katsottu 6.8.2006.

Sisuradio (2005): Lyhyt historiikki Ruotsin Radio suomenkielisiin radiolähetysiin. [<http://www.sr.se/sisuradio/fakta/historiikki.htm>], katsottu 8.9.2005.

Sisuradio (2006): [<http://www.sr.se/sisuradio/nyheter/artikel.asp?artikel=803367>], katsottu 25.2.2006.

Sisuradio, (2006): Sisufakta. [<http://www.sr.se/cgi-bin/Sisuradio/programsidor/index.asp?ProgramID=2508>], katsottu 13.8.2006.

Skutnabb-Kangas, Tove (1994). Sverigefinnar förhandlar om etnisk identitet. Teoksessa Peura, Markku & Skutnabb-Kangas, Tove (red.). *Man kan vara tvålandare också. Sverigefinnarnas väg från tysnad till kamp*. Stockholm: Sverigefinländarnas arkiv.

Stiglitz, Joseph (2002): *Globalization and Its Discontents*. London: Penguin Books.

Suutari, Pekka (2000): *Götanjoen jenkka. Tanssimusiikki ruotsinsuomalaisen identiteetin rakentajana*. Helsinki: Yliopistopaino Oy.

Tarkiainen, Kari (2000): Suomalaiset Ruotsissa keskiajalta 1930-luvulle. Teoksessa Korkiasaari, Jouni ja Tarkiainen Kari. *Suomalaiset Ruotsissa*. Turku: Siirtolaisinstituutti.

Thompson, Kenneth (1992): Social Pluralism and Post-Modernity. Teoksessa Hall, Stuart, Held, David & McGrew, Tony (ed.). *Modernity and Its Futures*. Trowbridge, UK: Polity in association with The Open University.

Unsgaard, Håkan (1980): *Ruotsin TV:n suomenkieliset ohjelmat (Finskspråkiga program i svensk TV)*. Tukholma: Norden-yhdistys, Finn-Kirja.

Woodward, Kathryn (ed.) (1997): *Identity and Difference*. London: Sage in association with The Open University.

8 Liitteet

Liite 1. Aineiston koodausrunko

Perusjoukko: Ruotsin Suomalainen 2004

1. mv.valokuvia	1322	(70 %)
2. värivalokuvia	286	(15 %)
3. graafit	277	(14 %)
4. kuvituskuvia	25	(1 %)
5. muita kuvia	4	(<1 %)

N= 1864 (100 %)

Otos perusjoukosta

Rajasin aineistoa. Tein otoksen perusjoukosta, joka käsittää parillisten viikkojen numerot (24 numeroa) *Ruotsin Suomalaisen* 2004 vuosikerrasta. Kesänumeron (viikot 27 - 30) jätin pois sen poikkeavuuden ja aineiston laajuuden takia. Poikkeavuudella tarkoitan tässä ensinnä eroa lehden ns. normaalinumeron ja kesänumeron sivumäärien kesken. Toiseksi kesänumero on erikoisnumero sen sisällön takia; kesänumerossa jutut ovat kevyempiä, kesäloman viettoa käsitteleviä juttuja, uutisjuttuja ei juuri ole. Kesänumerossa valokuvat tukevat kevyttä kirjoitettua materiaalia.

Havaintoyksikkö muodostui parittoman sivun pääjutun ihmistä esittävästä päävalokuvasta, kyseisen valokuvan kuva- ja ingressitekstistä ja jutun otsikosta. Pääkuvaksi ei ole laskettu jutun yhteyteen liitettyjä toimittajien kasvokuvia, eikä yleisönosastoa kuvittavia valokuvia. Sitä vastoin TV-ohjelmista kertovien tekstien ohessa julkaistut valokuvat on laskettu otokseen mukaan: kyseessä on toimitettu materiaali. Jutun pääkuvalla tarkoitetaan valokuvaa, joka on taitettu juttuun niin, että lukijan katse osuu siihen ensimmäisenä. Myös kuvan koko on muokattu suureksi, jolloin kuva nousee jutusta (todennäköisesti) ensimmäisenä esiin. Kuvan päähenkilö merkitsee kuvassa esiintyvää henkilöä. Kun kuvassa on useampi henkilö, päähenkilöksi käsitetään kuvan sommitelmassa tärkeäksi nostettu henkilö. Myös maininta tästä henkilöstä kuva- tai ingressitekstissä tai otsikossa määrittää henkilön

kuvan päähenkilöksi. Otoksessa perusjoukosta oli myös kuvia, joissa esiintyi kaksi tai useampi henkilö. Mikäli kuvan sommitelmasta ei voitu määrittellä päähenkilöä, otettiin kuva- ja ingressiteksti ja otsikko avuksi. Toisin sanoen vaikka kuvasta ei voitu selkeästi määrittellä kuvan päähenkilöä, riitti maininta kuva- ja/tai ingressitekstissä ja/ tai otsikossa tästä henkilöstä määrittämään hänet kuvan päähenkilöksi. Niissä tapauksissa, joissa kuvan päähenkilön määrittäminen oli vaikeaa tai mahdotonta, sijoitettiin nämä kuvat arvoksi molemmat sukupuoli päähenkilöinä.

Tällä menetelmällä aineiston otokseksi (N) muodostui 116 valokuvaa. Poikkeuksen tekivät muuttuja 5 (N= 102) ja muuttuja 6 (N= 50). En kokenut tarpeelliseksi erotella värivalokuvia ja mustavalkovalokuvia erilliseksi muuttujaksi. Sivuhuomautuksena mainitsen, että silmämääräisesti arvioiden lehdessä on pääasiassa käytetty mustavalkovalokuvaa.

Seuraavassa esittelen aineiston koodausrunгон. Olen laatinut muuttujat ja niiden arvot päätutkimuskysymys ”millainen on ruotsinsuomalainen identiteetti *Ruotsin Suomalainen* -sanomalehden valokuvissa?” mielessäni.

1. M= jutun ihmistä esittävän pääkuvan kuvakulma (N= 116)

Silmäntaso	57 %
Ylhäältä/ etäältä	20 %
Alhaalta	20 %
Muu	3 %

Yksittäisiä kuvia aineistosta katsellessa voi arvioida analyysille suuntaa; *Ruotsin Suomalaisessa* on usein silmäntasolta otettuja lähikuvia ihmisistä. Voidaan päätellä esimerkiksi, että *Ruotsin Suomalainen* pyrkii valokuviansa kautta lähelle lukijakuntaa eli ruotsinsuomalaisia. Tutkielmatekstissä tarkastellaan missä määrin voidaan väittää, että kuvat rakentavat yleisön ja toimituskunnan keskinäistä suhdetta läheiseksi.

2. M= ihmistä esittävän pääkuvan pääaihepiiri (N= 116)

Viihde- ja vapaa-aika	21 %
Sosiaaliasiat	17 %
Kotipiiri	13 %
Politiikka	11 %
Urheilu	10 %
Uskonto	8 %
Muut	6 %
Työelämä	6 %
Kulttuuri	5 %
Koulutus	3 %

Myös tämä muuttuja on muokattu Kuneliuksen (2000) toimittaman kirjan pohjalta. Muuttuja on perusteltu osa tutkimusongelman selvittämisessä: näin tulee esiin *Ruotsin Suomalainen* -lehden valokuviiin sisällyttämiä valintoja ruotsinsuomalaisille tärkeiden ja vähemmän tärkeiden aiheiden välillä. Eli jälleen tarkennetaan kuvaa lehden käsityksestä sen lukijankunnalle (eli pääasiassa ruotsinsuomalaisille) tärkeistä, jutun arvoisista asioista.

3. M= kuvan sosiaalinen paikka (N= 116)

”Kolmas” tila	48 %
Yksityinen tila	17 %
Muu/ ei määriteltävissä	16 %
Virallinen tila	12 %
Puolivirallinen tila	7 %

Kysymys kuvan sosiaalisesta paikasta on olennainen tutkimusongelmaa ratkaistaessa, sillä tätä kautta saadaan tarkennettua *Ruotsin Suomalaisen* esittämää kuvaa ruotsinsuomalaisuuteen liittyvistä seikoista. Mille alueille ruotsinsuomalainen elinpiiri ylettää? Kuvataanko ruotsinsuomalaiset viralliseen päätöksentekoon osallistuvina henkilöinä vai enemmän yksityishenkilöinä. Ja millaisissa tiloissa muut kuin ruotsinsuomalaiset lehden valokuvissa esiintyvät? Jälleen on keskeistä huomioida poissaolon merkitys merkityksen muodostamisen prosessissa (tästä esimerkiksi Kunelius 1998, 141).

Kysymys liittyy teoreettisiin lähtökohtiin esimerkiksi toiseuden kautta. Selviää piirteitä *RS*-lehden tavasta esittää tämä ”toinen” eli maahanmuuttajaryhmä (ruotsinsuomalaiset) jonkinlaisissa tilanteissa.

4. M= jutun pääkuvan päähenkilön sukupuoli (N= 116)

Mies	55 %
Nainen	33 %
Molemmat sukupuolet päähenkilöinä	9 %
Ei tunnistettavissa	3 %

Jotta seuraavan muuttujan, muuttuja ”jutun pääkuvan päähenkilön roolista”, koodaus onnistuisi, on muuttujan otoksesta vähennetty muuttujan 2 arvon ”molemmat sukupuolet päähenkilöinä” ja ”ei tunnistettavissa” määrä. Tämä tarkoittaa, että muuttujan 3 otokseksi (N) tulee 102 valokuvaa.

5. M= jutun pääkuvan päähenkilön rooli (N= 102)

Ruotsinsuomalainen yksityishenkilö	21 %
Viranomainen	15 %
Muu	12 %
Kirkon työntekijä	11 %
Työntekijä	10 %
Järjestöaktiivi	8 %
Ammattiuurheilija	7 %
Suomalainen julkisuudenhenkilö	6 %
Kulttuurityöntekijä	5 %
Eläkeläinen	3 %
Viihdetaiteilija	2 %

Oheiset roolit on koodattu kuvista esiin ensisijaisen roolin mukaan. Toisin sanoen vaikka kuvassa oleva henkilö toimisi esimerkiksi järjestöaktiivin ja eläkeläisen rooleissa, vain ensisijainen rooli koodattiin muuttujan arvoksi. Roolin ensisijaisuus määriteltiin kuva- ja ingressitekstissä ja otsikossa kerrotun perusteella.

Jokainen arvo yllä olevassa muuttujassa on sellaisenaan varsin yksiselitteinen: esimerkiksi eläkeläisen rooli tulee esiin, kuten edellä mainittiin, havaintoyksiköstä tehtyjen päätelmien perusteella. Kuvassa, kuva- ja ingressitekstissä ja/ tai otsikossa on viitteitä kyseiseen rooliin. On kuitenkin syytä selvittää muutamien arvojen keskinäisiä eroja.

Kulttuurityöntekijällä tarkoitetaan tässä henkilöä, joka kuvassa (havaintoyksikössä) tulee ilmi jollakin kulttuurin alalla työskentelevänä. Otoksessa kulttuurityöntekijät olivat muiden muassa kirjailijoita tai muusikoita. Viihdetaiteilijalla tarkoitetaan populaarin musiikin esittäjää, useimmiten laulajaa, jonka päämusiikinlaji on tanssimusiikki. Viihdetaiteilijaksi otoksessa luokiteltiin esimerkiksi tangokuningas Matti Korkiala ja ruotsinsuomalaisia tanssi- viihdemusiikin esittäjiä. Viihdetaiteilija erotettiin omaksi arvokseen muista kulttuurityöntekijöistä korkea- ja matala/populaarikulttuuriin tehtävän jaottelun perusteella. Toisin sanoen viihdetaitelijan käsitettiin tässä kuuluvan populaarikulttuuri ja kulttuurityöntekijä korkeakulttuurin piiriin. Näin suorasukainen jaottelu on varsin ongelmallinen: väitetään, että modernismin kulttuuriset hierarkiat ovat jälkimoderneissa yhteiskunnissa murtuneet (tästä esim. Jameson 1991, 2). Toisaalta jaottelua edelleen tapahtuu, tämän voi havaita vaikkapa arkipäiväisissä keskusteluissa.

Kirkon työntekijä on useimmiten luterilaisen kirkon palveluksessa toimiva henkilö, muiden muassa pastori tai piispa. Työntekijä-roolilla tarkoitetaan edellä mainittujen työntekijäroolien ulkopuolelle jääviä henkilöitä, jotka tunnustetaan havaintoyksikössä ensisijaisesti työntekijän roolissa. Työntekijä oli otoksessa esimerkiksi kampaaja, tietoliikennealan ammattilainen tai kukkakauppias. Viranomaisiksi määriteltiin yhteiskunnassa lainsäädäntö- ja toimeenpanovaltaa käyttävät tahot. Järjestöaktiivi on henkilö, joka on osallisena Ruotsissa toimivassa järjestössä kuten raittiusseurassa tai Suomi-seurassa. Ruotsinsuomalaiseksi yksityishenkilöksi luokiteltiin kaikki ne henkilöt kuvissa, jotka eivät toimi minkään muun selkeän rooli kautta. Ruotsinsuomalainen yksityishenkilö oli esitelty etupäässä ruotsinsuomalaisiksi, riippumatta muista mahdollisista rooleista, joiden kautta henkilö olisi artikkelia varten voitu haastatella ja valokuvata. Suomalainen julkisuuden henkilö oli Suomen kansalainen, Suomessa julkisuuteen erinäisistä syistä tullut ja siellä toimiva ja esitetty henkilö.

6. M= jutun pääkuvan ruotsinsuomalaisen rooli (N= 50)

Ruotsinsuomalainen yksityishenkilö	36 %
Järjestöaktiivi	16 %
Kirkon työntekijä	16 %
Työntekijä	9 %
Kulttuurityöntekijä	7 %
Muu	4 %
Eläkeläinen	4 %
Ammattiurheilija	4 %
Viihdetaiteilija	2 %
Viranomainen	2 %

Alla perustelut muuttujien 3 ja 4 tarpeellisuudesta tutkimusongelman ratkaisemiksi. *Kuvan päähenkilön rooli* -muuttujan ja *kuvan ruotsinsuomalainen päähenkilö* -muuttujan tuloksia havainnoidaan ensinnäkin keskenään ja toiseksi vasten ruotsinsuomalaisen kulttuurin kontekstia. Voidaan olettaa, että tällä keinolla saadaan tuntuma *Ruotsin Suomalaisen* käsityksestä ruotsinsuomalaiseen kulttuuriin kuuluvista seikoista (osa ”meitä”) ja siihen kuulumattomista seikoista (osa ”niitä”).

Esimerkiksi sosiaaliset ongelmat, kuten alkoholismi ja työttömyys, eivät ole harvinaisia ilmiöitä ²⁴ ruotsinsuomalaisten keskuudessa. *Ruotsin Suomalaisessa* kyseisten aiheiden raportointi on kuitenkin pienimuotoista. Näin on muodostunut hahmotelma ruotsinsuomalaisesta identiteetistä juuri *Ruotsin Suomalainen* lehdessä: asiat, joista kuvissa kerrotaan kuuluvat ruotsinsuomalaisuuden piiriin. Erityisesti asioista kertomatta jättäminen on merkittävää. Toiseuden käsitettä (toinen teoreettisista lähtökohdista) edelliseen sovellettaessa tulee ilmi lehden kuvissa muodostuva toiseuden lokero, jossa yhtäältä kuulutaan selkeästi ”niihin toisiin” eli maahanmuuttajiin. Toisaalta ollaan se ryhmä (miehiä), jolla on ollut valtaa määrittää ”tuo toinen”.

²⁴ Käsitykseni mukaan nämä ongelmat eivät ole nykyisin yhtä vakavia kuin vielä 1970-luvulla, syrjäytymistä kuitenkin esiintyy. Pääjoukossa syrjäytymistä käsitteleviä artikkeleita oli kaksi kappaletta. *Ruotsin Suomalaisessa* kerrotaan kyllä sosiaaliasioista (kts. muuttuja 6) - aiheina ovat usein vanhushuolto ja kirkon lähimmäistyön piiriin liittyvät seikat.